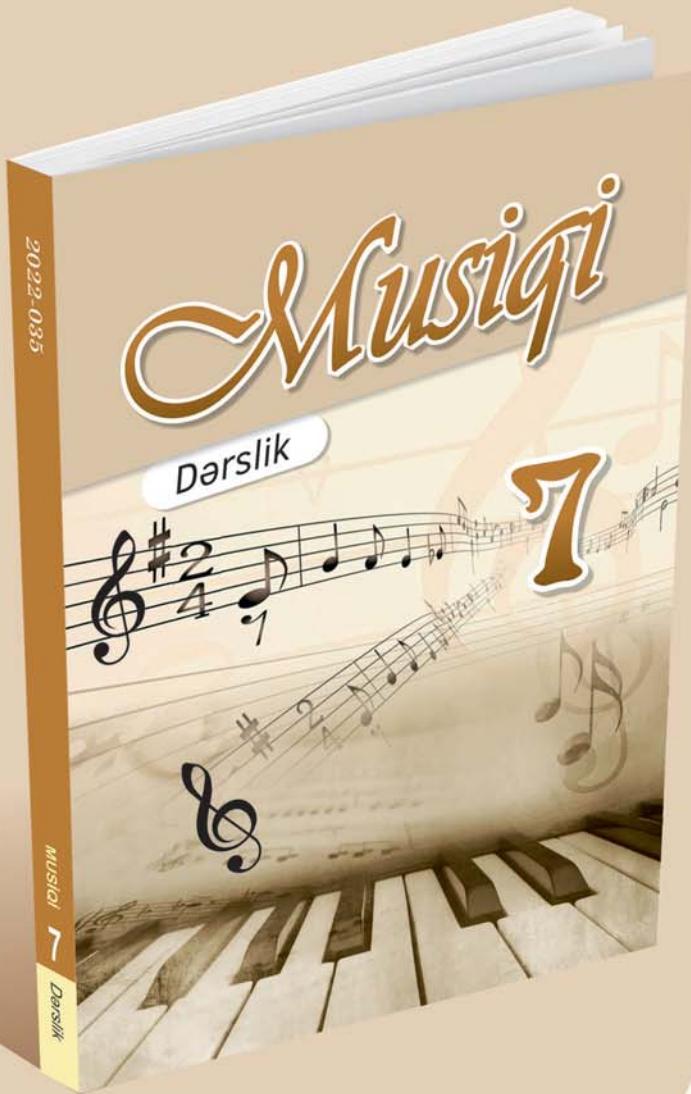

Musiqi

Metodik
vəsait

OQTAY RƏCƏBOV, NAZİM KAZIMOV,
AYTƏN BABAYEVA

Ümumi təhsil müəssisələrinin

7 -ci sinifləri üçün

**MUSIQİ fənni üzrə dərsliyin
METODİK VƏSAİTİ**

© Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International (CC BY-NC-SA 4.0)

Bu nəşr Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International lisenziyası (CC BY-NC-SA 4.0) ilə www.trims.edu.az
saytında yerləşdirilmişdir. Bu nəşrdən istifadə edərkən
lisenziyanın şərtləri qəbul edilmiş sayılır:

İstiqad zamanı nəşrin müəllif(lər)inin adı göstəriləlidir.

Nəşrdən kommersiya məqsədilə istifadə qadağandır.

Törəmə nəşrlər orijinal nəşrin lisenziya şərtləri ilə yayılmalıdır.

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
tahsil_az@yahoo.com və **derslik@edu.gov.az**
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığa görə əvvəlcədən təşəkkür edirik!

MÜNDƏRİCAT

Giriş	3
İzahat vərəqi	4
VII sinif “Musiqi” fənni üzrə illik planlaşdırma	10
Məzmun standartlarının və inteqrasiyanın tətbiqi.....	13

MUSIQİ OBRAZI

1. Musiqi obrazının xarakteri.....	14
2. Musiqi obrazlarında xarakter dəyişikliyi.....	16
3. Dram tamaşaları və musiqi obrazı	18
4. Operetta və musiqi obrazı	20
5. Kiçik Summativ Qiymətləndirmə	21
6. Azərbaycan mahnılarında məkan obrazı.....	22
7-8. Musiqi obrazları Azərbaycan və rus bəstəkarlarının yaradıcılığında	24
9-10. Azərbaycan xalq rəqslərində musiqi obrazları	26
11. Kiçik Summativ Qiymətləndirmə	27
12-13. Xalq və bəstəkar mahnılarının layla xarakteri.....	28
14. Proqramlı musiqi və musiqi obrazı.....	30
15. Miniatür və musiqi obrazı.....	32
16. Keçilmiş mövzuların təkrarı	33
17. Kiçik Summativ Qiymətləndirmə.....	33

MUSIQİ DRAMATURGIYASI

18. Qara Qarayevin “Yeddi gözəl” baletinin dramaturgiyası	34
19. Arif Məlikovun “Məhəbbət əfsanəsi” baletinin dramaturgiyası	36
20. Oratorianın dramaturgiyası.....	38
21. Əşrəf Abbasovun “Qaraca qız” baletinin dramaturgiyası	40
22. Müslüm Maqomayevin “Şah İsmayıł” operasının dramaturgiyası	42
23. Kiçik Summativ Qiymətləndirmə	43
24. Əfrasiyab Bədəlbəylinin “Qız qalası” baletinin dramaturgiyası	44
25. Musa Mirzəyevin “Romantik vals-poema”sı və İohann Strausun “Vyana meşəsinin nağılları” əsərlərinin dramaturgiyası	46
26. Vətən mövzusu və musiqi.....	48
27. Fikrət Əmirovun “Sevil” operasının dramaturgiyası.....	50
28. Fikrət Əmirovun “Sevil” operasından “Dilbərin nəgməsi” ilə Jorj Bizenin “Karmen” operasından “Xabanera” arasında əlaqələr.....	52
29. Musiqidə Böyük Vətən müharibəsi obrazı	54
30. Kiçik Summativ Qiymətləndirmə	55
31. Cövdət Hacıyevin “Sülh uğrunda” simfonik poemasının dramaturgiyası	56
32. Migel de Servantesin və Qara Qarayevin eyniadlı “Don Kixot” əsərlərinin dramaturgiyası	58
33. Musiqidə bayram mövzusu	60
34. Kiçik Summativ Qiymətləndirmə	61
Musiqi repertuarı	63

GİRİŞ

Musiqi kurikulumu və onun xarakterik cəhətləri. Musiqi kurikulumu ümumtəhsil məktəblərində musiqi təlimi və tərbiyəsinin, musiqi mədəniyyətinin formalasdırılması və inkişaf etdirilməsi məqsədlərinin reallaşdırılmasına xidmət etməklə musiqi fənni üzrə ümumtəlim nəticələrinə nail olmaq istiqamətində fəaliyyətləri əhatə edən konseptual xarakterli sənəddir. Bu kurikulumda şagirdlərin cəmiyyətdə incəsənətin rolunu dərk etmələri, onların bədii zövqünün, musiqi üzrə bacarıq və vərdişlərinin inkişafı, fəal dinişyici kimi yetişmələri, mənəvi aləmlərinin zənginləşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Musiqi kurikulumu dərsliklərin, fənnin tədrisi metodikasının hazırlanması, tədris materiallarının planlaşdırılması və müəllim hazırlığının təkmilləşdirilməsi üçün hazırlanacaq təlimatların, metodik vəsaitlərin əsasını təşkil edir.

Tələbyönümlülük, nəticəyönümlülük, şagirdyönümlülük, sistemlilik və integrativlik kimi prinsiplərə əsaslanan bu kurikulum şagirdlərin təlim nailiyyətlərini müntəzəm olaraq qiymətləndirməyi, onların inkişafının izlənilməsini nəzərdə tutur, şagirdlərə musiqi təlimi üzrə gündəlik həyatda vacib olan bacarıqların mənimmsənilməsinin zəruriyini şərtləndirir.

Fənnin əhəmiyyəti, məqsəd və vəzifələri. Milli musiqi və mədəniyyət tariximizin, incəsənət sahəsində qədim köklərə malik ənənələrimizin öyrənilməsi, böyük məkdə olan nəslin estetik, hissi-emosional tərbiyəsinin gücləndirilməsi, ümumi intellektual səviyyənin inkişafı, istedadlı şagirdlərin aşkarılması kimi əsas tələblərin yerinə yetirilməsində musiqi təlimi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Mənəvi-estetik təsirinə, didaktik mahiyyətinə, vətənpərvərlik, humanizm, dostluq ruhunda tərbiyədici təsir qüvvəsinə görə müstəsna əhəmiyyət kəsb edən bu fənn çox böyük imkanlara malikdir. Musiqi təlimi prosesində istinad edilən müxtəlif janrlara aid nümunələr şagird şəxsiyyətinin idrakı, psixomotor cəhətdən inkişafına, mənəvi-emosional cəhətdən zənginləşməsinə zəmin yaradır.

Ümumtəhsil məktəblərində “Musiqi” fənninin əsas məqsədi milli və bəşəri sənət nümunələri əsasında şagirdlərdə musiqi mədəniyyətinin formalasdırılması və inkişafını təmin etməkdən ibarətdir.

“Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulumu)” sənədində göstərilmişdir ki, ümumtəhsil məktəblərində musiqi fənninin tədrisi prosesində:

- İbtidai təhsil pilləsində şagirdlərin musiqi növlərinin forma, janr, üslub və ifadə vasitələri, xalqımızın musiqi tarixi haqqında ümumi məlumatlarla tanış olmaları, yaradıcı-estetik fəaliyyətlə bağlı (mahni oxumaq, rəqs etmək və s.) ən sadə ilkin bacarıqlara yiyələnmələri təmin edilir, onlarda bədii zövq, estetik mədəniyyət, milli musiqi, habelə ümumbaşəri musiqi nümunələrinə maraqlı, yaradıcılığa meyil, mücərrəd və obrazlı təfəkkür, əməksevərlik və digər iradi keyfiyyətləri formalasdırılır.

- Əsas təhsil pilləsində ibtidai təhsil pilləsi üzrə təyin olunmuş fəaliyyətlər inkişaf etdirilməklə milli musiqi tariximizin ən zəruri məqamları, görkəmli şəxsiyyətləri haqqında məlumatlarla, aşiq musiqisi, muğamlar, dünya musiqi mədəniyyətinin geniş yaşılmış nümunələri ilə tanışlıq, xorla ifa və vokal vərdişlərinin mənimmsənilməsi, musiqinin qavrama mədəniyyətinin formalasdırılması, şagirdlərin səs imkanları, arzu və istəkləri nəzərə alınmaqla ifaçılıqla cəlb olunmaları təmin edilir.

İZAHAT VƏRƏQİ

“Musiqi” fənni üzrə dərslik komplekti dərslik və müəllim üçün metodik vəsaitdən ibarətdir.

Müəllim üçün metodik vəsait. Bu vəsaitdə V və VI siniflərdə olduğu kimi, hər bir dərsin mövzusu, məzmun standartları, integrasiya, iş üsulları, gündəlik planlaşdırma nümunələri, qiymətləndirmə cədvəli, eyni zamanda musiqi repertuarı öz əksini tapmışdır.

Dərsə hazırlaşan müəllim məktəblilərin biliyini, qavrama qabiliyyətini və yaş xüsusiyyətlərini nəzərə almalı, yeni mövzunun yaxşı mənimşənilməsi üçün müxtəlif əyani, texniki və köməkçi vəsaitlərdən istifadə etməyi bacarmalıdır.

Şagirdlərin biliyinin qiymətləndirilməsi “5” ballıq qiymət sisteminə əsaslanır. Bu zaman aşağıda göstərilən meyarları nəzərə almaq məsləhətdir:

1. Musiqinin ifası (mahnının ifası, sadə musiqi alətlərində çalma);
2. Sual-cavabla mövzunun əhatə olunması;
3. Yeni ideya və təkliflərin irəli sürülməsi;
4. Əməkdaşlıq, qrup işində fəallıq və təşəbbüs göstərilməsi;
5. Problemin həllinə yaradıcı yanaşma, ümumiləşdirmə bacarığı, təqdimetmə və s.

Hər bir məzmun vahidinin sonunda məktəblinin əldə etdiyi nailiyyətləri yoxlamaq üçün yazılı, şifahi və musiqili testlərdən istifadə etmək məsləhət görülür.

Dərslikdə mövzuların məzmununa uyğun məlumatlar, illüstrasiyalar, bəstəkarların portretləri, mahnıların mətni, tapşırıqlar, suallar öz əksini tapmışdır.

Dərslik hazırlanarkən aşağıdakı pedaqoji prinsiplərə riayət olunmuşdur: mövzuların və musiqi materialının şagirdlərin yaş xüsusiyyətlərinə uyğun gəlməsi, dərslərin məzmununun gender, etnik, irq və din məsələlərinə həssaslıqla yanaşmaqla seçiləməsi, biliklərin dəqiq olaraq elmə əsaslanması, dərs mövzularının sadə, lakin maraqlı, cəlbədiciliyi olması, dərslikdəki şəkil və illüstrasiyaların mövzulara uyğun olması, bütün dərslik boyu vahid dizayn üslubunun və dərslərin məzmununa uyğunluğunun gözlənilməsi, mövzu baxımından digər fənlərlə əlaqələrin yaradılması, nəhayət, qəbul olunmuş “Musiqi” üzrə məzmun standartlarına əsaslanması.

Hər bir dərsdə VI sinifdə verilmiş (yaxud müəllimin şəxsi təşəbbüsü ilə məsləhət görülən) qiymətləndirmə cədvəlinə istifadə etmək olar:

QİYMƏTLƏNDİRİMƏ CƏDVƏLİ

Nö	Meyarlar/ Qrup	I (zəif)	II (orta)	III (yaxşı)	IV (əla)
1.	Öz fikrini ifadə edir				
2.	Musiqi nümunələrini müqayisə edir				
3.	Mövzu ilə əlaqədar nəticə çıxarır				
4.	Təqdimat edir (şifahi və yazılı)				
5.	Mahnı melodiyalarını təmiz oxuyur				
6.	Musiqiyə uyğun rəqs edir, ritm tutur				
7.	Mahnının xanə ölçülərini, tonallığını müəyyən edir				

Dərsin təchizi. “Musiqi” fənni üzrə dərs prosesində şagirdlərin mənimsədikləri bilik, bacarıq və vərdişlərdən, dərslikdən, musiqi aləti kimi fortepianodan, not materialından, portret və şəkillərdən, sxem və plakatlardan, texniki vasitə kimi kompüter-dən, maqnitofon və diskdən, DVD-pleyerdən və digər əlavə köməkçi vasitələrdən istifadə olunmalıdır.

Təlimin təşkilinin forma və üsulları barədə tövsiyələr

Humanist və demokratik prinsiplər üzərində qurulan müasir təhsil sistemi təlimin artıq pedaqogika elminə məlum olan ənənəvi formalarının təkmilləşdirilməsini, eyni zamanda təlim prosesində yaradıcılıqla tətbiq oluna bilən qeyri-standart formalardan istifadəni tələb edir.

Hazırkı musiqi təliminin məzmunu, onu təşkil edən standartlar elə qurulmuşdur ki, bunların reallaşdırılması yeni formalar tətbiq edilmədən mümkün deyil. Ona görə də hər bir standarta fərdi yanaşmaqla konfrans, seminar, müzakirə-diskussiya, ekskursiya xarakterli dərs formalardan istifadə olunması məqsədə uyğun sayılır.

Konfrans dərs forması. Bu dərs forması təlim prosesində hər hansı bir geniş mövzu mənimsədildikdən sonra tətbiq edilə bilər. Belə dərsi sinifdə, yaxud məktəbin zəlində təşkil etmək mümkündür.

Bunun üçün sinif 2 yerə bölünür. 45 dəqiqənin 20 dəqiqəsi bir qrupa, digər 20 dəqiqəsi isə o biri qrupa ayrılır. Yerdə qalan 5 dəqiqəni müəllim dərsin yekunlaşdırılmasına sərf edir.

Birinci 20 dəqiqədə 1-ci qrup mövzu ilə əlaqədar suallar verir, o biri qrup isə həmin sualları cavablandırır. Sonrakı 20 dəqiqədə qruplar öz yerlərini dəyişirlər. 40 dəqiqə bitdikdən sonra müəllim qalan 5 dəqiqə ərzində konfransın səviyyəsini, fəal olanları və düzgün cavab verənləri qeyd edir, onları qiymətləndirir.

Müzakirə-diskussiya dərslərində sinifdəki bütün şagirdlər hər hansı bir mövzunun müzakirəsində iştirak edirlər. Müzakirə prosesində məktəblilərin hər biri mövzu ilə əlaqədar fikirlərini söyləmək imkanı qazanırlar. Bu dərs forması şagirdlərdə əməkdaşlıq etmək, fikir mübadiləsi aparmaq, başqalarının rəy və mülahizələrinə hörmətlə yanaşmaq və ümumiləşdirmə bacarıqlarının formallaşmasına müsbət təsir göstərir.

Ekskursiya dərs forması. Ekskursiya dərs formasının başlıca əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, təlim materialının bilavasitə əyani surətdə tədrisinə əlverişli şərait yaranır. Belə dərslər ev-muzeylərdə, teatrlarda aparıla bilər. Ekskursiya – dərslərdə şagirdlər dərs prosesində əldə etdikləri məlumatları əyani müşahidə edir, daha təfərrüatlı biliklər qazanır, onları təkrarlayır, tətbiq edir, dünyagörüşlərini genişləndirirlər.

Müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq, “Musiqi” fənninin tədrisində istifadə olunan yeni təlim üsullarını aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

- Insert;
- BİBÖ;
- Beyin həmləsi;
- Venn diaqramı.

Insert metodu. Bu, işarələr sistemindən istifadə edib düzgün cavab axtarılması metodudur.

Dərsdə informasiya xarakterli mətnləri oxuyub seçmək üçün şagirdlər müəyyən mətn paylanılır. Mətndə hər bir abzasın qarşısında aşağıdakı işarələrdən biri qoyulur:

- “?” – məlumat başa düşülmür;
- “B” – əvvəl bildiklərim;
- “+” – yeni məlumat;
- “-” – əvvəl bildiklərimi inkar edən biliklər.

Bələliklə, bütün siniflə ümmümləşdirmələr aparılır, məlumatın şagirdlərə nə dərəcədə aydın olduğu və ya aydın olmadığı aydınlaşdırılır, eləcə də onlar üçün yeni biliklər müəyyənləşdirilir və izah edilir.

Beyin həmləsi. Bu metod tətbiq edilərkən şagirdlərin sərbəst fikirlərindən istifadə olunur. Bunun üçün müəllim bütün sinfi müəyyən bir problemlə əlaqədar fikir söyləmək üçün səfərbər edir. Şagirdlər qısa müddətdə bu problemlə əlaqədar bildiklərini söyləyirlər. Müəllim fikirlərin hamisini dinləyir, lakin onları şərh etmir. Sonra bu fikirlər müəllim tərəfindən təhlil və izah edilir.

Bu metodun məqsədi az vaxtda şagirdlərdən daha çox fikir toplamaq və onları ümmümləşdirməkdir.

BİBÖ cədvəli. Bu metodun tətbiqində məqsəd əvvəlki bilik və təcrübə ilə yeni bilik arasında əlaqə yaratmaqdır. Bu metod beyin həmləsi üsulu ilə başlaya bilər. Sinif cütlərə və ya qruplara bölünür, mövzu elan edilir. Mövzu ilə bağlı olan yeni söz və terminlər aydınlaşdırılıb cədvəldə yerinə yazılır.

Bilirəm	İstəyirəm biləm	Öyrəndim

Bundan sonra cütlər və ya qruplar müəllimlə mövzu ətrafında fikir mübadiləsi aparır və ümmümləşdirilmiş fikir lövhədəki cədvəldə qeyd olunur.

Venn diaqramı. Venn diaqramı iki kəsişən çevrədən ibarətdir. Müxtəlif mövzularda olan oxşar cəhətlər müəyyənləşir və bu çevrələrin kəsişən hissəsində yazılır. Çevrələrin kəsişməyən hissələrində isə mövzuların fərqli cəhətləri qeyd olunur.

Mövzuların sayından asılı olaraq bu çevrələr arta bilər.

Müəllimin təlim fəaliyyətinin planlaşdırılmasına dair nümunələr

Planlaşdırma hər bir fənn müəlliminin, o cümlədən musiqi müəlliminin qarşısında duran vacib vəzifələrdən biridir. Planlaşdırma dərsin məqsədlərini müəyyənləşdirir və müəllimin mövzu ilə əlaqədar fəaliyyətini düzgün istiqamətləndirir. Illik planlaşdırında tədris vahidlərinə uyğun olaraq, hər bir dərsin mövzusu və ona ayrılan saat miqdarı qeyd olunur. Tədris vahidləri məzmun standartlarına uyğun olaraq müəyyən edilir və onların ardıcılıq prinsipləri müəyyənləşdirilir. Bu zaman sadədən mürəkkəbə olan məzmun ardıcılığı, zamanla əlaqədar xronoloji ardıcılıq, eyni zamanda məntiqi ardıcılıq gözlənilməlidir. Tədris vahidinə uyğun saatlar müəyyənləşdirilərkən mövzuların əhəmiyyətliliyi, həcmi və mürəkkəbliyi, eyni zamanda şagirdin maraqları da nəzərə alınmalıdır. Musiqi müəllimi illik, yarımillik, həm də gündəlik dərs planlaşdırması apararkən Təhsil Nazirliyi tərəfindən qəbul edilmiş məz-

mun standartlarına, qiymətləndirmə standartlarına, tədris planına, dərsliyə və müəllim üçün vəsaitə əsaslanmalıdır.

Müəllim tədris ediləcək mövzuları aşağıdakı sxemə uyğun planlaşdırıa bilər.

Nümunə 1.

Standart	Təlimin məqsədi	Tədris vahidi	Mövzu	Saat	Forma və üsullar	Qiymətləndirmə növləri	Resurs

“Musiqi” dərsinin gündəlik planlaşdırılmasına nümunə

Mövzu: Musiqi sürəti

Məzmun standartları: 1.1.1., 1.2.1., 1.2.2.

İnteqrasiya: T.i.: 1.2.1.; Əd.: 1.2.3.

Məqsəd:

1. Musiqidə sürət yaratmaq üçün musiqi ifadə vasitələrinin rolunu başa düşür.
2. Musiqinin inkişafında musiqi hərəkətinin əhəmiyyətini anlayır.

İş üsulu: Beyin həmləsi, müzakirə, müsahibə.

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Keçmiş dərsdən öyrənilmiş Vasif Adığözəlovun “Vətən haqqında mahni”sını şagirdlər yada salaraq ifa etdikdən sonra bəstəkar Cahangir Cahangirovun “Azad” operasından “Çahargah” xoru dinlənilir. Bu əsəri dinləməzdən əvvəl musiqidə inkişaf haqqında qısa söhbət aparılır. Bundan sonra şagirdlərə sualla müraciət olunur:

- Uşaqlar, “Azad” operasından “Çahargah” adlanan əsər hansı janra məxsusdur?
- Bu əsəri hansı kollektiv oxuyur?

Tədqiqat səali:

- Həc bir hərəkət və inkişaf olmayan musiqi əsəri mövcuddurmu?

2. Tədqiqatın aparılması

Müəllim “Çahargah” xor əsərini əvvəlcə kiçik sürətlə, sonradan təbii ifa olunduğu sürətlə səsləndirir. Bundan sonra bu iki eyni əsərin səslənmə sürətinin onun keyfiyyətinə nə dərəcədə mənfi təsir etdiyi araşdırılır. Bununla əlaqədar şagirdlərə belə sualla müraciət olunur:

– Uşaqlar siz eyni musiqi əsərini əvvəlcə sürəti azaldılmış, sonradan bəstəkarın yazılı tempə uyğun dinlədiniz. Bnlardan hansı daha çox xoşunuza gəldi?

Əlbəttə ki, şagirdlər ikinci ifanı daha çox bəyəndilər və qeyd etdilər ki, bəstəkarın göstərdiyi temp musiqini daha enerjili, sürətli və təsirli edir.

3. İnförmasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Mövzu ilə əlaqədar müəllim şagirdlərə başa salmalıdır ki, musiqi həyatı, təbiət, cəmiyyət hadisələrini tərənnüm edən bir vasitə olduğu üçün, o, həmişə hərəkətdə və inkişafda olmalıdır. “Çahargah” xoru bu fikri sübut etmək üçün gözəl nümunə ola bilər.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Musiqinin inkişafı üçün bəstəkarlar hərəkət sürətindən (tempdən), musiqinin gücündən və digər ifadə vasitələrindən istifadə edirlər.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Müəllim Polad Bülbüloğlunun “Şən Azərbaycan” mahnısının melodiyasını əvvəlcə notla şagirdlərlə birlikdə oxuyur, sonra isə bu melodiyani sözləri ilə oxutdurur.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir və müəllim dərsi yekunlaşdırmaq üçün müxtəlif suallar verir.

Məzmun standartları

VII sinfin sonunda şagird:

Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

Azərbaycan musiqi folklor nümunələri (mahnı, rəqs), muğam və aşiq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

Musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.

Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.

Dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını müxtəlif formada ifadə edir.

Mahnını not və mətni ilə oxuyur.

Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və altstandartlar

1. Musiqi aləmi

Şagird:

1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərlərinə münasibətini bildirir.

1.1.2. Azərbaycan və Avropa bəstəkarlarının programlı əsərləri haqqında fikirlərini izah edir.

1.2. Azərbaycan musiqi folklor nümunələri (mahnı, rəqs), muğam və aşiq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

- 1.2.1. Azərbaycan musiqi folkloru nümunələrinin bəstəkar yaradıcılığına təsiri bərədə münasibətini bildirir.
- 1.2.2. Muğam və aşiq musiqisinin ifa xüsusiyyətləri haqqında təqdimatlar edir.

2. Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

- 2.1. Musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.
- 2.1.1. Vokal musiqi əsərləri ilə bədii nümunələrin xaraktercə əlaqəsini şərh edir.
- 2.2. Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.
- 2.2.1. Musiqi əsərlərindəki emosional obrazların yaranmasında tembrin rolunu şərh edir.
- 2.2.2. Aşiq musiqisinin emosional hissələrə təsirini izah edir.
- 2.3. Dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını müxtəlif formada ifadə edir.
- 2.3.1. Dinlədiyi aşiq havaları haqqında təəssüratlarını ifadə edir.

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

- 3.1. Mahnını not və mətni ilə oxuyur.
- 3.1.1. Mahnını kanon şəklində, not və mətni ilə oxuyur.
- 3.2. Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.
- 3.2.1. Mahnını solo notla birsəsli, qrup tərkibində ikisəsli oxuyur.

VII sinif “Musiqi” fənni üzrə illik planlaşdırma

Tədris vəhdidi	Dərsin Növü	Dərsin mövzusu	Xorla ifa ediləcək mahnıların müəllifləri	Dinləniləcək musiqi nümunələrinin və müəlliflərinin adları	Saat
Musiqi obrazı	1.	Musiqi obrazının xarakteri	“Qaçaq Nəbi” Azərbaycan xalq mahnısı	Ü.Hacıbəyli. “Koroğlu” operasının II pərdəsindən Həsən xanın, III pərdəsindən Koroğlunun ariyaları	1
	2.	Musiqi obrazlarında xarakter dəyişikliyi	S.Rüstəmov, M.Seyidzadə “Qızıl payız”	F.Şubert. “Meşə çarı” mahnı-balladası F.Şubert. “Meşə çarı” mahnı-balladasından bir parça	1
	3.	Dram tamaşaları və musiqi obrazı	O.Rəcəbov, A.Babayev “Anam Azərbaycanım”	1. F.Əmirov. “Kor ərəbin mahnısı” 2. E.Qriq. “Per Günt” kamera-simfonik süitasından “Anitranın rəqsı”	1
	4.	Operetta və musiqi obrazı	Ü.Hacıbəyli. “Arşın mal alan” operettasından “Qızların xoru”	Ü.Hacıbəyli. “Arşın mal alan” operettasından Əsgərin ariyası və “Vəli və Tellinin dueti”	1
	5.	KSQ			1
	6.	Azərbaycan mahnılarında mökan obrazı	S.Rüstəmov, N.Cəfəroğlu “Sumqayıt”	“Şuşanın dağları”. Xan Şuşinski	1
	7-8.	Musiqi obrazları Azərbaycan və rus bəstəkarlarının yaradıcılığında	Q.Qarayev, Y.Dolmatovski “Gənclik mahnısı”	1. Q.Qarayev “Leyli və Məcnun” simfonik poemasından köməkçi mövzu 2. N.A.Rimski-Korsakov. “Şəhrizad” simfonik süitasından I hissə	2
	9-10.	Azərbaycan xalq rəqslerində musiqi obrazları	“Çal-oyna” Azərbaycan xalq mahnı-rəqsi	1. “Qaytağı” Azərbaycan xalq rəqsi 2. “Zorxana” Azərbaycan xalq rəqsi 3. “Darçını” Azərbaycan xalq rəqsi 4. Ü.Hacıbəyli. “O olmasın, bu olsun” operettasından “Məşədi İbad və Rüstəm bəyin dueti”	2
	11.	KSQ			1
	12-13.	Xalq və bəstəkar mahnılarının layla xarakteri	Fikrət Əmirov, N.Xəzri “Layla”	1. M.İppolitov-İvanov. “Türk fraqmentləri” süitasından “Ninni” 2. Fikrət Əmirov. “Sevil” operasından “Layla” 3. Z.Bağirov. “Layla”	2
	14.	Programlı musiqi və musiqi obrazı	S.Rüstəmov, S.Rüstəm “Vətən”	1. C.Hacıyev. “Musiqi şəkilləri” silsiləsindən “Mars” 2. M.Musorqski. “Sərgidən şəkillər” silsiləsindən “Küpegirən qarı”	1
	15.	Miniatür və musiqi obrazı	Səadət Fərziyeva “Qar”	1. F.Əmirov. “12 miniatür” fortepiano pyesləri silsiləsindən “Barkarola” 2. P.Çaykovski. “İlin fəsilləri” fortepiano pyesləri silsiləsindən “Barkarola”	1

Tədris vahidi	Dərsin №-si	Dərsin mövzusu	Xorla ifa ediləcək mahnıların müəllifləri	Dinləniləcək musiqi nümunələrinin və müəlliflərinin adları	Saat
	16.			Keçilmiş mövzuların təkrarı	1
	17.			KSQ	1
Musiqi dramaturgiyası	18.	Qara Qarayevin “Yeddi gözəl” baletinin dramaturgiyası	T.Quliyev, S.Rüstəm “Azərbaycana gəlsin”	Q.Qarayev. “Yeddi gözəl” baletindən: 1. “Adajio” 2. “Gözəllər gözəli” 3. “Vals”	1
	19.	Arif Məlikovun “Məhəbbət əfsanəsi” baletinin dramaturgiyası	R.Mirişli, M.Araz “Doğma diyar”	A.Məlikov. “Məhəbbət əfsanəsi” baletindən: 1. “Təlxəklərin rəqsi” 2. “Türk qızlarının rəqsi”	1
	20.	Oratoriyanın dramaturgiyası	T.Hacıyev, A.Aslanov “Lalələr”	V.Adigözelov, T.Elçin. “Qarabağ şikəstəsi” oratoriyanının VII hissəsi	1
	21.	Əşrəf Abbasovun “Qaraca qız” baletinin dramaturgiyası	N.Mirməmmədli, Z.Xinalı “Əsgər qardaşlar”	Ə.Abbasov. “Qaraca qız” baletindən “Qaraca qızla Ağcanın dueti”	1
	22.	Müslüm Maqomayevin “Şah İsmayıł” operasının dramaturgiyası	E.Sabitoğlu, Kərkük bayatları “Şirin dil”	M.Maqomayev. “Şah İsmayıł” operasından: 1. I pərdədən “Aslan şahın ariyası” 2. “Ərəblərin yeni düşərgəsində Güzarla tacirin toyu”	1
	23.			KSQ	1
	24.	Əfrasiyab Bədəlbəylinin “Qız qalası” baletinin dramaturgiyası	T.Quliyev, Ə.Əlibəyli “Bakı mahnısı”	Ə.Bədəlbəylinin “Qız qalası” baletindən I pərdədən “Adajio”	1
	25.	Musa Mirzəyevin “Romantik vals poema”sı və Johann Strausun “Vyana meşəsinin nağılları” əsərlərinin dramaturgiyası	T.Quliyev “Görüş” filmindən vals	1. M.Mirzəyev. “Romantik vals-poema” əsərindən bir parça 2. İ.Straus. “Vyana meşəsinin nağılları”. Əsas melodiyadan bir parça	1
	26.	Vətən mövzusu və musiqi	E.Sabitoğlu, B.Vahabzadə “Azərbaycan”	M.Oginski. “Vətənlə vidalaşma” polonezi	1

Tədris vahidi	Dərsin №si	Dərsin mövzusu	Xorla ifa ediləcək mahnıların müəllifləri	Dinləniləcək musiqi nümunələrinin və müəlliflərinin adları	Saat
Musiqi dramaturgiyası	27.	Fikrət Əmirovun "Sevil" operasının dramaturgiyası	F.Əmirov "Sevil" operasından "Atakişinin kupletləri"	F.Əmirov. "Sevil" operasından: III pərdədən "Balaşın ariyası"	1
	28.	Fikrət Əmirovun "Sevil" operasından "Dilbərin nəğməsi" ilə Jorj Bizinen "Karmen" operasından "Xabane-ra" arasında əlaqələr	F.Əmirov, T.Mütəllibov "Odlar ölkəsi"	1. F.Əmirov. "Sevil" operasından "Dilbərin nəğməsi" 2. J.Bize. "Karmen" operasından "Xabanera"	1
	29.	Musiqidə Böyük Vətən müharibəsi obrazı	Ş.Musaoğlu "Vətən əmanəti"	D.Şostakoviç. "7-ci simfoniya"dan "Basqın" epizodu	1
	30.	KSQ			
	31.	Cövdət Hacıyevin "Sühl uğrunda" simfonik poemasının dramaturgiyası	Ə.Məmmədov, Ə.Vahid "Xudayar təsnifi"	C.Hacıyev. "Sühl uğrunda" simfonik poemasından 1. Giriş, əsas və köməkçi mövzularının hərəsindən bir parça 2. Əsas mövzudan bir parça.	1
	32.	Migel de Servantesin və Qara Qarayevin eyniadlı "Don Kixot" əsərlərinin dramaturgiyası	T.Quliyev, Z.Cabbarzadə "Sevinc mahnişi"	Q.Qarayev. "Don Kixot" simfonik qrvavürlərindən "Aldonsa"	1
	33.	Musiqidə bayram mövzusu	Ə.Cavanşirov, H.Ziya "Mübarək"	Ü.Hacıbəyli, Ə. Cavad. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni	1
	34.	KSQ			

P.S. İllik planlaşdırma cədvəlindəki musiqi materiallarını müəllim mövzuya uyğun olaraq dəyişə bilər. Bu zaman seçilmiş yeni musiqi nümunələri VII sinif şagirdlərinin yaş xüsusiyyətlərinə uyğun olmalıdır.

Məzmun standartlarının və integrasiyanın tətbiqi

Dersler	Məzmun standartları							İnteqrasiya						
	1.1.		1.2.		2.1.	2.2.		2.3.	3.1.	3.2.	Fəndaxili	Fənlərarası		
	1.1.1.	1.1.2.	1.2.1.	1.2.2.	2.1.1.	2.2.1.	2.2.2.	2.3.1.	3.1.1.	3.2.1.		Əd.	H.B.	T.İ.
1.	+				+					+	3.1.1.	1.1.5.		3.1.1.
2.	+									+	3.1.1.	1.1.5.		3.1.1.
3.	+				+					+	3.1.1.			
4.	+					+				+	3.2.1.			
5.	KSQ													
6.			+			+				+	3.2.1.		3.2.1.	
7-8.	+									+	3.1.1.			
9-10.			+							+	3.1.1.			
11.														
12-13.			+							+	3.1.1.			
14.	+					+				+	3.1.1.			
15.	+									+	3.1.1.	1.2.1.		3.1.1.
16.	Keçilmiş mövzuların təkrarı													
17.	KSQ													
18.			+		+					+	3.1.1.		1.2.1.	
19.			+		+					+	3.1.1.			
20.	+		+							+	3.1.1.	2.2.1.		
21.			+		+					+	3.1.1.			
22.			+							+	3.1.1.	1.2.3.		3.1.1.
23.	KSQ													
24.			+		+					+	3.2.1.	1.1.5.		3.1.1.
25.	+				+					+	3.1.1.			
26.	+									+	1.1.1.	1.1.5.		3.1.1.
27.			+							+	3.2.1.		3.2.1.	
28.	+									+	3.2.1.			
29.	+				+					+	3.2.1.		1.2.1.	
30.	KSQ													
31.			+	+						+	3.2.1.			
32.					+					+	3.1.1.	1.1.5.		3.1.1.
33.			+							+	3.1.1.	1.2.3.		3.1.1.
34.	KSQ													

Musiqi obrazı

1. MUSİQİ OBRAZININ XARAKTERİ

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında biliklərini müqayisəli şəkildə izah edir.

2. Bəstəkarın ritm, temp və dinamik nüanslardan müxtəlif variantlarda istifadə etməklə yaratdığı obrazlara münasibət bildirir.

3. Mahnının melodiyasını fərdi, qrup və kollektiv tərkibində ikisəslə və sözləri ilə oxuyur.

Bu mövzunun mənimsənilməsində Venn diaqramı, beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək mümkündür.

1

Üzeyir Hacıbəylinin “Koroğlu” operasından Koroğlunun və Həsən xanın ariyaları səsləndirilir.

2

Tədqiqat sualı kimi “*Dinlənilən bu iki musiqi nümunəsinin oxşar və fərqli cəhətləri hansılardır?*” və “*Dinlədiyiniz musiqi nümunələrindəki musiqi obrazlarının xarakteri necədir?*” – verilə bilər.

Tədqiqatın aparılması üçün sinif 3 qrupa bölünür.

I qrup Venn diaqramında musiqi nümunələrinin oxşar cəhətlərini yazır, II qrup musiqi obrazlarının xarakteri haqqında fikir söyləyir, III qrup isə iki əsərin fərqli tərəflərini araşdırır. Beləliklə, şagirdlər dərslikdə göstərilmiş oxşar, fərqli cəhətlər, musiqi obrazlarının xarakteri haqqında bilikləri mənimsəmiş olurlar.

MÖVZU 1

MUSİQİ OBRAZININ XARAKTERİ

Musiqi dinləyək

Üzeyir Hacıbəyli.

“Koroğlu” operasının II pərdəsindən Həsən xanın, III pərdəsindən Koroğlunun ariyaları

Üzeyir Hacıbəyli

“Koroğlu” operasından Koroğlu

“Koroğlu” operasından Həsən xan

İki musiqi əsərinin oxşar və fərqli cəhətləri

Koroğlunun
ariyasi
Fərqli

1. Xalq qəhrəmanının surəti canlanır.
2. Tenor kişi səsi ilə ifa olunur.
3. Aramalı tempdo səslənir.

Koroğlu xalq qəhrəmanıdır. Xalq xanların, paşaların zülümündən qurtaran bir insan və eyni zamanda el nəğməkarı — aşiq olduğu üçün bu obrazda mülayimlik, mübarizlik və somimiyyət önlənməlidir. O, yenilmez qırvaya, yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malikdir.

6

Həsən xanın
ariyasi
Fərqli

1. Xann surəti canlanır.
2. Bariton kişi səsi ilə ifa olunur.
3. Cold tempdo səslənir.

Həsən xan xalqın sorvətinini talayan, hökmər və zülməkər bir obrazdır. Həsən xan obrazının xarakterində qəddarlıq, qazab və aqçozluq vürgülənlər, O, xalqı iştismar edir və var-dövlətin maniməsəyir.

DİFERENSİAL TƏLİM

Əvvəlki siniflərdə “Koroğlu” operasından eşitdiyi musiqi nümunələri arasındaki oxşar, fərqli cəhətlər və musiqi xarakterləri haqqında fikrini izah edir.

1. Musiqinin tempinə və ritminə uyğun əl çalır.
2. Musiqinin xarakterini şəkillərdə əks etdirir.

Hər iki musiqi nümunəsinin xarakteri, fərqli və oxşar cəhətləri haqqında informasiya mübadiləsi aparılır.

Belə bir nəticəyə gəlinir ki, bəstəkarların yaratdıqları əsərlər arasında oxşar, fərqli cəhətlər ola bilər və musiqi obrazını yaradarkən müxtəlif musiqi ifadə vasitələrindən – ritmdən, tempdən, tembrdən, melodiyadan istifadə edilir.

MÖVZU 1

Üzeyir Hacıbəyli "Koroğlu" operasında müxtəlif xarakterli musiqi obrazları yaradıb. Xalqın mübariz bir kütloyu çevreilmiş operada böyük ustalıqla işlənilib. Operada Koroğlunun, Həsən xanının, Nigarın, Keçəl Həmzənin və digərlərinin öz obrazına uyğun xarakteri var.

Digər bir xalq qəhrəmanı Qaçaq Nəbi haqqında dəstən da xalq tərəfindən həmişə sevilib və havəsə ifa edilib. Qaçaq Nəbi kəndlişləri varlılarından zülmdən qoruduğu üçün səda insanların sevimli qəhrəmanına çevrilib.

Yeni mahni öyrənək

QAÇAQ NƏBİ

Azərbaycan xalq mahnısı

I Boz at, səni sor tövlədo bağlarım,
And işirəm, səni məxənar cullaram.
ay Boz at, çullaram.
Əğər məni bu vadən qurtarsan,
Qızıldan, gümüşdən səni nallaram,
ay Boz at, nallaram.

II Nəbinin bigləri eşmə-eşmədi,
Papağı güllədən deşmə-deşmədi.
Nəbinin Boz atın bir at keçmədi,
Qoy sənə desinlər, ay Qaçaq Nəbi!
Həcəri özündən ay qoçaq Nəbi!

III

Gün gəlibdir günortanın yerinə,
Həcar xanım qalxbın atın belinə.
Əşrəfi, mürvarı düzüb telinə,
Qoy sənə desinlər, ay nadan Nəbi!
Tüfəngin havada oynanın Nəbi!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

- "Koroğlu" operasında Koroğlu ilə Həsən xanın ariyalarının oxşar cəhətləri hansılardır?
- "Qaçaq Nəbi" mahnısında xalq qəhrəmanının xarakteri ilə mahnının xarakteri arasındaki oxşarlığı izah etməyə çalışın.
- "Koroğlu" operası haqqında şifahi təqdimat edin.

7

YARADICI TƏTBİQETMƏ

2

3

Xalq mahnisi "Qaçaq Nəbi" ifa olunur. Mahnidakı musiqi obrazının xarakteri və tempi haqqında fikir mübadiləsi aparılır, birinci bəndin mətni ilə melodiyası arasındaki uyğunluq araşdırılır. Mahnının solo və xor kollektivi üçün yazıldığı şagirdlərə aydınlaşdırılır. Sinfin ifaçılıq imkanları nəzərə alınaraq xorla ifa olunur.

Tapşırıq 1. Koroğlu və Həsən xan obrazlarına uyğun şifahi təqdimat hazırlayın.

Tapşırıq 2. "Qaçaq Nəbi" mahnısında əks olunmuş musiqi obrazına uyğun şəkil çəkin.

Mahnı ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

- Müəllim tərəfindən əyani vəsaitlərlə təqdimat şəklində.
- Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzungün cavab karşısına (+) işaretisi qoyun.

1. "Koroğlu" operasının müəllifi kimdir?

- a) F.Əmirov b) Ü.Hacıbəyli c) A.Məlikov

2. "Qaçaq Nəbi" mahnısının xarakteri necədir?

- a) qəhrəmanlıq b) müləyim c) marş

2. MUSİQİ OBRAZLARINDA XARAKTER DÖYİŞİKLİYİ

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Mahnının melodiyasını notla və sözləri ilə bir və ikisəslə oxuyur.

Mövzunun öyrədilməsində bəyin həmləsi, müzakirə, müqayisə kimi iş üsullarından istifadə etmək məsləhət görülür.

1

Frans Şubertin “Meşə çarı” mahni-balladası səsləndirilir, sonradan həmin əsərdən bir parça notla ifa edilir.

MÖVZU 2

MUSİQİ OBRAZLARINDA XARAKTER DÖYİŞİKLİYİ

Musiqi dinişyək

Frans Şubert.

“Meşə çarı” mahni-balladası

Frans Şubert

“Meşə çarı” mahni-balladası

İ.Hötenin “Meşə çarı” balladası bir çox bestəkarın diqqətini cəlb etdir. Bu balladaya bestələnmış kompozisiyalar dan an uğurlusu issa Frans Şubertin bestələdiyi “Meşə çarı” mahni-balladasıdır.

“Meşə çarı” mahni-balladası bir ifaçı tərəfindən səsləndirilir. Lakin əsərdə müəllif, ata, oğul və meşə çarı obrazları hər biri müxtəlif xarakterlidir. Yəni bir ifaçı eyni əsər daxilində dörd obrazın müsəlili xarakterini yarada bilir.

Musiqi dinişyək

Frans Şubert.

“Meşə çarı” mahni-balladasından bir parça

8

Johann Höte

“Meşə çarı” mahni-balladasında real və qeyri-real obrazlar var. Müəllif, ata, oğul real obrazlardır. Meşə çarı (ölüm) issa qeyri-real obrazdır.

Əsər fortepiano alətinin müşayiəti ilə səslənir.

Obrazlardakı gərginlik özünü, eyni zamanda daimi hərəkətdə olan fortepiano müşayiətindən da göstərir. Müəllif, ata və oğul obrazlarını intonasiyası və xarakter yaxınlığı bir-ləşdirir. Amma matndan asıl olaraq, balladanın musiqisində hər obraz üçün yeni cizgilar, fərdi keyfiyyətlər

2

Tədqiqat sualı kimi “Meşə çarı” mahni-balladasında hansı musiqi obrazları öz əksini tapmışdır?” – verilə bilər. Müəllim şagirdlərin diqqətini müəllif, ata, can verən oğul və meşə çarının obrazlarını canlandıran müğənniyə yönəldir. Sonra sinif 3 qrupa bölünür. Musiqi səsləndikdə uşaqlar melodiyaya uyğun olaraq obrazları tapırlar.

DİFERENSİAL TƏLİM

Frans Şubertin “Meşə çarı” mahni-balladasının obrazları düzgün təyin edir və əsərin melodiyasını oxuyur.

1. Əsərdəki obrazlara uyğun şəkil çəkir.
2. Musiqi obrazlarına uyğun bədən hərəkətləri edir.

Musiqidəki obrazlara uyğun xarakter dəyişikliklərində musiqi ifadə vasitələrinin rolü ətrafında informasiya mübadiləsi və müzakirələr aparılır.

Şagirdlər belə nəticəyə gəlirlər ki, hər bir musiqi obrazının özünəməxsus xarakteri vardır və bəstəkar musiqi xarakterlərini musiqi ifadə vasitələrinin köməyi ilə yaradır.

MÖVZU 2

işlənib. Meşə çarı obrazı isə əvvəlcə bir qədər salbedici təsir bağışlayır. Sonra obrazın toçavuzkar və zalim olduğu aydınlaşır.

Yeni mahni öyrənək

QIZIL PAYIZ

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadəninidir.

Payız galib, asır külsək,
Düşür yero qızıl yarpaq.
Xəzəl olur hər gül-cıçək,
Qızıl rəngə dönür torpaq.

Yağış yağır narn-narnın,
Almaları yuyur bağda.
Alov kimi rəngi narn,
Şölö saçır hər budaqda.

Göy üzündən bulud keçir,
Dərələri tutur dumdan.
Qanadənb quslar köçür
Uzaqlara karvan-karvan.

SUAL VƏ TAPŞIRQLAR

- Frans Şubertin "Meşe çarı" mahni-balladasındaki real və qeyri-real (fantastik) obrazlar haqqında danışın.
- Səid Rüstəmovun Mirmehdi Seyidzadənin sözlərinə bastaladıyi "Qızıl payız" mahnısında payız necə təsvir edilmişdir?

1

3

YARADICI TƏTBİQETMƏ

Bəstəkar Səid Rüstəmovun şair Mirmehdi Seyidzadənin sözlərinə bəstələdiyi "Qızıl payız" mahnısı sözləri ilə birlikdə öyrədilir.

Tapşırıq 1. Mahnının musiqisi ilə sözləri arasında xarakter uyğunluğunun olub-olmaması haqqında fikir söyləyin.

Tapşırıq 2. Mətnin mövzusuna uyğun şifahi təqdimat hazırlayın.

9

Mahnının müəllifləri ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

- Müəllimin əyani vəsaitlərlə şifahi təqdimati şəklində.
- Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretisi qoyun.

1. "Meşə çarı" mahni-balladasının bəstəkarı kimdir?

- a) İ.S.Bax   b) P.I.Çaykovski   c) F.Şubert

2. "Qızıl payız" mahnısının müəllifləri kimlərdir?

- a) Oqtay Rəcəbov, Sevinc Nuruqızı
b) Şəfiqə Axundova, Cavad Cavadlı
c) Səid Rüstəmov, Mirmehdi Seyidzadə

3. DRAM TAMAŞALARI VƏ MUSIQİ OBRAZI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələrinin əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Bəstəkarın ritm, temp və dinamik nüanslardan istifadə etməklə yaratdığı obrazlara münasibət bildirir.

3. Mahnının melodiyasını fərdi, qrup və kollektiv tərkibində ikisəsli və sözləri ilə oxuyur.

Mövzunun öyrədilməsində beyn həmləsi, müzakirə, müqayisə kimi iş üsullarından istifadə etmək məsləhət görülür.

1

Azərbaycan bəstəkarı Fikrət Əmirovun "Şeyx Sənan" dram tamaşasına yazdığı "Kor ərəbin mahnısı" dinləmək üçün səsləndirilir. Bundan sonra Norveç bəstəkarı Edvard Qriqin "Per Günt" dram əsərinə bəstələdiyi "Anitranın rəqsı" səsləndirilir.

2

Tədqiqat sualı kimi "*Dinlədiyiniz bu iki musiqi nümunələrinin oxşar və fərqli cəhətləri nədən ibarətdir?*" – verilə bilər.

Tədqiqatın həyata keçirilməsi üçün müqayisə üsulundan istifadə etməklə hər iki əsərin dram tamaşasına yazıldığı, xaraktercə birinin qəmlikdərli, digərinin şən-oynaq səsləndiyi müəyyənləşdirilir. Digər tərəfdən "Kor ərəbin mahnısı"nın kişi vokal səsi ilə, "Anitranın rəqsı"nın isə yalnız simfonik orkestr tərəfindən müşayiət olunduğu müəyyənləşdirilir.

3

Bunlardan sonra "Anitranın rəqsı"ndən bir parça dinlənilir və şagirdlər musiqi haqqında fikirlərini söyləyirlər.

MÖVZU 3

DRAM TAMAŞALARI VƏ MUSIQİ OBRAZI

Fikret Əmirov

"Şeyx Sənan" tamaşasından
Kor ərəb

Hüseyin Cavid

1

Bəstəkar Fikrət Əmirov opera, balet, operetta, müxtəlif janrlı simfonik əsərlərin, simfonik müğamların, xor əsərlərinin, mahnıların, kinofilmər və teatr tamaşalarına bəstələnmiş musiqi nümunələrinin müallifidir. Bəstəkar Fikrət Əmirovun sair, yazarçı, dramaturq Hüseyin Cavidin "Şeyx Sənan" tamaşasına yazdığı musiqi əsl sonat incisidir. Bu tamaşadan "Kor ərəbin mahnısı" adlı musiqi nümunəsi uzun illərdir xanəndələrimizin repertuarını bəzəyir. Mahnının ilk ifaçısı Məmmədəli Əliyev olmuşdur.

Musiqi diniyək

Kor ərəbin mahnısı.

Musiqisi Fikrət Əmirovun,

sözleri Hüseyin Cavidindir.

Mahnı kor ərəbin əzablı həyatını canlandırır. Mahnında "Bayati-Kurd" müğammının intonasiyalarından istifadə edilmişdir.

Musiqi diniyək

Edvard Qriq,

"Per Günt" kameral-simfonik süttasından "Anitranın rəqsı"

2

Edvard Qriq

10

Avropanın bəstəkarlarının yaradıcılığında da dram əsərlərinin yazılılmış musiqi nümunələri var. Norveç bəstəkarı Edvard Qriqin yazarı Henrik Ibsenin "Per Günt" dramanın bəstələdiyi kamerasimfonik süttası da belələrindəndir. Əsər Per Güntin macaralarına həsr edilmişdir.

Per Günt atasından qalan var-dövləti xərc-layıq qurtarır və kənddillər pís davranışına görə onu kənddən qovur. Kəndi tərk edərkən anası

DİFERENSİAL TƏLİM

Fikrət Əmirovun və Edvard Qriqin dinlənilmiş əsərləri, oradakı obrazlar haqqında sərbəst fikir söyleyir.

1. Melodiyaların ritmini tutur.
2. Dinlədiyi musiqi nümunələrinin məzmununa uyğun şəkil çəkir.

Fikrət Əmirovun və Edvard Qriqin dirlənilmiş əsərləri ətrafında informasiya mübadiləsi və müzakirələr aparılır.

Nəticə olaraq belə bir ümumi fikrə gəlinir ki, dirlənilmiş əsərlərdə hər iki bəstəkar öz xalqının musiqisinə əsaslanmışdır.

MÖVZU 3

gəcə Oze onun qolları arasında dünyasını dəyişir. Solveyq uzaq diyarlarda başına qırıba hadisələr galan Per Güntə sadıq qalar. Uzun illar onun yolunu gözləyir. Per Günt 40 il sayahat edir. Xosta va qocalmış vəziyyətdə vatanı qaydırır. Solveyq Per Güntü bağışlaşdır.

"Per Günt" əsərində Anitranın rəqsini mazurka tempindədir.

BUNU DA BİLIN

Mazurka Polşa xalq rəqsidir. Rəqs — yarandığı Məzvəyada yaşayan mazur xalqının adı ilə məşhurlaşır. XVII əsrda mazurka Polşa kondili rəqsərər silsiləsindən hesab edilirdi. XIX əsrdə isə Avropanın ölkələrindən rəqs kimi tanınmağa başladı.

Yeni mahni öyrənək

ANAM AZƏRBAYCANIM

Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
sözləri Adil Babayevindir.

I
Mən sona həmişə "Anam" demişəm,
Ülfətin şirindir, nəfəsin ilü.
Inan ki, bürüyər ürəyimi qəm,
Əgor aramızda düşə ayrıraq.

II
Xəzərin, Göygölün, Arazın, Kürün
Əşqini qoparmam olmasın sinəndən.
Neçə min hayatı, neçə min ömrün
Sevinci, bəzəyi, forəhisən son.

III
Sazın da, neyin da, incə tarın da,
Qoçan da, gəncin da mano azızdır.
Zərif bayatın da, mahnılarnın da
Yaşayan eşqımız, ürəyimizdir.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

- Hansı məşhur müğənnilər "Kor ərəbin mahnısı"nın ifaçısı olublar? Aradığınız aparıvər deyin.
- "Per Günt" kamera-simfonik suitasının müsbət və mənfi qohromanları haqqında danışın. Per Günt, Solveyq, Oze qarlı kimi obrazlarını hansı keyfiyyətlərlərə görə müsbət və mənfi olaraq doğurlandırıldınız?
- "Azərbaycan noğmələrə" mövzusunda şifahi təqdimat hazırlanıyın.

11

2

YARADICI TƏTBİQETMƏ

4

Xalq artisti, bəstəkar Oqtay Rəcəbovun şair Adil Babayevin sözlərinə bəstələdiyi "Anam Azərbaycanım" mahnisi öyrədilir.

Tapşırıq 1. Mahnının ritmini əl calmaqla tutun.

Tapşırıq 2. Mahnının xarakteri haqqında fikir söyləyin.

Mahnının müəllifləri ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

- Müəllimin əyani vəsaitlərlə şifahi təqdimati şəklində.
- Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretini qoynun.

1. Fikrət Əmirovun "Kor ərəbin mahnısı" hansı səs üçün yazılmışdır?

- a) bas   b) tenor   c) soprano

2. Edvard Qriq hansı ölkənin bəstəkarıdır?

- a) Amerika   b) Almaniya   c) Norveç

4. OPERETTA VƏ MUSIQİ OBRAZI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların məşhur əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Musiqi əsərlərindeki hissi-emosional obrazların yaradılmasında melodiya, ritm və tempin rolunu şərh edir.

3. Mahnının melodiyasını bir-iki səsli şəkildə notla və sözləri ilə birlikdə oxuyur.

**Bu mövzunun öyrədilməsində
beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə
kimi üsullardan istifadə etmək
məsləhət görülür.**

1

Dahi Azərbaycan bəstəkarı Üzeyir Hacıbəylinin “Arşın mal alan” və digər operettaları haqqında qisa məlumat verilir. Bundan sonra “Arşın mal alan” operettasının sözlərinə uyğun melodiya ikissəsli şəkildə notla ifa olunur.

2

“Arşın mal alan” operettasından “Vəli və Tellinin dueti” və “Əsgərin ariyası” səsləndirilir.

Tədqiqat sualı kimi “*Dinlədiyiniz duetin xarakteri necədir və bu musiqi nümunəsində hansı obrazlar vardır?*” – verilə bilər. Tədqiqatın aparılması üçün sinif qızlar və oğlanlar qrupuna bölünür. Hər iki qrup duetin melodiyasını notla oxuyur. Şagirdlər müəyyənləşdirirlər ki, duet qadın və kişi səsi üçün yazılıb, xarakteri rəqsvari, şən-oynaqdır. Melodiyanın sadəliyi və rəqs xarakterli olması imkan verir ki, duet mahni-rəqs janrına aid edilsin.

MÖVZU 4

OPERETTA VƏ MUSIQİ OBRAZI

“Arşın mal alan” operettasından
Əsgər və Gülcəhrə

“Arşın mal alan” Üzeyir Hacıbəylinin sonuncu və ən məşhur operettaşıdır. Bu operettadan əvvəl bəstəkar “Or və arval”, “O olmasın, bu olsun” musiqili komedyalarının müsəlli idi.

“Arşın mal alan” operettasının hayatdan götürülmüş maraqlı siyət xətti var. Operettanın baş qührəmanı Gülcəhrə öz hüquqları uğrunda mübarizə aparan Azərbaycan qızlarının ümumiləşdirilmiş obrazıdır. Operet tannı digər qührəmanı Əsgər evlənəcəyi qızı özi seçmək istəyin gənc tacirdir. Tacir Əsgərin dostu Süleyman vəzifəsindən çıxış yolu təpib. Onun məsləhəti ilə tacir Əsgər kasab arşumalıya qəvrillir və arşın malı satmaq üçün girdiyi həyətlərin birində Soltan boyin qızı Gülcəhrə ilə qarşlaşır.

Musiqi dinleyək

Üzeyir Hacıbəyli.

“Arşın mal alan” operettasından Əsgərin ariyası

Operettada Süleyman, Asya, Soltan bay, Cahan xala, Telli və Vəli kimi qührəmanların da maraqlı musiqili obrazları yaradılmışdır. Nökr Vəli və qulluğu Tellinin oxuduqları duetdə onların yumorla yığrulmuş məhəbbət etirafları öz əksini təpib.

Musiqi dinleyək

Üzeyir Hacıbəyli.

“Arşın mal alan” operettasından Vəli və Tellinin dueti

“Arşın mal alan”
operettasından
Vəli və Telli

12

DİFERENSİAL TƏLİM

“Arşın mal alan” sözlərinə aid melodiyanı oxuyur.

“Vəli və Tellinin dueti”ni oxuyur.

1. “Arşın mal alan” sözlərinə və “Vəli və Tellinin dueti”nin melodiyasına uyğun ritm tutur.

2. “Vəli və Tellinin dueti”nin melodiyasına uyğun rəqs edir.

Dinlənilmiş və ifa edilmiş musiqi nümunələri, onların xarakteri, ritmi və tempi haqqında müzakirələr aparılır.

Belə nəticəyə gəlinir ki, dahi Azərbaycan bəstəkarı Üzeyir Hacıbəylinin yazdığı əsərlər xalq musiqisi ruhuna yaxındır, istifadə etdiyi şeir nümunələri və melodiyanın xarakterləri bir-birinə uyğun gəlir.

MÖVZU 4

“Vəli və Tellinin dueti” şəhər xarakterə malikdir və qəhrəmanlar onu oxuyarkən eyni zamanda həm də rəqs edirlər. Ona görə də bu duet mahni-rəqs adlandırılmalıdır.

BUNU DA BİLİN

İki naşerin oxuduğu musiqi nümunəsi duet adlandırıl kimi, iki musiqicinin müxtəlif və eyni musiqi alətlərində birgə ifası da duet adlanır.

Yeni mahni öyrənək

Üzeyir Hacıbəyli.

“Arşın mal alan” operettasından

QIZLARIN XORU

Musiqisi və sözleri Üzeyir Hacıbəylinindir.

I Nəqarət:
Arşınmalçı mal göstər,
Bir-bir yera sal göstər.
Göstər, göstər hor nə var;
Qızlar bəzənmək istər.

Ax no gözəl parçadır,
Gülləri da qonçadır,
Toy bozayı xonçadır, xonça, xonça.
Ondan bir paltarlıq tikidirsədim,
Oynardım mən doyunca, doyunca.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

- “Arşın mal alan” operettasında dövrün hansı manfi xüsusiyatları eks etdirilir?
- “Arşın mal alan” operettasında “Əsgər və Gülcəhər”nin dueti ilə “Vəli və Telli”nin duetini müqayisə edin. Bu musiqi nümunələri bir-birindən necə fərqlənir?
- “Arşın mal alan” operettasının qəhrəmanlarından birinin obrazını yaratmağa çalışın.

13

3

4

YARADICI TƏTBİQETMƏ

Üzeyir Hacıbəylinin “Arşın mal alan” operettasından “Qızların xoru” musiqi nümunəsi öyrədilir.

Tapşırıq 1. “Vəli və Tellinin dueti” haqqında kiçik şifahi təqdimat hazırlayın.

Tapşırıq 2. Vəli və Telli obrazlarına uyğun şəkil çəkin.

Öyrənilmiş mahni ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

- Müəllimin əyani vəsaitlərdən istifadə edərək təqdimatı şəklində.
- Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretisi qoyun.

1. “Vəli və Tellinin dueti” hansı musiqi janrına aiddir?

- a) mahni   b) rəqs   c) mahni-rəqs

2. “Arşın mal alan” sözlərinə yazılmış melodiya hansı tempdə səslənir?

- a) cəld   b) aramlı   c) rəqs

5. KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

6. AZƏRBAYCAN MAHNILARINDA MƏKAN OBRAZI

- MƏQSƏD:**
1. Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinə dair biliklərini izah edir.
  2. Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.
  3. Azərbaycan xalq mahnılarını birsəsli şəkildə oxuyur.

Mövzunun öyrənilməsində bəyin həmləsi, müzakirə və müqayisə kimi iş üsullarından istifadə etmək məsləhət görülür.

1

Xalq və bəstekar mahnıları haqqında qısa məlumat verildikdən sonra “Şuşanın dağları” adlı mahnı dinlənilmək üçün səsləndirilir.

2

Tədqiqat suali kimi X.Şuşinskinin “Şuşanın dağları” mahnisindəki musiqi obrazı nəyi təsvir edir və bu mahnının xarakteri haqqında nə deyə bilərsiniz? – verilə bilər.

Bu mahnıda bizə doğma olan Şuşamızın xoşbəxt və toylu-büsətli günlərinin, onun gözəl təbiətinin təsvir olunduğu şagirdlərin diqqətinə çatdırılır, Şuşanın coğrafi və strateji mövqeyi haqqında danışılır.

Bu əsər ətrafında müzakirə aşağıdakı sualların köməyi ilə aparılır:

- Uşaqlar, bu mahnının xarakteri necədir?
- Mahnının melodiyası çətin, yoxsa asan qavranılır?

3

Bundan sonra “Qubanın ağ alması” Azərbaycan xalq mahmisi notla ifa olunur və ölkəmizdə məkan və yer adları ilə əlaqədar mahnılar bərədə məlumat verilir.

MÖVZU 5

AZƏRBAYCAN MAHNILARINDA MƏKAN OBRAZI

1

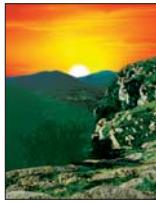
Mahn xalqın on cəvərdiyində müsəlmanlarla yaşayır. Məhnələrdə xalqın zəngin mənəvi aləmi, arzu və ümidi olsa da, xalq mahnıları müsəlmanlarla yaşayır. Xalqın tərəfindən yaradılırlar, əsərdən əsərə keçirən tərəflər, zəlqəndən zəlqədəne səbdi həkk olunur. Bəstəkar mahnıları bəstəkarlar bəstələyirlər.

Mahnlar müxtəlif mövzuları əhatə edir. Onların arasında məkan, yer mövzusunda olan mahnılar üstünlük təşkil edir. Belə mahnılarında təsvir edilən məkanın əgərlik, maddi-maddi əsri, təbii sərvətləri, adət-ənənələri, fauna və flora toraçının edilir.

Musiqi dilindək

“Şuşanın dağları”

Musiqisi və sözləri Xan Şuşinskiyindədir.

2

Xan Şuşinskiniin “Şuşanın dağları” mahnısını dinlədikdə zəngin və sənli tarixi keçmişə malik qədim Şuşamızın uca dağları, yaşlı meşələri, bir səzla, Qarabağ tabiatının bütün gözəlliklərini özündə əks etdirən məkan göz öündə canları.

1992-ci il mayın 8-də Ermenistan işgalçı qızıl orolların zəbt etdiyi Şuşa şəhəri – 28 il 6 ay sonra, 2020-ci ilin 8 noyabrında işğaldan azad olundu.

“Naxçıvan”, “Mən gedirəm Zəngilana”, “Qubanın ağ alması”, “Dağının dağ yerdidir”, “Tiflisin yolları”, “Qarabağın yollarına düşəydim”, “Aranda qaldım”, “Qarabağda bir dənəssən”, “Şuşanın ceyranı” və s. mahnılar da vətənimizin müxtəlif bölgələrinə həsr edilmişdir.

14

DİFERENSİAL TƏLİM

“Şuşanın dağları” mahnisinin melodiyasını oxuyur.

1. “Şuşanın dağları” mahnisinin ritmini tutur.
2. Mahniya uyğun şəkil çəkir.

“Xalq və professional mahni yaradıcılığında yer, şəhər, kəndlərimiz haqqında yaradılmış mahnilər” mövzusunda müzakirə təşkil olunur.

Nəticə olaraq şagirdlərə məlum olur ki, Azərbaycan milli mahni yaradıcılığında və tənəvvərlilik, flora, fauna və digər mövzularla bərabər, eyni zamanda məkan, yer, kənd, şəhərlərə aid mahnilər da vardır.

MÖVZU 5

Notla oxuyaq QUBANIN AĞ ALMASI
(Azərbaycan xalq mahni)

Azərbaycan bestekarları da şəhər və kəndlərimizdən sayıda mahnilər həsr ediblər. Rauf Hacıyevin "Azərbaycan", Tofiq Quliyevin "Bakı", "Naxçivan", Said Rüstəmovun "Sumqayıt", Telman Hacıyevin "Gəncə", Oqtay Rəcəbovun "Gəncə", "Şuşa", Vəsif Adıgözəlovun "Şuşam, layla" və s. mahniləri məkan mövzusundadır.

Yeni mahni öyrənək

SUMQAYIT
Musiqisi: Said Rüstəmovun,
sözləri Nəsib Cəfəroğlunundur.

I II

Canlanır hər qarış çöl Sumqayıtda, No gözəl səhərdür, xosdur baxışı,
Xarıqlar yaradır el Sumqayıtda! Bakıya qardaşdır, durub yanası.
Boy atr zavodlar, səslənlər zəfər, Söhrati, qüdratlı dilli dəstan,
Axır bol metaldan sel Sumqayıtda. Onuna foxr edir mord Azərbaycan.

Nəşrət:
Canlanır hər qarış çöl Sumqayıtda | (2)
Xarıqlar yaradır el Sumqayıtda!

SUAL VƏ TAPSIRİQLAR

1. Xalq və bestəkar mahniləri bir-birindən nə ilə fərqlənir?
2. Şəhər və kəndlərimizə həsr olunmuş hansı xalq və bestəkar mahnilərini tanıyırsınız?
3. 44 günlük müharibə və Zəfər musiqimizdə necə oks olunub? Hansı zəfər nağmələrini eşitmisiniz?

YARADICI TƏTBİQETMƏ

4

Bəstəkar Səid Rüstəmovun şair Nəsib Cəfəroğlunun sözlərinə bəstələdiyi "Sumqayıt" mahniyi öyrənilir.

Tapşırıq 1. "Şuşanın dağları" mahnişinin ritmini əl çalmaqla tutun.

Tapşırıq 2. Mahnının mətnindəki təsvirlərə uyğun Şuşa şəhərinin obrazını yaradın.

15

Mahnının müəllifləri ilə tanışlıq iki cür ola bilər:

1. Əyani vəsaitlərdən istifadə etməklə müəllimin şərhi şəklində.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretini qoynun.

1. "Şuşanın dağları" mahnişinin xarakteri necədir?

- a) qəmlili b) şən c) təntənəli

2. "Sumqayıt" mahnişinin bəstəkarı kimdir?

- a) Q.Qarayev b) A.Rzayeva c) S.Rüstəmov

7-8. MUSİQİ OBRAZLARI AZƏRBAYCAN VƏ RUS BƏSTƏKARLARININ YARADICILIĞINDA

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında biliklərini müqayisəli şəkildə izah edir.
2. Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

Mövzunun öyrənilməsində bəyin həmləsi, müzakirə və müqayisə kimi iş üsullarından istifadə etmək məsləhət görülür.

1

Rus bəstəkarı N.A.Rimski-Korsakovun “Şəhrizad” simfonik süitasından dəniz obrazı təsvir edilən hissə dinişinilir və bu əsərdən bir parça notla ifa edilir.

2

Tədqiqat suali kimi “*Dinlədiyiniz bu əsərdə hansı musiqi obrazını gözünüzün önünə gətirirsınız?*” – verilə bilər.

Bundan sonra müəllim şagirdlərə belə suallarla müraciət edə bilər:

– Dinlədiyiniz musiqi nümunələri, sizcə, hansı xalqın musiqisinə bənzəyir?

– “Şəhrizad” obrazı hansı xalqın nağıl qəhrəmanıdır?

Şagirdlər müəllimin köməyi ilə “Şəhrizad” obrazının ərəb xalq nağılları olan “Min bir gecə”dən götürdüyüünü və buna görə də musiqinin Şərqi musiqi intonasiyalarına yaxın olduğunu aydınlaşdırırlar.

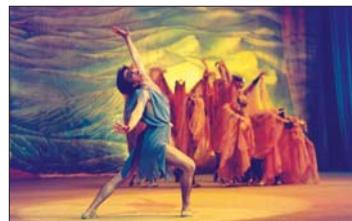
3

Bundan sonra Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayevin Nizami Gəncəvinin “Leyli və Məcnun” poeması əsasında yazdığı “Leyli və Məcnun” simfonik poemasından köməkçi mövzu səsləndirilir və vokaliz şəklində ifa edilir.

MÖVZU 6

MUSİQİ OBRAZLARI AZƏRBAYCAN VƏ RUS BƏSTƏKARLARININ YARADICILIĞINDA

Bəstəkar Qara Qarayev Nizami Gəncəvinin “Leyli və Məcnun” əsəri əsasında simfonik poemasını yazmışdır. Bu poemada Leyli və Məcnun obrazları musiqi ifadə vasitələrinin könüylü ilə təcəssümüntü tapır. Poemada musiqi mövzuları gələr gərginləşir, gəh də lirik xarakter alır. Əsərdə üç mövzuya var: birinci mövzuya əsaslı müqoddəsimində faciə vəziyyəti canlandırılır, ikinci və əsas mövzuya əsaslı möhəbbəti göstərir. Üçüncü mövzuya köməkçi partiyyadır və insan idealının ifadəsidir.

“Leyli və Məcnun” simfonik poemasından

*Musiqi dinişyak
Qara Qarayev.
“Leyli və Məcnun” simfonik
poemasından köməkçi mövzu*

BUNU DA BİLİN

Süita ümumi beddi məzmun və program cəhətdən eyni olan bir neçə müstəqil hissədən ibarət musiqi əsəridir. Süita termini musiqiyyə XVII əsrə fransız bəstəkarları tərəfindən göstərilmişdir.

16

DİFERENSİAL TƏLİM

N.Rimski-Korsakovun “Şəhrizad” süitasından melodiyamı və Qara Qarayevin “Leyli və Məcnun” simfonik poemasından parçaları oxuyur.

1. “Şəhrizad” süitasından musiqinin ritmini tutur.

2. Mövzuya uyğun şəkil çəkir.

Dinlənilmiş musiqi nümunələri ətrafında fikir mübadiləsi aparılır və müzakirə təşkil olunur.

Belə nəticəyə gəlinir ki, bəstəkarlar hansısa bir roman, yaxud poema əsasında musiqi əsərləri yaradır və bu əsərlərdəki obrazları musiqi obrazına çevirirlər.

MÖVZU 6

Mahnını yada salaq və oxuyaq

Qara Qarayev.

"Xəzər neftçiləri haqqında dastan" sənədli filminə yazılmış musiqidən

GƏNCLİK MAHNISI

*Musiqisi Qara Qarayevin,
sözləri Yevgeni Dolmatovskinindir.*

I
Dalğalı Xəzərdə biz saldıq
İlk qəhrəman bir şəhər.
Bu şəhərdən, bu yerdən
Görəməyib heç bəşər.

Nəqərat:
Bir viqarla, iftixarla
Durur söhərat adası.
Buruguların dalğalarla
Qovgası var, qovgası.

II
Hər yandan gur dalğığa, bax.
Hücum çəkir ham gecə, ham gündüz
Qardaşlıq və dostluğa
Bata bilməz dəniz.

Nəqərat:

Tahir Salahov

"Novobədən qayıdan neftçilər"

SUAL VƏ TAPSIRIQLAR

1. Qara Qarayevin "Leyli və Məcnun" simfonik poemasında və N.Rimski-Korsakovun "Şəhrizad" simfonik süitasında təbiət və insan obrazları musiqi ifadə vasitələrinin köməyi ilə necə işlənilir?
2. Nikolay Rimski-Korsakovun "Min bir gecə" ərb nagıllarının motivləri əsərində yazıldığı sültə necə adlanır?
3. "Gənclik mahnisı"nda dalğalı donuz obrazı necə işlənmişdir?

18

Mahnının müəllifi ilə tanışlıq iki cür ola bilər:

1. Əyani vəsaitlərdən istifadə etməklə müəllimin şərhi şəklində.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

YARADICI TƏTBİQETMƏ

4

Bəstəkar Qara Qarayevin şair Yevgeni Dolmatovskinin sözlərinə bəstələdiyi "Gənclik mahnisı" öyrədilir. Mahnının lirik xarakterli, vals tempində olduğu aydınlaşdırılır.

Tapşırıq: Bəstəkar Qara Qarayevin "Leyli və Məcnun" simfonik poeması haqqında şifahi təqdimat hazırlayın.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabin qarşısına (+) işaretini qoynun.

1. "Şəhrizad" simfonik süitasının müəllifi kimdir?

- a) P.Caykovski b) M.Musorqski c) N.Rimski-Korsakov

2. "Leyli və Məcnun" simfonik poemasını kim yazmışdır?

- a) A.Məlikov b) F.Əmirov c) Q.Qarayev

9-10. AZƏRBAYCAN XALQ RƏQSLƏRİNDƏ MUSIQİ OBRAZLARI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinə dair biliklərini izah edir.
2. Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

Mövzunun öyrədilməsində klaster, Venn diaqramı, müzakirə və müqayisə kimi iş üsullarından istifadə etmək tövsiyə olunur.

1

“Qaytağı” Azərbaycan xalq rəqsi səsləndirilir. Azərbaycan xalq rəqslerinin məzmununa görə təsnifatı klaster üsulu ilə lövhəyə asılır. Bunu ardınca “Zorxana” adlı Azərbaycan xalq rəqsi səsləndirilir.

2

Tədqiqat sualı kimi “*Səslənən bu iki rəqsdə hansı musiqi obrazı əks olunmuşdur?*” – verilə bilər. Müəllimin köməyi ilə şagirdlər müəyyənləşdirirlər ki, hər iki rəqsin əhvali-ruhiyyəsində cəsarətlik, mübarizlik, cəld temp özünü göstərir.

Müəllim sinfə bu suallarla müraaciət edə bilər:

- “Qaytağı” rəqsinin tərənləri altında, əsasən, kimlər rəqs edir?
- “Zorxana” rəqsinin adı haradan götürülmüşdür?

3

Bundan sonra “Darçın” Azərbaycan xalq rəqsi və Üzeyir Hacıbəylinin “O olmasın, bu olsun” operettasından “Məşədi İbadla Rüstəm bəyin dueti” səsləndirilir və şagirdlər tərəfindən Venn diaqramı ilə bu iki musiqi nümunəsinin oxşar və fərqli cəhətləri aydınlaşdırılır.

MÖVZU 7-8

AZƏRBAYCAN XALQ RƏQSLƏRİNDE MUSIQİ OBRAZLARI

Azərbaycan xalq rəqləri mözmununa görə belə təsnif edilir:

“Cəngi” rəqsi

“Xançobanı” rəqsi

“Uzundərə” rəqsi

20

DİFERENSİAL TƏLİM

Rəqsləri bir-birindən fərqləndirir.

Rəqslərin xarakterləri haqqında fikir söyləyir.

1. Rəqslərin ritminə uyğun əl çalır.

2. Dinlədiyi rəqs nümunəsinin kişi və ya qadın rəqsi olduğunu fərqləndirir.

Rəqslerin xarakterləri haqqında fikir mübadiləsi aparılır və müzakirə təşkil olunur. Şagirdlər nəticə olaraq belə bir fikrə gəlirlər ki, hər bir xalqın özünəməxsus xalq rəqsleri olduğu kimi, Azərbaycan xalqının da qədim kökləri olan müxtəlif məzmunlu və xarakterli xalq rəqsleri mövcuddur. Bu rəqslerin hər birində xalqın xüsusiyyətlərini nümayiş etdirən musiqi obrazları vardır.

MÖVZU 7-8

Iki musiqi əsərinin oxşar və fərqli cəhətləri

Üzeyir Hacıbəyli "O olmasın, bu olsun" operettasında "Uzundərə" rəqsindən "Məşədi İbadın mahni"nda istifadə etmişdir.

Mahnını yada salaq və oxuyaq

ÇAL-OYNA
(Azərbaycan xalq mahni-rəqsi)

I Dost bağında açılıb güllər, Sarılib güllər sarı bülbüller, Qızlar düzib telinə güllər, Güllərlər nazlana-nazlana. II Dost bağında bitir alçalar, Ağ çıçıklıyor, yetər alçalar. Toylarda qayda belədir, Oqlan oxuyar, qızlar el çalar.	Naşrat: Mehribanım, mehriban, dur oyna, çal-oyna. Yaxşı oqlan, qışşən qız, cal-oyna. Gözəl oqlan, gözəl qız, çal-oyna.

"Çal-oyna" mahni-rəqsdır. Çünki eyni zamanda həm oxunur, həm də rəqslə müşayiət edilir.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

- Hansı məzmunlu xalq rəqsleri mövcuddur?
- Üzeyir Hacıbəylinin hansı operettasında "Darçını" və "Uzundərə" rəqslerindən istifadə olunub?
- "Məşədi İbad və Rüstəm bayın dueti" ilə "Darçını" xalq rəqsinin oxşar cəhəti nadir?
- Təndiğim rəqsleri Azərbaycan xalq rəqsleri xəminə uyğun qruplaşdırın.

22

3

4

YARADICI TƏTBİQETMƏ

Azərbaycan xalq mahni-rəqsi "Çal-oyna" sözləri ilə birlikdə yada salınaraq ifa edilir. Mahni-rəqsin xarakteri, tempi, musiqi obrazı müəyyənləşdirilir.

Tapşırıq: Azərbaycan xalq rəqsleri məzmununa görə necə təsnif edilir?

Mahni ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

- Müəllim tərəfindən şifahi təqdimat şəklində.
- Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretisi qoynun.

1. "Qaytağı" rəqsinin xarakteri necədir?

- a) marş   b) cəld   c) qəmli

2. "Çal-oyna" Azərbaycan xalq musiqisi hansı janra aiddir?

- a) rəqs   b) mahni   c) mahni-rəqs

11. KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

12-13. XALQ VƏ BƏSTƏKAR MAHNILARININ LAYLA XARAKTERİ

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında biliklərini izah edir.
2. Mahnının melodiyasını notla və sözləri ilə oxuyur.

Mövzunun öyrənilməsində bəyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş usullarından istifadə etmək tövsiyə olunur.

1

Fikrət Əmirovun “Sevil” operasından “Layla” və Zakir Bağırovun “Aygün” filminə yazdığı musiqidən “Ana layası” səsləndirilir.

2

Tədqiqat suali kimi “*Dinlədiyiniz musiqi nümunələrinə siz hansı obrazı təsəvvürünüzə gətirirsiniz?*” – verilə bilər.

Dinlənilən musiqi nümunələrinində balasına layla deyən ana obrazının təsviri olunduğu şagirdlər tərəfindən müəyyənləşdirilir.

3

Bəstəkar Mixail İppolitov-İvanovun “Türk fragmentləri” süitasından “Ninni” dinlənilir.

Şagirdlər dinlədikləri və notla oxuduqları musiqi nümunələrini müqayisə edirlər.

MÖVZU 9-10

XALQ VƏ BƏSTƏKAR MAHNILARININ LAYLA XARAKTERİ

Sara Manafova.
“Yeni həyata”

oxuduqları mahnilara minnilər, oxşamalar da addır.

Musiqi dinişyək
Mixail İppolitov-Ivanov.
“Türk fragmentləri” süitasından “Ninni”
Bəstəkar Mixail İppolitov-Ivanov “Türk fragmentləri” adlı simfonik ssorında bir neçə Azərbaycan musiqi nümunəsinə, o cümlədən “Ninni”dən istifadə etmişdir.

Altay Hacıyev.
“Kəcmişdən şahifələr, Layla”

23

DİFERENSİAL TƏLİM

Fikrət Əmirovun “Sevil” operasından “Layla”nın və M.İppolitov-İvanovun “Türk fragmentləri” süitasından “Ninni”nin melodiyasını ifa edir.

1. Dinlədiyi və oxuduğu laylaların ritmini əl çalmaqla tutur.

2. Mövzuya uyğun şəkil çəkir.

Dinlənilmiş və notla ifa olunmuş musiqi nümunələri ətrafında fikir mübadiləsi aparılır.

Nəticədə şagirdlərə məlum olur ki, bütün laylalar anaların öz balalarını yuxuya vermək üçün oxuduqları mahnilardır. Adətən, bu musiqi nümunələri xaraktercə sakit olurlar. Ona görə də belə musiqi dinlənildikdə körpəsini yuxuya vermək istəyən bir ananın obrazı təsəvvürümüzə gəlir. Məlum olur ki, bütün dünyada bəstəkarların yaratdıqları laylaların xarakteri eyni olur.

MÖVZU 9-10

Musiqi dinişyək

Musiqisi Zakir Bağırovun, sözləri Səməd Vurğunundur.

"Layla"

Bu mahni Səməd Vurğunun eyniadlı poeması əsasında çəkilmiş "Aygın" bədii televiziya filmindədir. Filmdə ana obrazını aktrisa Nəcibə Melikova canlandırmışdır. Bu layla kədərlər layladır. Laylada obrazın əhvali-ruhiyyəsi öz əksini tapmışdır. Filmnin bəstəkarı Zakir Bağırovudur.

Yeni mahni öyrənək

LAYLA

Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Nəbi Xəzrinindir.

I
Gecə keçər, üzün güllər,
Anan qurban, canım qurban!
Sohor gələr, atan gələr,
Anan qurban, körpə balaş!
Layla, layla, yat, mənim əzizim! 2 |
Yat, yat!

II
Arzun cəsən, dəniz olsun,
Anan qurban, canım qurban!
Baxtının sohər kimi
Təmiz olsun, anan qurban!
Layla, layla, yat, mənim əzizim! 2 |
Yat, yat!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Laylalar insanda hansı əhvali-ruhiyyəni yaradır?
2. "Aygın" bədii televiziya filmində ananın kədəri oxuduğu laylada hansı sözlərlə ifadə olunur?
3. "Bəstəkar yaradıcılığında layla" mövzusunda danışın.

25

YARADICI TƏTBİQETMƏ

4

Bəstəkar Fikrət Əmirovun şair Nəbi Xəzrinin sözlərinə bəstələdiyi "Layla" mahnısı öyrədilir. Mahnının ifa tempi, xanə ölçüsü, tonallığı təyin edilir.

Tapşırıq 1. Mahnının ritmini əl calmaqla tutun.

Tapşırıq 2. Mahnının xarakteri haqqında fikir söyləyin.

Mahnının müəllifləri ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

1. Əyani vəsaitlərdən istifadə etməklə müəllimin şifahi təqdimatı şəklində.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretini qoynun.

1. Laylaların xarakteri necə olur?

- a) şən   b) müləyim   c) qəmli

2. Fikrət Əmirovun "Layla" mahnısı hansı xalq mahnı janrı növünə aiddir?

- a) ninni   b) layla   c) oxşama

14. PROQRAMLI MUSİQİ VƏ MUSİQİ OBRAZI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Musiqi əsərlərini emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.

3. Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

**Bu mövzunun öyrənilməsində
beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə
kimi iş üsullarından istifadə olunur.**

1

Xalq artisti, bəstəkar Cövdət Hacıyevin “Musiqi şəkilləri” silsiləsindən fortepiano aləti üçün yazdığı “Marş” pyesi səsləndirilir.

2

Tədqiqat sualı kimi “*Dinlədiyiniz Cövdət Hacıyevin fortepiano üçün yazdığı “Marş” pyesinin xarakteri necədir və bu musiqidə hansı obraz təsvir oluna bilər?*” – verilə bilər.

Məktəblilər bu suala müxtəlif cavablar verirlər. Sualı daha da aydınlaşdırmaq üçün müəllim şagirdlərə köməkçi suallarla müraciət edir:

– Dinlədiyiniz fortepiano əsərinin təranələri altında dəqiq addımlamaq, yoxsa rəqs etmək olar?

– Bu musiqi əsgərlərin, yoxsa məktəblilərin marşını xatırladır?

Bütün cavablar ümumiləşdirilir və belə qənaətə gəlinir ki, bəstəkar musiqidə insanların dəqiq addımlarla ritmik hərəkətini təsvir etmək istəyib.

MÖVZU 11

PROQRAMLI MUSİQİ VƏ MUSİQİ OBRAZI

Cövdət Hacıyev

Bəstəkar Cövdət Hacıyev simfonik orkestr üçün simfoniyaların, “Vətən” operasının (Qara Qarayev ilə birgə bəstəldiyi), “Sülh uğrunda” simfonik poemann, kamara-instrumental və fortepiano üçün əsərlərin, xor əsərlərinin müəllifidir. Bəstəkar uşaqlar üçün proqramlı, yəni avvaləcədən adı məlum olan “Musiqi lövhələri” adlı fortepiano pyesləri silsiləsini yaratmışdır. Bu fortepiano silsiləsi rəkkiz kiçik həcmli pyesəndən — “Gazıntı”, “Osfans”, “Zərafat”, “Nagi”, “Etüd”, “Marş”, “Lirik rəqs”, “Epiloq”dan ibarətdir.

Musiqi dinləyək

Cövdət Hacıyev.

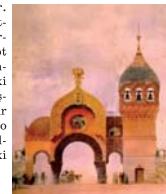
“Musiqi lövhələri” silsiləsindən “Marş”

Dinlədiyiniz bu fortepiano pyesində cesarətli addımlarla hərəkət edən məktəblilər təsvir edilir. Musiqinin daşıçı ritmi, sədəmelodiyası, xalq musiqisinin intonasiyalarına oxşarlığı onun başa düşülməsini asanlaşdırır.

Modest Musorgski

Rus bəstəkar Modest Musorgskinin yaradıcılığında da “Sərgidən şəkillər” adlı fortepiano pyesləri silsiləsi var. Rəssam Viktor Qartmannın sərgisində göründüyü təsviri inəsonot əsərlərindən illahımlanan Modest Musorgski bu silsiləni yaratmışdır. Əsər programlaşdırılmışdır və on bir fortepiano pyesindən ibarətdir. “Sərgidən şəkillər” silsiləsindən bir təsviri sonət nümunəsindəki obraz öz musiqi təsvirini tapmışdır.

26

DİFERENSİAL TƏLİM

Dinlədiyi musiqi nümunələrindən kiçik parçaları oxuyur.

Musiqi haqqında fikrini izah edir.

1. Dinlədiyi musiqi nümunələrinə ritmik müşayiət yaradır.

2. Mövzuya uyğun şəkillər çəkir.

Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının yaradıcılığında hər bir əsərə uyğun musiqi obrzinin olması haqqında fikir mübadiləsi və müzakirəsi aparılır.

Belə nəticəyə gəlinir ki, dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələrinin əksəriyyətinin yaradıcılığında programlı nümunələrə rast gəlinir. Əsərin adının əvvəlcədən məlum olması uyğun obrazların təsəvvürümüzdə canlanması asanlaşdırır.

MÖVZU 11

Musiqi dinləyək

Modest Musorqski.

“Sərgidən şəkillər” silsiləsindən “Küpəgirən qarı”

BUNU DA BİLİN

Modest Musorqski “Sərgidən şəkillər” silsiləsini cami əy həftəyə yazdırığına baxmayıaraq, əsər bəstəkarın ölümündən düz beş il sonra naşr edilib və səhnələşdirilib.

Yeni mahni öyrənək

VƏTƏN

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Süleyman Rüstəmindir.

Ey vətən! Torpağın özüdür mono,
Mən səndə tapmışam saadətimi.
Könüldən mahnılar qoşmuşsan sən,
Çevirib bayraqa məhəbbətimi.

Nəqərat:

Söhratım ey vətən, şənum ey vətən,
Şən manım adını ellar yaxdır.
Ürayım ey vətən, canım ey vətən,
Şən səir olmazdım, sen olmasasdın.

Mahnı marş tempində söslənir. Mahnıda doğma Vətənimiz Azərbaycan obrazı təntənləri xarakterli musiqi ilə özəksini təpirdi.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Programlı musiqi əsəri nədir?
2. Cövdət Hacıyevin “Musiqi lövhələri” fortepiano silsiləsi neçə pyes-dən ibarətdir?
3. Modest Musorqskinin fortepiano silsiləsinin adı nədir?
4. “Vətən” mahnısını dinlayın. Vətənpərvərlik mahnılarının nə üçün əsasən marş tempində yazılıdığını izah edin.

27

YARADICI TƏTBİQETMƏ

2

Bəstəkar Səid Rüstəmovun, şair Süleyman Rüstəmin sözlərinə bəstələdiyi “Vətən” mahnısı öyrədirilir.

4

Tapşırıq 1. Proqramlı əsərlər haqqında bildiklərinizi danışın.

Tapşırıq 2. Marş janrı haqqında fikir söyləyin.

Mahnının müəllifləri ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

1. Əyani vəsaitlərdən istifadə etməklə müəllimin şifahi təqdimatı şəklində.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretini qoynun.

1. “Vətən” mahnısının bəstəkarı kimdir?

- a) A.Rzayeva   b) M.Mirzəyev   c) S.Rüstəmov

2. “Küpəgirən qarı” fortepiano pyesini kim yazıb?

- a) S.Raxmaninov   b) F.Əmirov   c) M.Musorqski

15. MİNİATÜR VƏ MUSİQİ OBRAZI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında biliklərini müqayisəli şəkildə izah edir.

2. Dirlədiyi musiqi əsəri əsasında yaranan təessüratını şifahi ifadə edir.

3. Fərdi və kollektiv tərkibində mahni oxuyur.

**Bu mövzunun öyrənilməsində
bein həmləsi, müqayisə və mü-
zakirə kimi iş üsullarından istifa-
də etmək məsləhət görülür.**

1

İncəsənət əsərlərində geniş yayılmış “miniatür” haqqında məlumat verildikdən sonra Azərbaycan bəstəkarı Fikrət Əmirovun “12 miniatür” və rus bəstəkarı Pyotr Çaykovskinin “İlin fəsilləri” fortepiano pyesləri silsilələrindən “Barkarola” dinlənilir.

2

Tədqiqat sualı kimi “*Dılədiyiniz bu iki musiqi nümunəsi arasında hansı oxşar və fərqli cəhətlər var?*” – verilə bilər.

Şagirdlər tədqiqat sualına müxtəlif cavablar verirlər və incəsənətdə, irihəcmli əsərlər kimi, həm də kiçik-həcmli “miniatür” adlanan nümunələr də vardır qənaəetine gəlirlər.

3

Bundan sonra rəssamlıqda geniş yayılmış miniatür janrına aid Azərbaycan rəssamlarından Abdulla Ələkbərovun və Arif Hüseynovun bir neçə əsəri şagirdlərə nümayiş etdirilir, həm də Pyotr Çaykovskinin “İlin fəsilləri” fortepiano pyesləri silsiləsindən “Barkarola”dan bir parça ifa olunur.

MÖVZU 12

MİNİATÜR VƏ MUSIQİ OBRAZI

Musiqi dinləyik

Fikrət Əmirov

“12 miniatür” fortepiano pyesləri silsiləsindən “Barkarola”

Ağ atlı oğlan

Fikrət Əmirov

Nəğməzək qız

28

DİFERENSİAL TƏLİM

Musiqi və təsviri incəsənətdə “miniatür” janrı haqqında biliklərini izah edir.

Eyniadlı musiqi nümunələrini müqayisəli şəkildə təqdim edir.

1. Dirlədiyi musiqi nümunələrinin ritmini əl çalmaqla tutur.

2. Mövzuya uyğun şəkil çəkir.

Miniatür janrı ilə əlaqədar fikir mübadiləsi aparılır və mövzuya uyğun müzakirə təşkil olunur.

Belə nəticəyə gəlinir ki, dünya musiqi mədəniyyətində geniş yayılmış miniatür janrında Azərbaycan bəstəkarları və rəssamları da gözəl nümunələr yaratmışlar.

MÖVZU 12

Miniatür janrı rəssamlıq sənətində da geniş yayılmışdır. Rəssam Abdulla Ələkbərovun "Nägməkar qız", "El bilir ki, son monimsa", Arif Hüseynovun "Ağ atlı oğlan" əsərləri və s. məhz bu janra aiddir.

Pyotr
Çaykovski

"Barkarola" adlı fortepiano pyesi rus bəstəkar Pyotr Çaykovskinin yaradıcılığında da var. P.Çaykovskinin "İlin fəsilləri" fortepiano pyesləri silsiləsində yaz, yay, payız və qış fəsillərinin hər birinə üç pyes bestələnib.

Musiqi dinləyək
Pyotr Çaykovski.
"İlin fəsilləri" fortepiano pyesləri silsiləsindən
"Barkarola"

Yeni mahni öyrənək

QAR

Musiqisi və sözləri
Səadət Fərziyevanınndır.

I
Bəyaz paltar geydi dağ,
təpə, meşələr.
Bəyaz örpük örtdü üstüne
çəmənlər.
Yollar buz bağladı, cayalar
piçildədi.
Söylədi: "Təzə il gəlir!"

Nəqərat:
Bax qara, qara bax, yağır,
gətirir soraq.
Dekabrin son günü goləcək
biza qonaq.

II
İlin fəsilləri gözdəlir,
gözəldir.
Günəş, yağış, külək —
onların bozayıdır.
Yaz sorin, yay isti,
payız iss küləklə.
Qış — boran, saxta
gətirir.

Nəqərat:
Bax qara, qara bax, yağır,
gətirir soraq.
Dekabrin son günü goləcək
biza qonaq.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Miniatür nə deməkdir?
2. "12 miniatür" fortepiano pyesləri silsiləsinə na daxildir?
3. Qış haqqında yazılımsız bir neçə mahnını xatırlayın. Bu mahnlarda musiqinin xarakteri necədir? "Musiqi notları və fəsillər" mövzusunda danışın.

29

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretini qoynun.

1. Kiçikhəcmli sənət əsərləri necə adlanır?

- a) sonata   b) variasiya   c) miniatür

2. "Qar" mahnısının bəstəkarı kimdir?

- a) A.Dadaşov   b) Ü.Hacıbəyli   c) S.Fərziyeva

YARADICI TƏTBİQETMƏ

4

Sözləri və musiqisi Səadət Fərziyevaya aid olan "Qar" mahnısını oxunur. Eyni zamanda mahnının xarakteri, onun xanə ölçüsü, tempi və ritmi aydınlaşdırılır.

Təşərif: Pyotr Çaykovskinin "İlin fəsilləri" fortepiano pyesləri silsiləsində pyeslərin ardıcılıqlı principi necədir?

Mahnı ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

1. Əyani vəsaitlərlə müəllimin şifahi şərhi şəklində.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

16. KEÇİLMİŞ MÖVZULARIN TƏKRARI

17. KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

Musiqi dramaturgiyası

18. QARA QARAYEVİN “YEDDİ GÖZƏL” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Bəstəkarın ritm, temp və dinamik nüanslardan müxtəlif variantlarda istifadə etməklə yaradıldığı obrazlara münasibət bildirir.

3. Fərdi və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

Mövzunun öyrədilməsində bəyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək tövsiyə olunur.

1

Böyük Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayevin “Yeddi gözəl” baleti haqqında qısa məlumat verildikdən sonra bu əsərdən “Adagio” dinlənilir.

2

Tədqiqat sualı kimi “*Dinlədiyiniz “Adagio” musiqi nümunəsində kimin obrazı təsvir olunur?*” – vəriliə bilər. Sonra tədqiqat sualının aydınlaşdırılması üçün aşağıdakı köməkçi suallar verilir:

- Dinlədiyiniz əsərin xarakteri necədir?
- Baletdəki əsas qadın obrazı kimdir?

3

Bundan sonra “Yeddi gözəl” baletindən “Gözəllər gözəli” musiqi parçası dinlənilir və onun melodiyasından bir hissə ifa olunur. Bütün bunlardan sonra baletdən “Vals” dinlənilir və onun rəqs xarakterli olduğu müəyyənləşdirilir.

MÖVZU 15

QARA QARAYEVİN “YEDDİ GÖZƏL” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

Nizami Ganjavi

Bəstəkar Qara Qarayev dahi Nizaminin yaradılığı ilə birləşdirən onun “Yeddi gözəl” baleti və “Leyli va Macnun” simfonik poeması olmuşdur. Nizami Gançavının “Simşa”sına daxil olan beş poemadan birinin motivlari asasında yazılan “Yeddi gözəl” baleti 1952-ci ildə Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrında tamaşaşa qoyulmuşdur. Tamaşanın rejissoru və baletmeysteri Pyotr Qusev, baletin sohnoldırılmasında maslühətçi Xalq artisti Qomar Almaszadə olmuşdur.

Baletin qisa məzmunu belədir: Bahram şah və edörkən oyuq Monzorin evinə galib çıxır. Elə bu

vaxt şaha düşmənin hücum xəbəri çatır. Monzor Bahram şahla birlikdə döyüş yolların. Vəziri Bahram şahı öldürmək üçün yolları axtarır. Monzor şahı öldürmən xilas edir. Şah isə Monzori və onun silahdaşlarını zindana atır. Monzorun bacısı Aysə saraya gəlir. Səhənd xəhış edir ki, qardaş Monzori və onun silahdaşını azad etsin. Şah Aysən qızla yetirir.

Monzor və onun silahdaşları zindandan qaçırlar. Şəhin adamları kondilərin zəminisindən vurur. Xalq ayağa qalxır. Bahram şah ölkədən qovulur.

“Yeddi gözəl” baletindən

Musiqi dinişyək

Qara Qarayev.
“Yeddi gözəl” baletindən “Adagio”
“Adagio”da Aysənin xarakteri təsirli
melodiyada öz öksini tapır. Ağır tempda
səslənən rəqsin melodik elementləri Aysə
nın ölüm səhnəsinə qədər bir neçə daş
yada salırm. Yeni bir növ ana xətti rolunu
oynayır.

32

DİFERENSİAL TƏLİM

Dinlədiyi musiqilər haqqında fikir söyləyir.
Baletdən musiqi parçalarını oxuyur.

1. Musiqiyə ritm tutur.
2. Mövzuya uyğun şəkil çəkir.

Dinlənilən musiqi nümunələrinin xarakteri, məzmunu ətrafında fikir mübadiləsi aparılır və mövzu ilə əlaqədar müzakirə təşkil olunur.

Nəticə olaraq şagirdlərə məlum olur ki, Nizaminin “Yeddi gözəl” poeması əsasında yaranmış Qara Qurayevin eyniadlı baletinin məzmunu və dramaturgiyası bir-birinə uyğundur.

MÖVZU 15

Musiqi diniyyək

Qara Qurayev.
“Yeddi gözəl” baletindən “Gözəllər gözəli”

Baletdə yeddi xalqın musiqisi əsasında yeddi gözəl obrazı yaradılmışdır: “Hind gözəli”, “Bizans gözəli”, “Xarəzm gözəli”, “Slavyan gözəli”, “Mägrüb gözəli”, “Cin gözəli”, “Gözəllər gözəli”. Bu baletdə konsert pəysi kimi salələn ritmik “Vals” dövrümüzün an gözəl asorlarından hesab olunur.

Musiqi diniyyək

Qara Qurayev.
“Yeddi gözəl” baletindən “Vals”

Yeni mahni öyrənak

AZƏRBAYCANA GÖLSİN

Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Süleyman Rüstəmindir.

I
Vətəminim seyrin çağırıram elli,.
Sərvət, görmək istəyən Azərbaycana gölsin!
Bəzənib başdan-başa şəhərləri, kəndləri,
Cənnət görmək istəyən Azərbaycana gölsin!

II
Payızında, qışında, baharında, yazında,
Dinir dostluq nağməsi könüllərin səzdə.
Sabahda adımlanıyan mord oğlunda, qızında,
Qeyrot görmək istəyən Azərbaycana gölsin!

III
Bağçaları, bağları zavalsızdır qış-bahar,
Məhəbbəti, səhrəti dolşatı diyar-diyan.
Üçranglı bayraq altda alınaçq, baxtıyar
Millət görmək istəyən Azərbaycana gölsin!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

- “Yeddi gözəl” baletinin əssər obrazları hansılardır?
- “Azərbaycana gölsin” mahnısında yurdun gözəllikləri hansı musiqi ifadə vasitələri və sözlərə təsvir edilir? Mahnının dinləyərkən təsəvvür etdikləriniz haqqında danışın.
- “Yeddi gözəl” baleti haqqında şifahi təqdimat hazırlayıın.

33

YARADICI TƏTBİQETMƏ

4

Bəstəkar Tofiq Quliyevin şair Süleyman Rüstəmin sözlərinə bəstələdiyi “Azərbaycana gəlsin” mahnısı öyrədilir. Eyni zamanda, mahnının xarakteri, xanə ölçüsü, tempi, ritmi aydınlaşdırılır.

Tapşırıq: Nizami Gəncəvinin “Xəmsə”si və ona daxil olan poemalar haqqında qısa təqdimat edin.

Mahnı müəllifləri ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

- Əyani vəsaitlərdən istifadə etməklə müəllimin şifahi təqdimati şəklində.
- Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretini qoynun.

1. “Yeddi gözəl” baleti kimin yaratdığı poemə əsasında yazılmışdır?

- a) M.Füzuli b) N.Gəncəvi c) Anar

2. “Azərbaycana gölsin” mahnısının bəstəkarı kimdir?

- a) F.Əmirov b) Q.Hüseynli c) T.Quliyev

19. ARİF MƏLİKOVUN “MƏHƏBBƏT ƏFSANƏSİ” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

- MƏQSƏD:**
1. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında bilikləri izah edir.
  2. Bəstəkarın ritm, temp və dinamik nüanslardan müxtəlif variantlarda istifadə etməklə yaratdığı obrazlara münasibət bildirir.
  3. Fərdi və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

Bu mövzunun öyrədilməsində beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək məsləhət görülür.

1

Arif Məlikovun böyük türk şairi, dramaturqu Nazim Hikmətin əsəri əsasında yazdığı “Məhəbbət əfsanəsi” baleti haqqında məlumat verildikdən sonra müəllim əsərdən “Təlxəklərin rəqsı” adlı musiqi nümunəsini səsləndirir.

Tədqiqat suali kimi *“Dinlədiyiniz musiqi nümunəsinin xarakteri haqqında nə deyə bilərsiniz?”* – verilə bilər.

Musiqidə olan humor, dəqiq ritm və cəld temp şagirdlərin diqqətini cəlb edir. Şagirdlər tədqiqat sualına müxtəlif cavablar verirlər, lakin musiqidə olan humorluluq onların diqqətindən yayılmır.

2

Bundan sonra “Məhəbbət əfsanəsi” baletindən “Türk qızlarının rəqsı”nın melodiyası notla oxunur və bundan əvvəl dinlənilən “Təlxəklərin rəqsı” ilə müqayisə edilir.

MÖVZU 16

ARİF MƏLİKOVUN “MƏHƏBBƏT ƏFSANƏSİ” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

Arif Məlikov

Nazim Hikmet

Bəstəkar Arif Məlikov “Məhəbbət əfsanəsi” baletini türk şairi Nazim Hikmətin “Forhad, Şirin, Məhəmməd Banu və Dəmirdağın suyu” pyesi əsasında yaratmışdır. “Məhəbbət əfsanəsi” baletində “Hümeyün”, “Çahargah”, “Segah”, “Bayat-Kürd” müsəmələrləndən istifadə edilib.

Nazim Hikmet Forhadın timsalında sevgisi uğrunda mübarizə etməyi bacaran bir surət yaradıb. Onun yaratdığı obrazda Vətəngə və xalqa sevgi ola olmur. Baletin qəsəbəsini belədir: Forhadın tikişdiyi surəy həzir olur. Hökmədar Məhəmməd Banu və Şirin sahaya baxmağa galırlar. Forhad Şirini görür və onu sevir. Xalq qurraqıqla özüyot gökdəyi üçün hökmədar Məhəmməd Banu Forhad ilə belə bir şor kosır: əgər Bistütün dagını yarib suya qalan xalqı suya qovusdursa, onlara xeyr-dua versəcək. Xalq Forhadada böyük türündə bacarıyır. Əsərin sonunda Forhad Bistütün dagını yarib xalqın etimadını doğrulur.

“Məhəbbət əfsanəsi” baletindən

Musiqi dinləyək

Arif Məlikov.

“Məhəbbət əfsanəsi” baletindən “Təlxəklərin rəqsı”

34

DİFERENSİAL TƏLİM

Dinlədiyi musiqi nümunəsinin melodiyasını notla və notsuz oxuyur.

Dinlənilən musiqi haqqında fikir söyləyir.

1. Musiqinin ritminə uyğun əl çalır.
2. Mövzuya uyğun şəkil çəkir.

Dinlənilən və notla oxunmuş musiqi nümunələri ətrafında informasiya mübadiləsi aparılır və mövzuya uyğun müzakirə təşkil olunur.

Dinlənilmiş və notla oxunmuş musiqi nümunələrindən belə nəticəyə gəlmək olar ki, bəstəkar Arif Məlikov temp, ritm, parlaq melodiyalar vasitəsilə “Məhəbbət əfsanəsi” baletinin dramaturji xəttinin düzgün başa düşülməsinə şərait yaradır.

MÖVZU 16

Notla oxuyaq və dinleyək

Allegro

Türk qızlarının rossi
(II pərdə)

Yeni mahni öyrənək

DOĞMA DIYAR

Musiqisi Ramiz Mirişlinin,
sözləri Məmməd Arazindir.

I

İstiyi nur, arzusu nur,
Hər qayası Koroğludur,
Qəhrəmanlar nor oğludur
Bu torpağın, bu diyarnı.

II

Usaqları qızıl lala,
Gülüşləri gur şəlahı,
Ağ evləri bir aq lala
Bu torpağın, bu diyarnı.

III

Əhd-ilqara diz ellərdər,
Süfrəsi gen dizənləndir.
Çiçək tacı gözalləndir
Bu torpağın, bu diyarnı.

Nəqərat:
Nəqəslidir qıştı, yazı,
Arpaçayı, Xan Arazı.
Talecini Günsən yazıb
Bu torpağın, bu diyarnı.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. “Məhəbbət əfsanəsi” baletində bir neçə Azərbaycan müğənniminin intonasiyalarından istifadə olunub. Sizə, bəstəkar bunu nə məqsədə edib?
2. “Doğma diyar” mahnısında yurdun tobiati neçə tərənnüm edilir?
3. “Məhəbbət əfsanəsi” baleti haqqında şəhəri təqdimat hazırlayıın.

2

3

YARADICI TƏTBİQETMƏ

3

Bəstəkar Ramiz Mirişlinin şair Məmməd Arazın sözlərinə yazdığı “Doğma diyar” mahnısı sözləri və melodiyası ilə ifa olunur. Şagirdlər mahnının xarakterini, ritmini, tempini müəyyənləşdirirlər.

Tapşırıq: “Doğma diyar” mahnısının ritminə uyğun əl çalın.

35

Ramiz Mirişlinin “Doğma diyar” mahnısı ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

1. Müəllim tərəfindən təqdimat şəklində.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaret qoynun.

1. “Məhəbbət əfsanəsi” baletinin bəstəkarı kimdir?

- a) F.Əmirov   b) Q.Qarayev   c) A.Məlikov

2. “Doğma diyar” mahnısının xarakteri necədir?

- a) təntənəli   b) kədərli   c) lirik

20. ORATORİYANIN DRAMATURGIYASI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Azərbaycan musiqi folklor nümunələrini melodik, ritmik, poetik xüsusiyyətlərinə görə təhlil edir.

3. Mahnını ikisəsli (üçsəsli) kollektiv şəklində oxuyur.

**Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün
beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə tövsiyə olunur.**

1

Oratoriya janrı və onun yaranması ilə əlaqədar tarixi məlumatlar verildikdən sonra Xalq artisti, bəstəkar Vasif Adıgözəlovun “Qarabağ şikəstəsi” oratoriyasının VII hissəsindən bir parça diniñənilir.

2

Sonra Azərbaycan zərbi-muğamı olan “Qarabağ şikəstəsi”ndən bir parça ifa edilir.

Tədqiqat suali kimi **“Dinlədiyiniz bu musiqi nümunələri xaraktercə bir-birindən neçə fərqlənir?”** – verilə bilər. Şagirdlər aydınlaşdırırlar ki, bəstəkar öz əsərində “Qarabağ şikəstəsi” adlı zərbi-muğamın melodiyasından istifadə etmişdir.

Müəllim bu iki əsərin mətni ilə musiqisi arasındaki uyğunluq haqqında məlumat verir.

MÖVZU 17

ORATORİYANIN DRAMATURGIYASI

Oratoriya — xor, solistlar və simfonik orkestr üçün nəzərdə tutulmuş irihəcmli məsələdir. “Orto” sözünün latin dilindən tərcüməsi, “oro” dansşırı, yalvarırmış deməkdir. Oratoriya operadan sahne hərəkətlərinin olmaması, kantatadan böyük ölçüsündən və saxolənən süjet xəttinə malik olması ilə fərqlənir.

Azərbaycanda oratoriya janrında Cahangir Cahangirov, Vasif Adıgözəlov, Ramiz Mustafayev, Oqtay Rocabovun nümunəvi əsərlər yaradılar. Cahangir Cahangirovun “Sabir”, Vasif Adıgözəlovun “Qarabağ şikəstəsi”, Oqtay Rocabovun “Heydər”, Ramiz Mustafayevin “Hüseyn Cavid” oratoriyaları ölkəmizdə ya bütün dünyada tanınmış əsərlərəndir.

Vasif Adıgözəlovun “Qarabağ şikəstəsi” oratoriyası yeddi hissədən ibarətdir. Oratoriya Qarabağ haşr olunmuş səfirləri bağlayır. Əsərin sonuncu hissəsində bəstəkar “Qarabağ şikəstəsi” zərbi-muğamından bütünənlük istifadə etmişdir.

Simfonik orkestr,
xor, solistlər

Musiqi diniñə

Musiqisi Vasif Adıgözəlovun, sözləri Teymur Elçinindir. “Qarabağ şikəstəsi” oratoriyasının VII hissəsi

2

Bu oratoriyanın diniñələn hissədən olavaş xor epizodları, vocal nümunələri və simfonik orkestrin ifasında musiqi paryaları da vardır. Göründüyü kimi, musiqi və mətn arasında vohidət oratoriyanın dramaturgiyasını tədricən inkişaf etdirir. Sonda təntənəli “Qarabağ şikəstəsi” xorun ifasında soslönlür.

36

DİFERENSİAL TƏLİM

Diniñənilən musiqi nümunəsinin melodiyasını oxuyur.

Diniñənilmiş musiqiyə dair öz fikrini izah edir.

1. Dinlədiyi musiqinin ritmini əl çalmaqla tutur.
2. Mövzuya uyğun şəkil çəkir.

Dinlənilmiş və ifa edilmiş musiqi ətrafında müzakirə təşkil edilir və fikir mübadiləsi aparılır.

Belə nəticəyə gəlinir ki, dünya bəstəkarları, o cümlədən Azərbaycan bəstəkarları yaxşıqları böyük əsərlərdə həm də öz xalqlarının folklor musiqi nümunələrindən istifadə edirlər. Bu, irihəcmli musiqi əsərlərinin dinləyicilər tərəfindən daha asan qavranılmasına səbəb olur.

MÖVZU 17

Yeni mahni öyrənək

I
Yazın əvvəlində Gəncə çöllündə,
Çıxıbdır yensə dütə lalələr.
Yağışdan İslənmış yarpaqlarını
Sarıtlar çəmənə, dütə lalələr...

Naqarat:
Lalələr... lalələr...
Lalələr... lalələr...

II
Xəyalimdən nələr gəlib, nə keçər,
Yaz gələr, ellərə durnular köçər.
Bulaglar samovar, ağ daşlar şəkar,
Bənzeyir çəmənə kəzə, lalələr...

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

- Oratoriya, opera və kantata janrılarının oxşar və fəqli cəhətləri hansıldır?
- Azərbaycan bəstəkarlarından kimlər oratoriya janrında əsərlər yaradıb?
- “Lalələr” mahnısının on məşhur ifaçı kim olub? Aradırma aparın və bu ifaçı haqqında danışın. Necə düşünürsünüz mahnıda hər kupon mövzunu necə tamamlayır?

LALƏLƏR

Musiqisi Telman Hacıyevin,
sözləri Aslan Aslanovundur.

Naqarat:

Lalələr... lalələr...
Lalələr... lalələr...

III

Meylim üzündəki qara xaldadır,
Hicramın slaci ilk vüsaladır.
Na vaxdır Bakının gözü yoldadır,
Bir qonaq gölösiz biza, lalələr...

Naqarat:

Lalələr... lalələr...
Lalələr... lalələr...

3

YARADICI TƏTBİQETMƏ

3

Bəstəkar Telman Hacıyevin şair Aslan Aslanovun sözlərinə yazdığı “Lalələr” mahnısı öyrədilir.

Şagirdlər mahnının xarakteri, ritmi, tempi ilə əlaqədar fikirlərini söyləyirlər.

Tapşırıq 1. Oratoriya haqqında danışın.

Tapşırıq 2. İrihəcmli musiqi əsərlərində folklor nümunələrinin istifadəsi haqqında qısa təqdimat edin.

37

Mahnı müəllifləri ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

- Əyani vəsaitlərin köməyi ilə müəllimin şifahi şərhi.
- Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaret qoynun.

1. “Qarabağ şikəstəsi” oratoriyasının bəstəkarı kimdir?

- a) F.Əmirov b) R.Mustafayev c) V.Adıgözəlov

2. “Lalələr” mahnısının ifası hansı fəsildə daha uyğundur?

- a) yaz b) yay c) payız

21. ƏŞRƏF ABBASOVUN “QARACA QIZ” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların tanınmış əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Bəstəkarın ritm, temp və dinamik nüanslardan müxtəlif variantlarda istifadə etməklə yaratdığı obrazlara münasibət bildirir.

3. Mahnını birsəsli kollektiv tərkibində oxuyur.

**Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün
beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək tövsiyə olunur.**

1

Bəstəkar Əşrəf Abbasov, yazıçı-dramaturq Süleyman Sani Axundov, libretto müəllifi Əfrasiyab Bədəlbəylinin birgə əməyinin məhsulu olan “Qaraca qız” baleti haqqında məlumat verildikdən sonra əsərdən “Qaraca qızla Ağcanın dueti” dinlənilir.

Tədqiqat sualı kimi “*Dinlədiyiniz musiqi nümunəsinin xarakteri necədir?*” – verilə bilər.

Şagirdlər müxtəlif cavablar səsləndirir və aydınlaşdırırlar ki, musiqi şən-zarafat xarakterlidir.

2

Şagirdlər Qaraca qızla Ağcanın duetinin əvvəli ilə sonunun melodiyasının templəri arasında nə kimini fərqlilik olduğunu aydınlaşdırırlar.

MÖVZU 18

ƏŞRƏF ABBASOVUN “QARACA QIZ” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

Əşrəf Abbasov

Bəstəkar Əşrəf Abbasov “Qaraca qız” baletini Süleyman Sani Axundovun “Qorxulu nağıllar” səlibəsindən olan eyniadlı hekaya əsasında yazmışdır. Baletin librettosunu Əfrasiyab Badalbayı yazmışdır.

“Qaraca qız” baleti usaqlar üçün yazılılmış ilk irihaclı musiqi əsəridir.

Süleyman Sani Axundov

Ösərin mözəmnü belədir: Qaraca qız kiməssizdir. O, bağban Piri babanın daxnusunda yaşayır. Piri baba onu novası kimi aşızzıyar. Günlərin bir günü ağannı qızı Ağca həyətdə gəzərkən Qaraca qızı görür və onlar dostlqlarırlar. Lakin Ağcanın zələm ahanı bu dostluğun qadağanıdır. Ağca yalnız atasının könəmə ilə Qaraca qızla arabır görüşür. Bir gün ağaların macisindən Qaraca qızla Ağca qarşılıq roşqı edir. Bu xanumox xəşquna gəlmir və o Ağcanı cozaclarındır.

Qaraca qızla Ağcanın dostluğu Piri babanı da narahat edir. O, ağaların bu dostluğa münasibətini və onun no ilə natiçələşcəyini yox bilir.

Bir gün Qaraca qızın sevilmə röftəsi Ağcanı ilan edir. Qaraca qız onu xilas edərək zəbərlərini. Ağca sağähr, Qaraca qız iso Piri babanın queşğında dünəysini dayışır.

Musiqi dintiyək

Əşrəf Abbasov. “Qaraca qız” baletindən “Qaraca qızla Ağcanın dueti”

“Qaraca qız” baletindən

38

DİFERENSİAL TƏLİM

Dinlədiyi musiqi haqqında fikir söyləyir.
Dinlədiyi melodiyani oxuyur.

1. Musiqinin ritmini əl çalmaqla tutur.
2. Mövzuya uyğun şəkillər çəkir.

Dinlənilmiş musiqi ətrafında fikir mübadiləsi aparılır və müzakirə təşkil olunur.

Belə nəticəyə gəlinir ki, hər bir musiqi janrinin, o cümlədən Əşrəf Abbasovun “Qaraca qız” baletinin özünün dramaturji xətti mövcuddur. Bəstəkar baletin dramaturgiyasına uyğun obrazlar yaratmaq üçün melodiya, ritm, temp, polifoniya və digər musiqi ifadə vasitələrindən istifadə etmişdir.

MÖVZU 18

“Qaraca qızla Ağcanın dueti” “Qaraca qız” həkayəsi əsasında yaradılmışdır. Lakin bir qədər ritmi dayışılmış şəkildə, zərafat xarakterində səslənir.

Yeni mahni öyrənək

ƏSGƏR QARDAŞLAR

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Zəminə Xinalınınindir.

I
Matin addimların döyüntüsündən
Ləzçaya düşibdür düşmən ordusu.
Əsgər qardaşların uca boyundan
Qorxuya düşibdür düşmən ordusu.

İşqərat:
Geriyo yol yoxdur, yalnız irəli!
Açılan sabahlar gözləyir sizi,
Sevib-sevdirdim siz qəşənmizi,
Yaşayım, var olun, əsgər qardaşlar!

II
Anlahe fəvvarətənən sevir,
Sizin qədrinizi bülənən bilir.
Sevinəndən salğın da gəz yaşın silir,
Sevinin, sad olun, əsgər qardaşlar!
Yaşayım, var olun, əsgər qardaşlar!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Süleyman Sani Axundov “Qaraca qız” həkayəsində usaqların taleyi hənsi çalarlar tasvir edib?
2. “Qaraca qız” baletində hansı musiqi janrı Ağca ilə Qaraca qız obrazlarının dostlaşmasını səbəb olur?
3. “Qaraca qız” baleti haqqında qisa şəhəri təqdimat edin. Baletin ən məşhurluq obrazları Qaraca qız və Ağcanın musiqi vasitəsilə ifadəsindən danışın.

39

1

2

3

YARADICI TƏTBİQETMƏ

3

Bəstəkar Nailə Mirməmmədlinin şair Zəminə Xinalının sözlərinə bəstələdiyi “Əsgər qardaşlar” mahni You Tube üzərindən dinlənilir. Mahnının tempi, ritmi, xarakteri haqqında fikir mübadiləsi aparılır.

Tapşırıq: Əsərin dramaturgiyasına uyğun obrazlar yaratmaq üçün istifadə edilən musiqi ifadə vasitələri haqqında qısa təqdimat edin.

Mahnı müəllifi ilə əlaqədar tanışlıq müxtəlif cür aparılı bilər:

1. Müəllim tərəfindən təqdimat şəklində.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaret qoynun.

1. “Qaraca qız” baletinin librettosunu kim yazmışdır?

- a) C.Cabbarlı   b) S.Vurğun   c) Ə.Bədəlbəyli

2. Oxuduğunuz melodiyanın xarakteri necədir?

- a) qəmli   b) lirik   c) təntənəli

22. MÜSLÜM MAQOMAYEVİN “ŞAH İSMAYIL” OPERASININ DRAMATURGIYASI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında biliklərini izah edir.
2. Mahnının melodiyasını fərdi və kollektiv tərkibində oxuyur.

Bu mövzunu aydınlaşdırmaq üçün beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək tövsiyə olunur.

1

“Şah İsmayıł” operasının I pərdəsindən “Aslan şahın ariyası” səsləndirilir. Ariyanı ifa edən müğənninin səs tembrinin bariton olduğu şagirdlərə aydınlaşdırılır.

2

Operanın qısa məzmunu şagirdlərə çatdırıldıqdan sonra ariyanın xarakteri ilə əlaqədar onların fikrini öyrənmək üçün belə bir tədqiqat suali verilir: “*Uşaqlar, “Aslan şahın ariyası”nın xarakteri necədir?*”

Şagirdlər müxtəlif fikirlər söyləyirlər və müəllimin köməyi ilə Aslan şahın səsinin bəm kişi səsi olduğunu müəyyənləşdirilir.

3

“Ərəblərin yeni düşərgəsində Güzarla Tacırın toyu” “Aslan şahın ariyası” ilə müqayisə edilir. Əsərlərin bədii xarakteri təyin edilir.

MÖVZU 19

MÜSLÜM MAQOMAYEVİN “ŞAH İSMAYIL” OPERASININ DRAMATURGIYASI

Müslüm
Maqomayev

Bəstəkar Müslüm Maqomayev “Şah İsmayıł” operasını eyniadlı dastan ssasında yaratmışdır. Operanın ilk tamaşası rejissor Hüseyin Ərəblinskinin quruluşunda oynamışdır. “Şah İsmayıł” operası Müslüm Maqomayevin ilk iri həcmli əsəridir.

Operanın qısa məzmunu belədir: xain vezir rommal vəsaiti Aslan şahə xəbor çatdırır ki, oğlu onu öldürür bilər. Aslan şah xalq arasında şöhrət tapmış oğlu İsmayılin onun taxt-tacına sahib çıxacağından çox narahatdır. O, həyacın içinde maşhur ariyasını oxuyur. Aldığı xəbərdən narahat olan şah düşündür ki, o, döyüslərdən həlak olacaq və bununa də təhlükədən can qurtaracaq.

Səfərdə Şah İsmayıł ərəb qəbilələri ilə rastlaşır ve qabilə başçısının qızı Güzarla vurulur. Güzarın atası İbn Tahir qızı Əbu Həmzəyə ota verməyə hazırlaşır. Atası Güzarı götürüb başqa yere köyməyə qərar verir. Güzarın axtarışına çıxan Şah İsmayıł Ərəbzəngi ilə rastlaşır və onu qalib gəlir. Lakin Ərəbzənginin qadın olduğunu bilsən bəhəşləyir.

Musiqi dinleyək

Müslüm Maqomayev.

“Şah İsmayıł” operasının I pərdəsindən “Aslan şahın ariyası”

“Şah İsmayıł” operasından

40

DİFERENSİAL TƏLİM

1. Ariya haqqında öz fikrini söyləyir.
2. İki musiqi nümunəsini müqayisə edir.

1. Dinlədiyi musiqinin ritmini əl çalmaqla tutur.
2. Mövzuya uyğun şəkil çəkir.

“Şah İsmayıł” operasından dirlənilmiş musiqi parçaları ilə əlaqədar fikir mübadiləsi aparılır və müzakirə təşkil olunur.

Nəticədə şagirdlərə məlum olur ki, bəstəkarlar opera yaradarkən orijinal musiqi yazımaqla bərabər, eyni zamanda xalq musiqisindən də istifadə edirlər.

Musiqi döntəşək

Müslüm Maqomayev.

“Şah İsmayıł” operasından “Orəblərin yeni düşərgəsində Gülgərlər tacırın toyası”

Şah İsmayıł döyüşlərdən qalılıbıyla çıxır və Gülgərlərə götürüb və təmən qaydır. Hadisələr elə cərəyan edir ki, Aslan şah dünyasını dayışır. Şah İsmayıł taxt-taca sahib olur.

Yeni mahni öyrənək

ŞIRİN DİL

Musiqisi Emin Sabitoğlunun,
sözləri Kərkük bayatılarından.

I
Sirin dil, sirin dil,
Al bağımı, sirin dil.
Na deyirse yad desin,
Öz dilimdi sirin dil.

Naşerasat:
Sirin düşər,
Zülf izo sirin düşər.
Ferhad qaya çapanda
Yadına Sirin düşər.

II
Sirin dil, sirin dil,
Ana dilim, sirin dil.
Ham təbibdi, ham malhom
Sirin səhbat, sirin dil.

III
Sirin kimi, sirin kimi,
Gözəl sev Sirin kimi.
Sevan gəncələr iştərom
Ferhadla Sirin kimi.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

- “Şah İsmayıł” operasındaki obrazlar və operadakı hadisələr necə inkişaf edir?
- Operada Şah İsmayılin taxt-taca sahib olmasına qədər gedən yol hansı musiqi ifadə vasitələri ilə müşayiət edilir?
- Emin Sabitoğlunun “Şirin dil” mahnısında kərkük xalqının arzuları necə ifadə olunub?

41

MÖVZU 19

3

YARADICI TƏTBİQETMƏ

4

Bəstəkar Emin Sabitoğlunun Kərkük bayatılarına yazdığı “Şirin dil” mahnısı sözlərilə bərabər öyrənilir. Mahnının melodiyasının xarakteri, ritmi və tempi aydınlaşdırılır.

Tapşırıq: Operada xalq musiqi nümunələrinindən istifadə haqqında danışın.

Mahnının müəllifi ilə əlaqədar məlumat bir neçə cür verilə bilər:

- Əyani vəsaitlərdən istifadə etməklə müəllimin şifahi şərhi ilə.
- Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretisi qoynun.

1. “Şah İsmayıł” operasını kim yazmışdır?

- a) Ü.Hacıbəyli b) F.Əmirov c) M.Maqomayev

2. “Şirin dil” mahnısının bəstəkarı kimdir?

- a) T.Quliyev b) A.Məlikov c) E.Sabitoğlu

23. KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

24. ƏFRASIYAB BƏDƏLBƏYLİNİN “QIZ QALASI” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların tanınmış əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Bəstəkar yaradıcılığında istifadə olunmuş Azərbaycan musiqi folkloru nümunələrini melodik, ritmik və poetik xüsusiyyətlərinə görə təhlil edir.

3. Mahnının melodiyasını sözləri ilə oxuyur.

Bu mövzunu aydınlaşdırmaq üçün beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək tövsiyə olunur.

1

İlk Azərbaycan milli baletinin banisi bəstəkar Əfrasiyab Bədəlbəyli və onun müəllifi olduğu “Qız qalası” baleti haqqında qısa məlumat verildikdən, baletin məzmunu şagirdlərə açıqlanandan sonra bu əsərin I pərdəsindən Gülyanaq və Poladin “Adajio”su dinlənilir.

Tədqiqat suali kimi “*Dinlədiyiniz bu musiqi nümunəsinin xarakteri necədir?*” – verilə bilər. Şagirdlərin əksəriyyəti musiqinin ağır tempə və yaddaqalan melodiyaya malik olduğunu söyləyirlər.

MÖVZU 20

ƏFRASIYAB BƏDƏLBƏYLİNİN “QIZ QALASI” BALETİNİN DRAMATURGIYASI

Bəstəkar Əfrasiyab Bədəlbəylinin “Qız galası” baleti Azərbaycanın ilk milli baletidir. Baletin librettosu da bəstəkarın maxsusudur. Rəqslerin quruluşu Qəmər Almaszadəninidir. Librettonun mövzusu Qız galası haqqında əfsanənən götürülmüşdür. Əsərdə azadlıq, mənşəbat və xoşbəxtlik uğrunda mübarizədən danışılır.

Qız galası haqqında xalq arasında bir neçə əfsanə dolaşır. Bütün əfsanələrin sonunda qız özünü qalanın başından donizo atır. Məhz buna görə da qala Qız qalası adlanır.

Əfrasiyab Bədəlbəylinin “Qız galası” baleti da bu əfsanələrdən biri əsasında yazılmış. Baletin baş qührənşənləri Gülyanaq və Poladdin. Polad əsl qəhrəmandır və Gülyanaqın sevgisini qazanır. Zöhmü Cahangir xan haqqında qədim rəvayət möstəqəməş. Kəgərək yayılıb və bir qədəfi şəhərinə çəkilir. Cahangir xan Gülyanaqın atasıdır. O, qızın sadəcən mani olaraq Gülyanaq Poladın aymamışdır. Gülyanaq bir şəhər rəzi olur: dənizin ortasında hündür qala tikilmişdir. Baletin sonundu Poladın xan döyüşür və xan möglüb olur. Gülyanaq isə Poladin möglüb olduğunu zənn edib, özünü qaldadan dənizə atır və qala səbdi olaraq Qız galasına qəvrilir.

“Qız galası” baletindən

*Musiqi dinişyək
Əfrasiyab Bədəlbəyli.
“Qız galası” baleti. I pərdədən “Adajio”*

42

DİFERENSİAL TƏLİM

2

“Adajio”nun ortasında səslənən və intonasiyasına görə Azərbaycan xalq rəqsi “Cığcığa”ya bənzəyən, vals templi melodiyadan bir parça ifa edilir və adıçəkilən xalq rəqsi ilə müqayisə olunur.

Dinlədiyi musiqi haqqında fikir söyləyir. Verilmiş melodiyanı oxuyur.

1. Musiqinin ritmini əl çalmaqla tutur.
2. Mövzuya uyğun şəkil çəkir.

Dinlənilmiş və ifa olunmuş musiqilər ətrafında fikir mübadiləsi aparılır və müzakirə təşkil olunur.

Nəticə olaraq şagirdlər belə bir fikrə gelirlər ki, bəstəkarlar əsərin dramaturji xəttinə uyğun musiqi obrazları yaradarkən musiqi ifadə vasitələrinin bütün tərkib hissələrindən geniş istifadə edirlər.

MÖVZU 20

"Adagio" "Şüşter" klassik Azərbaycan müğəməsinə əsaslanıb. Uçhisssi quruluşa malik olan "Adagio"nın orta hissəsində zərif vals səslənir.

Gülyanaqla Poladin "Adagio"su

Yeni mahni öyrənək

BAKİ MAHNISI

Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Ənvər Əlibeylinindir.

I
Bakı, aziz şəhər, məhrəban diyar,
Sinəndə boy atıb oldum baxışdır,
Sənəd ilk eşqimin yadigar var.

Nəqərat:
San manim söhbətim,
Şərafim, səhrətim,
Tükənməz dövlətim, əzizimən.
San manim söhbətim,
Şərafim, səhrətim,
Tükənməz dövlətim, əzizimən,
Gözəl Bakı!

II
Üreyim samılə edir iftixar,
Xəzərin qoyñında saldnın buruqlar.
Qalblımda qəbinin hərəkti var.

Nəqərat:
III
Baxlıqca doymuram gözəlliyindən,
Şirin nəqma qədər sevilmisinən san.
Hər yerdə, hər yanda deyəcəyən man.

Nəqərat:

SUAL VƏ TAPŞIRİQLAR

1. "Qız qalası" baleti hansı əfsanə əsasında yazılmışdır?
2. "Qız qalası" baletində hansı xalq musiqi nümunelerindən istifadə olunmuşdur? Arasdırma aparın və deyin.
3. Baletin baş qəhrəmanlarının ilk ifaçıları kim olmuşdur? Araşdırın və bu mövzuda təqdimat hazırlayıın.

43

YARADICI TƏTBİQETMƏ

3

Bəstəkar Tofiq Quliyevin Ənvər Əlibeylinin sözlərinə yazdığı "Bakı" mahnısı öyrədilir. Mahnının xarakteri, tempi, ritmi aydınlaşdırılır.

Tapşırıq: Əfrasiyab Bədəlbəylinin "Qız qalası" baletinin dramaturgiyası haqqında qısa təqdimat edin.

Mahnının müəllifləri ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

1. Internet materiallarından istifadə etməklə.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretini qoynun.

1. "Qız qalası" baletinin bəstəkarı kimdir?

- a) M.Mirzəyev b) R.Mustafayev c) Ə.Bədəlbəyli

2. "Bakı mahnısı"nın müəllifləri kimdir?

- a) E.Sabitoğlu, Z.Ağayeva b) O.Rəcəbov, S.Nuruqızı c) T.Quliyev, Ə.Əlibəyli

25. MUSA MİRZƏYEVİN “ROMANTİK VALS-POEMA”SI VƏ İOHANN ŞTRAUSUN “VYANA MEŞSİNİN NAĞILLARI” ƏSƏRLƏRİNİN DRAMATURGIYASI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Bəstəkarın ritm, temp və dinamik nüanslardan müxtəlif variantlarda istifadə etməklə yaratdığı obrazlara münasibət bildirir.

3. Mahnını ikisəslə kollektiv şəklində oxuyur.

**Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün
beyin həmləsi, Venn diaqramı,
müqayisə, müzakirə kimi iş üsul-
lərindən istifadə etmək tövsiyə
olunur.**

1

Bəstəkar Musa Mirzəyevin simli alətlər üçün yazdığı “Romantik vals-poema” əsəri haqqında kiçik məlumat verildikdən sonra əsər dinlənilir. Sonra həmin əsərdən bir parça ifa edilir. Şagirdlər bu ecazkar musiqinin vals-rəqs xarakterli olduğunu aydınlaşdırırlar.

2

Avstriya bəstəkarı İohann Strausun “Vyana meşsinin nağılları” valsı dinlənilir, onun da vals-rəqs xarakterli olduğu müəyyənləşdirilir.

3

Tədqiqat suali kimi “*Dinlədiyiniz bu iki əsər arasında hansı oxşar və fərqli cəhətlər vardır?*” – verilə bilər. Müəllimin köməyi ilə şagirdlər hər iki əsərin vals tempində olduğu, lakin birinin simli, digərinin simfonik orkestr üçün yazılığını aydınlaşdırırlar.

MÖVZU 21

MUSA MİRZƏYEVİN “ROMANTİK VALS-POEMA”SI VƏ İOHANN ŞTRAUSUN “VYANA MEŞSİNİN NAĞILLARI” ƏSƏRLƏRİNİN DRAMATURGIYASI

Musa Mirzəyev

Johann Strauss (ogul)

Instrumental ifa üçün nozorda tutulmuş lirik xarakterli əsərə vals-poema deyilir. Bəstəkar Musa Mirzəyevin “Romantik vals-poema”si Böyük Simli Alətlər Orkestri üçün bestəlməmişdir. Əsərin əsas melodiya avvaldan orkestrin I skriptkacaları, II skriptkacaları, İII skriptkacaları ifa edirlər. Reprizada əsas mövzu altlar, violoncellər tarafından səslenir. Əsərdə sonata forması elementləri özünü göstərir. Musa Mirzəyevin “Romantik vals-poema”su vals tempində yazılmışdır.

Musiqi diniyək

Musa Mirzəyev.

“Romantik vals-poema” əsərindən bir parça

Vals janrınnı yaradıcısı Avstriyannı paytaxtı Vyanaada yaşayan ata İohann Strausdur. İohann Strausun böyük oğluñun da adı İohann idi. Oğul İohann Straus ilk konserntini verəndə atə Strausun 40, oğulun isə 20 yaşı vardı. Oğul İohann Strausun bütün dünyada tannan əsərləndən biri “Vyana meşsinin nağılları” vəlsidir. Bəstəkar bu əsərin əsas mövzusunun motivini bülbüll cəhəcindən götürmüştə.

Musiqi diniyək

İohann Straus.

“Vyana meşsinin nağılları” vəlsi. Əsas melodiyadan bir parça

Iki musiqi əsərinin oxşar və fərqli cəhətləri

M.Mirzəyevin “Romantik vals-poema”si

Fərqli

1. Simli alətlər orkestri üçün yazılb.
2. Diniyalılmak üçün nozorda tutulub.
3. Programsızdır.

J.Strausun “Vyana meşsinin nağılları” vəlsi

Fərqli

1. Simfonik orkestr üçün yazılb.
2. Diniyalılmak və rəqs etmək üçün nozorda tutulub.
3. Programlıdır.

44

DİFERENSİAL TƏLİM

Dinlədiyi musiqi nümunəsinin melodiyasını oxuyur.

Dinlədiyi musiqi əsəri haqqında fikir söyləyir.

1. Dinlədiyi musiqi nümunəsinin ritmini əl calmaqla tutur.

2. Mövzuya uyğun şəkillər çəkir.

Müəllimlə birlikdə şagirdlər mövzu ilə əlaqədar informasiya mübadiləsində və müzakirəsində iştirak edirlər.

Belə nəticəyə gəlinir ki, eyni bir janrda bəstəkarlar dramaturji cəhətdən və xaraktercə bir-birinə oxşar musiqi nümunələri yarada bilərlər.

MÖVZU 21

Notla oxuyaq

“GÖRÜŞ” FILMINDƏN VALS

Musiqisi Tofiq Quliyevindir

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. "Romantik vals-poema" hansı ifa üçün nəzərdə tutulub?
2. "Vyana meşəsinin nağılları" valsının əsas mövzusunun motivi hərədan götürülib?
3. "Romantik vals-poema" ilə "Vyana meşəsinin nağılları" valsının oxşar xüsusiyyətləri nedir? Bu haqda danışın.

45

3

4

YARADICI TƏTBİQETMƏ

4

Bəstəkar Tofiq Quliyevin bəstələdiyi "Görüş" filminə valsın kanta-sı vokaliz şəklində oxunur.

Tapşırıq: Vals janrının yaradıcı-sı İohann Straus haqqında qısa təqdimat hazırlayın.

Mahnının müəllifləri ilə tanışlıq müxtəlif cür ola bilər:

1. İnternet materiallarından istifadə etməklə müəllimin şifahi şərhi vasitəsilə.

2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işarəsi qoynu.

1. "Vyana meşəsinin nağılları" valsı əsərinin müəllifi kimdir?

- a) F.Şubert b) S.Raxmaninov c) İ.Ştraus

2. "Romantik vals-poema" əsəri hansı musiqi kollektivi üçün yazılmışdır?

- a) Nəfəs alətləri orkestri b) Simli alətlər orkestri c) Simfonik orkestr

26. VƏTƏN MÖVZUSU VƏ MUSİQİ

MƏQSƏD: 1. Dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Mahnını sözləri ilə və nota oxuyur.

Bu mövzunu aydınlaşdırmaq üçün beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək məsləhət görülür.

1

Tanınmış Polşa bəstəkarı Mixail Kleofas Oginski haqqında qısa məlumat verilir, onun “Vətənlə vidalaşma” polonezi səsləndirilir.

2

Tədqiqat sualı kimi “*Dinlədiyiniz əsərin xarakteri necədir?*” – verilə bilər.

Şagirdlər müəllimin köməyi ilə “Vətənlə vidalaşma” polonezinin musiqisinin həzin-lirik xarakterə malik olduğunu aydınlaşdırırlar. Şagirdlər bu əsərin 3/4 xanə ölçüsündə olduğunu müəyyənləşdirirlər.

3

Bundan sonra polonezdən bir parça ifa olunur. Şagirdlər əsərin məqsədi haqqında fikirlər söyləyirlər.

MÖVZU 24

VƏTƏN MÖVZUSU VƏ MUSİQİ

Mixail Oginski

Musiqi dinləyək
Mixail Oginski
“Vətənlə vidalaşma” polonezi

“Vətənlə vidalaşma”
polonezindən

1

2

48

Bu ssor fortepiano üçün yazılmamasına baxmayaraq, sonradan simfonik orkestr üçün işlənərkən dövrdən salonda səslənmişdir. Əsər Azərbaycanda da sevilmüşdür. “Vətənlə vidalaşma” polonezi tar və fortepiano alətlərində müşəhur musiqicilərimiz, o cümlədən tarzçılarından Xalq artistləri Hacı Məmmədov, Ramiz Quliyev və digərləri tərafından ifa olunmuşdur.

DİFERENSİAL TƏLİM

Dinlənilmiş musiqi nümunəsi ilə əlaqədar fikir söyləyir.

Dinlənilmiş musiqinin melodiyasını notla oxuyur.

1. Musiqinin ritmini əl çalmaqla tutur.
2. Mövzuya uyğun şəkillər çəkir.

Dinlənilmiş musiqi nümunəsi ilə əlaqədar fikir mübadiləsi aparılır və müzakirə təşkil olunur.

Nəticə olaraq şagirdlər belə bir fikrə gəlirlər ki, dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri vətən mövzusuna həsr olunmuş çoxlu sayda əsərlər yaratmış və bunun üçün onlar musiqi ifadə vasitələrinin imkanlarından istifadə etmişlər.

MÖVZU 24

BUNU DA BİLİN

Polonez qədim Polşa xalq rəqsidir. Polonez Avropa ölkələrində XVIII asrdan başlayaraq geniş yayılmışdır. Polşa bəstəkarı Frederik Şopenin fortepiano musiqi aləti üçün çoxsaylı polonezları vardır.

Yeni mahni öyrənək

AZƏRBAYCAN

*Musiqisi Emin Sabitoğlunun,
sözləri Bəxtiyar Vahabzadənin*

I
Azərbaycan, sənən manım
Ülviyyətim, sən-söhratım!
Adın manım öz adımdır,
Sənsiz manım no qıymatım,
Azərbaycan, Azərbaycan!

II
Nəfəsimiz Babəklərin,
Sabirlerin od nafəsi.
Mahnımızda yasər bizim
Babaların ayaq səsi,
Azərbaycan, Azərbaycan!

III
Azərbaycan, manım eşqim,
Monim andım, manım anam.
Mon da sonin bir parçanam,
Azərbaycan, Azərbaycan!

Yalli xarakterli, aramlı tempo malik olan “Azərbaycan” mahnısı doğma vətənimizə həsr olunmuş çoxsaylı mahnilardan biridir.

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. Polonez nöđir?
2. Mikail Oğinskiñin Vətən sevgisi dünya musiqisine hansı əsəri etdi?
3. “Vətənpərvəlik ruhunda yazılmış musiqi əsəri” mövzusunda danışın. Mahnının naqqarının izah etməyə çalışın. Nəqəratdakı fikrin musiqi vasitəsilə ötürülməsi necə reallaşıb?

49

3

4

YARADICI TƏTBİQETMƏ

4

Bəstəkar Emin Sabitoğlunun şair Bəxtiyar Vahabzadənin sözlərinə bəstələdiyi “Azərbaycan” mahnısı öyrənilir. Müəllimin köməyi ilə mahnının xarakteri, xanə ölçüsü, tempi aydınlaşdırılır və onun vətənimiz Azərbaycana həsr olunduğu bildirilir.

Tapşırıq: “Azərbaycan mahnilarında vətən mövzusu” ilə əlaqədar qısa təqdimat hazırlayın.

Musiqi əsərlərinin müəllifləri haqqında məlumatın verilməsi müxtəlif cür ola bilər:

1. İnternet materiallarından istifadə etməklə müəllimin şifahi şərhi vasitəsilə.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabların qarşısına (+) işarəsi qoyun.

1. “Vətənlə vidalaşma” polonezinin müəllifi kimdir?

- a) R.Şuman   b) M.Qlinka   c) M.Oginski

2. Emin Sabitoğlunun “Azərbaycan” mahnısının sözləri kimə məxsusdur?

- a) S.Vurguna   b) S.Rüstəmə   c) B.Vahabzadəyə

27. FİKRET ÖMİROVUN “SEVİL” OPERASININ DRAMATURGIYASI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onlarının əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Mahnını sözləri ilə kollektiv tərkibində oxuyur.

Bu mövzunun aydınlaşdırılmasında beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək tövsiyə olunur.

1

Fikrət Əmirovun “Sevil” operası və onun məzmunu ilə əlaqədar qısa məlumat verdikdən sonra operanın III pərdəsindən “Balaşın ariyası” dinlənilmək üçün səsləndirilir.

“Balaşın ariyası” haqqında fikir söylemək üçün müəllim şagirdlərə belə bir tədqiqat səali ilə müraciət edə bilər: **“Uşaqlar, dirlədiyiniz “Balaşın ariyası”nın xarakteri necədir?”**

Şagirdlər “Balaşın ariyası” ilə əlaqədar suallara cavab verdikdən sonra müəllim cavabları yekunlaşdırır və məlum olur ki, bu çox gərgin və kədərli xarakterə malik musiqidir.

2

“Sevil” operasının “Balaşın ariyası”ndan bir parça notla ifa olunur və onun ifa üslubu müəyyənləşdirilir.

MÖVZU 25

FİKRET ÖMİROVUN “SEVİL” OPERASININ DRAMATURGIYASI

Fikrət Əmirovun Cəfər Cabbarlinın eyniadlı əsəri əsasında yazdığı “Sevil” operası Azərbaycan qadının azadlıq mübarizəsinə həsr olunub. Operanın baş qohramanı Sevildir. Sevil qadın azadlığı uğrunda mübarizəyə qalxmış qadınların ümumiləşdirilmiş obrazıdır. Operada “Sevilin ariyası”nın Süstər müğənninin intonasiyalarına aəsəlanır.

Əsərin digər obrazı Baləşin kobudluğu Sevila əzab verisi. Sevil öz hüquqlarının müdafiəsinə qalxır, ədərasını ataraq evi törk edir.

İller ötürü... Baləşin bacısı Gülfüşün evində Gündüzün ad günün keçirilir. Atakıştı və Babaklı da buradadırlar. Baləş məclisə gəlir. Gündüz atasını tamir. Baləş tamamilə doyusmış, Moskvada təhsil almış Sevildən üz istəyir və bağlışlaşmasını xahiş edir. Sevil iso onu heç vaxt bağlışlamayacağını söyləyir.

*“Sevil” operasından
Fikrət Əmirov.
“Sevil” operasının III pərdəsindən “Balaşın ariyası”*

50

DİFERENSİAL TƏLİM

Operadan səslənmiş musiqi parçaları haqqında fikir söyləyir.

Operadan musiqi parçalarını notla oxuyur.

1. Səslənən musiqiyə əl çalmaqla ritm tutur.
2. Mövzuya uyğun şəkillər çəkir.

Dinlənilmiş və ifa olunmuş musiqi nümunələri ilə əlaqədar fikir mübadiləsi aparılır və müzakirə təşkil olunur.

Nəticə olaraq şagirdlərə məlum olur ki, bəstəkar Fikrət Əmirov "Sevil" operasındaki obrazları yaradarkən musiqi ifadə vasitələrinin müxtəlif tərkib hissələrindən istifadə etmişdir.

MÖVZU 25

BUNU DA BİLİN

Böyük Azərbaycan bəstəkarı Fikrət Əmirov ciddi janrda əsərlər yazmışdır, əsərləri da yaddan çıxarmamış və onlar üçün coxlu sayıda mahnilar yazılmışdır. Önün "Bip-bipin nöğməsi", "Bizim həyat", "Odlar ölkəsi", "Qatar", "Quzum" mahnlarını üzün illərdür əsərlər sevə-sevə oxuyurlar.

Yeni mahni öyrənək

"SEVİL" OPERASINDAN "ATAKİŞİNİN KUPLETLƏRİ"

Musiqisi Fikrət Əmirovundur

I
Ay sənə qurban inəklər,
Balam nə vaxt inəklər?
Sənə qurban inəklər,
Balam nə vaxt inəklər?

II
Ay sənə qurban şərçələr,
Bu balam nə vaxt əl dırçələr?
Sənə qurban şərçələr,
Balam nə vaxt əl dırçələr?

III
Ay sənə qurban alçələr,
Balam nə vaxt əl çələr?
Gündüz balam əl çələr,
Gözsəl qızlar oynayın, hey!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

- "Sevil" operası kimin eyniadlı əsərindən yazılmış?
- "Sevilin ariyası" hansı müğənnin intonasiyalarına əsaslanır?
- Fikrət Əmirovun hansı uşaq mahnıları var?

51

2

YARADICI TƏTBİQETMƏ

3

Bəstəkar Fikrət Əmirovun "Sevil" operasından "Atakişinin kupletləri" şagirdlərə öyrədilir, onun ritmi, melodiyası, tempi, xarakteri, müşayiəti haqqında açıqlamalar verilir.

Tapşırıq: "Sevil" operasının bəstəkarı Fikrət Əmirov və əsərin müəllifi Cəfər Cabbarlı haqqında qısa təqdimat edin.

Mahnının müəllifi haqqında məlumat müxtəlif cür verilə bilər:

- İnternet materiallarından istifadə etməklə müəllimin şifahi şərhini vasitəsilə.
- Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretli qoynun.

1. "Sevil" operasının bəstəkarı kimdir?

- a) O.Rəcəbov b) M.Mirzəyev c) F.Əmirov

2. "Sevil" operasından "Atakişinin kupletləri"nin xarakteri necədir?

- a) şən-oynaq b) qəmli c) təntənəli

28. FİKRƏT ƏMİROVUN “SEVİL” OPERASINDAN “DİLBƏRİN NƏĞMƏSİ” İLƏ JORJ BİZENİN “KARMEN” OPERASINDAN “XABANERA” ARASINDA ƏLAQƏLƏR

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Mahnını sözləri ilə və kollektiv tərkibində oxuyur.

**Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün
beyin həmləsi, müqayisə və mü-
zakirə kimi iş üsullarından istifa-
də etmək tövsiyə olunur.**

1

Fikrət Əmirovun “Sevil” operasından “Dilbərin nəğməsi” dinlənilir.

2

Tədqiqat suali kimi “*Dinlədiyi-
niz musiqinin ritmləri ilə Azərbay-
can xalq musiqisinin ritmləri ara-
sında oxşarlıq vardır mı?*” – verilə
bilər. Şagirdlər bu ritmlərin xalq mu-
siquimizin ritmləri ilə heç bir oxşarlığı
olmadığını müəyyənləşdirirlər.

Bu musiqinin yazılışında Argentina rəqsini hesab olunan tanqonun ritmlərindən istifadə olunduğu aydınlaşdırılır.

3

Bundan sonra Jorj Bizenin Prosper Merimenin əsəri əsasında yazdığı “Karmen” operasından “Xabanera” səsləndirilir və onun melodiyasından bir parça ifa edilir. Hər iki musiqi nümunəsi arasında oxşar cəhətlər müəyyənləşdirilir.

MÖVZU 26

**FİKRƏT ƏMİROVUN “SEVİL” OPERASINDAN
“DİLBƏRİN NƏĞMƏSİ” İLƏ JORJ BİZENİN “KARMEN”
OPERASINDAN “XABANERA”
ARASINDA ƏLAQƏLƏR**

“Sevil” operasından
Dilbər obrazı

Musiqi dinleyək

Fikrət Əmirov.

“Sevil” operasından “Dilbərin nəğməsi”

Bostokar Fikrət Əmirov Dilbər obrazı üçün ironik və kəskin zarafat şəklində, Avropa torzında bir melodiya yaratmışdır. Bu yolla o, həm de Balşan faciosunu açır.

Musiqi dinleyək

Jorj Bize.

“Karmen” operasından “Xabanera”

Jorj Bize

“Karmen” operasının fransız bestəkarı Jorj Bizet Prosper Mériménin eyniadlı novelləsinin mötəbirini əsərində yazmışdır.

“Sevil” operasında Dilbər obrazı kimin garaci qızı Carmen da otafdaklarının diq-

ətqatını özüne colb etmek üçün silindən goləni edir. Oper-

ın digər qohrmanları Don Xoze və Mi-

kaeladir. Carmenla münasibətləri üzündən Xozenin başı çox bolalar çəkir.

“Karmen” operasından
Karmen obrazı

52

DİFERENSİAL TƏLİM

Dinlənilmiş musiqi nümunələri haqqında fi-
kir söyləyir.

Dinlədiyi musiqinin melodiyasını notla oxu-
yur.

1. Dinlədiyi musiqi nümunələrinin ritmini əl
çalmaqla tutur.

2. Mövzuya uyğun şəkillər çəkir.

Dinlənilmiş musiqi nümunələri ilə əlaqədar fikir mübadiləsi aparılır və müzakirə təşkil olunur.

Nəticədə şagirdlərə aydın olur ki, musiqi üçün heç bir sərhəd yoxdur və Azərbaycan bəstəkarları dünya xalqlarının melodiyalarından, ritmindən, ladından istifadə edərək əsərlər yarada bilərlər.

MÖVZU 26

BUNU DA BİLİN

"Xabanera" Kuba dənizçilərinin mahnısıdır. "Xabanera" həm də Kuba xalqı rəqsidir. Bu rəqs öz ritmlərinə görə tanqoşa bənzəyir. "Xabanera" XIX əsrin ikinci yarısında Latin Amerikasında çox sevildi.

Mahnını yada salaq və oxuyaq

ODLAR ÖLKƏSİ

Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

I
Qəlbini ucaitmış güya məşəltök,
Bakıdr köksündə döyünen ırık,
Gülür gözlərində böyük gələcək.

II
Dostluğun eşqiyle ucahrıq biz,
Gül açır, bar verir diləklərimiz,
Bir vurur hər zaman üroklarımız.

29. MUSİQİDƏ BÖYÜK VƏTƏN MÜHARİBƏSİ OBRAZI

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların əsərləri haqqında bilikləri izah edir.

2. Bəstəkarın ritm, temp və dinamik nüanslardan müxtəlif variantlarda istifadə etməklə yaratdığı obrazlara münasibət bildirir.

3. Mahnının melodiyasını sözləri ilə oxuyur.

Bu mövzunu şagirdlərə aydınlaşdırmaq üçün beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək tövsiyə olunur.

1

Dinlənilmək üçün rus bəstəkarı Dmitri Şostakoviçin “7-ci simfoniya”sı səsləndirilməzdən əvvəl İkinci Dünya müharibəsi illərində yaranmış mahmilar və digər janrı əsərlər haqqında müəllim qısa məlumat verir. Bundan sonra adı qeyd olunan əsər səsləndirilir və ondan bir parça nota ifa edilir.

Tədqiqat sualı kimi “*7-ci simfoniya* haqda nə deyə bilərsiniz?” – sualı verilə bilər. Şagirdlər bu suala müxtəlif cavablar verirlər.

2

Şagirdlərə müəllimin köməyi ilə aydın olur ki, dirlədikləri epizod almanın faşistlərinin Rusiyaya hücumunu təsvir edən bir dramatik səhnədir.

MÖVZU 27

MUSİQİDƏ BÖYÜK VƏTƏN MÜHARİBƏSİ OBRAZI

Dmitri Şostakoviç

Aleksandr Aleksandrov

1941-1945-ci illərdə Böyük Vətan müharibəsində qazanılan qələbədə azərbaycanlılardan ibarət 416-cı diviziyanın böyük rolu oldu. Faşist Almaniyasına qarşı ordu ilə barəbar, ziyanları – şairlər, yazarlar, rəssamlar və müsimicilər də ayağa qalxdılar. Vətanparvarlık, düşmənə nifrat və mübarizə özünü yaranan mahmilar, iri höcmli musiqi əsərləri yarandı. Rus bəstəkar Aleksandr Aleksandrovun “Mütəppədəs müharibə” mahnısı, Dmitri Şostakoviçin “7-ci simfoniya”sı, Qara Qarayev və Cövdət Hacıyevin “Vətan” operası, Üzeyir Hacıbəylinin mübarizə ruhlu mahmiları eşğal rühənlərdi, onların böyük şücaət göstərmələrinə kömək etdi.

Musiqini yada salaq və dinləyək
Dmitri Şostakoviç.
“7-ci simfoniya”dan “Bəsqın” epizodu

XX əsrin sonu, XXI əsrin əvvəllerindən de Azərbaycan bəstəkarları öz yaradıcılığını Böyük Vətan müharibəsi, Qarabağ müharibəsi mövzularına müraciət edərək müxtəlif janrlarda gözəl müsiqili əsərlər yaradılar. T. R. Laktionovun “İntizar” operası, N. R. Rzayevin “20 Yanvar faciəsinə həsr olunmuş “Bakı-90” simfoniyası, Oqtay Rəcəbovun “Cingiz” simfoniya-rekviyem əsəri, Faiq Süceddinovun “Zəfər” simfonik poeməsi müharibə mövzusuna həsr olunmuş əsərlərindər.

Aleksandr Laktionov.
“Cəbhədən məktub”

54

DİFERENSİAL TÖLİM

Dinlənilən musiqi ilə əlaqədar fikirlərini söyləyir.

Dinlədiyi musiqidən melodiyalar oxuyur.

1. Dinlədiyi musiqinin ritmini əl çalmaqla tutur.
2. Mövzuya uyğun şəkil çekir.

Dinlənilmiş musiqi nümunələri ətrafında fikir mübadiləsi aparılır və müzakirələr təşkil olunur.

Nəticə olaraq şagirdlər belə fikrə gəlirlər ki, bəstəkarlar öz dövrünün tələblərinə uyğun əsərlər yaradırlar ki, bunlardan biri də mühəribə mövzusudur. Mühəribə illərində, o cümlədən Qarabağ mühəribəsi dövründə Azərbaycan bəstəkarları bu mövzuda gözəl musiqi nümunələri yaratmışlar.

MÖVZU 27

Mahnı oxuyaq

VƏTƏN ƏMANƏTİ

Musiqisi və sözləri Şahin Musaoğlunundur.

Döyüşlərdə bərkiyəcək son sözünü demək üçün,
Haqq yolundan dönməyəcək azadlığı yetmək üçün.

Nəqərat:
Əsgər, Vətən əmanəti, yurd əmanəti,
Əsgər, ocaq əmanəti, od əmanəti.

İntiqamı alınmasa şəhidlərin, geri dönmə!
Son qolsaşa çalınmasa, silahımla son öynünə!

Nəqərat:

Atlanla düşmən üstü qollarına təpər olsun,
Göz yoldadır, qulaq səsədə, savaşımız zəfər olsun.

Nəqərat:

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

1. "Bəsquin" epizodu hansı simfoniyaya aiddir?
2. Faiq Süceddinovun "Zəfər" simfonik poemasını dinlöyin. Simfonik poemada Zəfər obrazının musiqi ifadə vasitələri ilə yaranmasından danışın.
3. "Vətən əmanəti" mahnisı haqqında kiçik şifahi təqdimat hazırlayıñ.

55

MÖVZU 27

YARADICI TƏTBİQETMƏ

3

Şahin Musaoğlunun "Vətən əmanəti" mahnisı notla ifa olunur və şagirdlər melodiyani oxuya-oxuya həm də dirijorluq edirlər.

Tapşırıq: "Böyük Vətən mühəribəsi mövzusu mahnimlərimizdə" adlı şifahi təqdimat hazırlayın.

Mahnı müəllifləri haqqında məlumat müxtəlif cür verilə bilər:

1. Internet materiallarından istifadə etməklə müəllimin şifahi şərhi vasitəsilə.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretini qoyn.

1. "Vətən" operasının həmmüəllifləri kimdir?

- a) O.Rəcəbov, F.Süceddinov b) Q.Qarayev, C.Hacıyev c) A.Rzayev, F.Əlizadə

2. "Vətən əmanəti" mahnisinin bəstəkarı kimdir?

- a) S.Rüstəmov b) Q.Hüseynli c) Ş.Musaoglu

30. KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

31. CÖVDƏT HACIYEVİN “SÜLH UĞRUNDΑ” SİMFONİK POEMASININ DRAMATURGIYASI

- MƏQSƏD:**
1. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların tanınmış əsərləri haqqında bilikləri izah edir.
  2. Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərində muğam intonasiyalarından istifadəyə münasibət bildirir.
  3. Mahnını oxuyur.

**Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün
beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək məsləhət görülür.**

1

Müəllim Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, bəstəkar Cövdət Hacıyev və onun dirləniləcək əsəri haqqında məlumat verdikdən sonra “Sülh uğrunda” simfonik poemasından giriş, əsas və köməkçi mövzular səsləndirilir.

Tədqiqat sualı kimi “*Dinlədiyiniz bu üç musiqi nümunəsi bir-birindən necə fərqlənir?*” – verilə bilər. Şagirdlər bu suala müxtəlif cavablar verirlər. Müəllim onların suallarını yekunlaşdıraraq deyir ki, bu üç mövz'u xaraktercə müxtəlidir.

2

Bundan sonra müəllimin köməyi ilə musiqi parçasını notla oxuyurlar. Məlum olur ki, dirlənilən və notla ifa olunan melodiya həm xaraktercə, həm də tempinə görə bir-birindən fərqlənir.

MÖVZU 28

CÖVDƏT HACIYEVİN “SÜLH UĞRUNDΑ” SİMFONİK POEMASININ DRAMATURGIYASI

Bəstəkar Cövdət Hacıyevin “Sülh uğrunda” simfonik poeması ilk dəfə Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının Simfonik Orkestri tərəfindən məşhur dirijor-bəstəkar Niyazinin rəhbərliyi ilə səslenmişdir.

“Sülh uğrunda” simfonik poeması — azadlıq, sülh, istiqlaliyyət uğrunda mübarizəyə həsr edilmişdir.

Simfonik poemada Cövdət Hacıyev dövrün müüm problemlərini lirik-dramatik tarzda oks etdirmişdir. Bu musiqi başarıyyəti azadlıq və tərəqqi uğrunda fəal mübarizəyə çağırır.

Simfonik orkestr

Ösər fanfar xarakterli mövzü ilə başlayır. Ösərin əsas mövzusu asıq musiqisinin xatırladır və cold tempo səsləndirir. Kəməkçi mövzü xaraktercə əsas mövzü ilə təzad taşkil edir. Simfonik poemannın sonundakı təntənləli yürüş xalq birliyini xatırladır.

BUNU DA BİLİN

Fanfar — mis musiqi alətidir. Nefəslı alətlər qrupuna daxildir. Ösəsin, signalların ötürülməsi üçün istifadə edilir. Fanfar — həm də təntənləri və herbi xarakterli musiqi frazalarına deyilir. Bu musiqi frazaları fanfar musiqi alətinin köməyi ilə ifa edilir.

Musiqi dinleyəq

Cövdət Hacıyev,
“Sülh uğrunda” simfonik poema. Giriş, əsas və köməkçi mövzuların
hərəsindən bir parça

Notlu oxuyaq

Cövdət Hacıyev,
“Sülh uğrunda” simfonik poema. Əsas mövzudan bir parça

56

DİFERENSİAL TƏLİM

Dinlədiyi musiqi nümunələrini oxuyur.
Dinlədiyi musiqi nümunələri haqqında fikir söyləyir.

1. Musiqinin ritmini əl çalmaqla tutur.
2. Mövzuya uyğun şəkilləri müəllimin təqdim etdiyi şəkillərin içindən seçir.

Dinlənlər və notla ifa olunan musiqi nümunəsi ətrafında fikir mübadiləsi və müzakirələr aparılır.

Nöticədə şagirdlər belə bir fikrə gəlirlər ki, bu üç musiqi mövzusu templərinə, xarakterlərinə görə bir-birindən fərqlənirlər.

MÖVZU 28

Yeni mahni öyrənək

XUDAYAR TƏSNİFİ

Musiqisi Əlibaba Məmmədovun,
sözleri Əliağa Vahidindir.

I

II

Dumanlı dağları başında durdum,
Dumanlı özüma bir seyma qurdum.
Keçdi xayalımdan öz gözəl yurdum,
Dumanlar başında dastana döndü,
Dastana döndü...

Deyirler bülbüllə çəmən yaxşıdır,
İnsançın lazlığı vəton yaxşıdır.
Şair, sorma vəton nadən yaxşıdır...
Adı gəlçək könüm dastana döndü,
Dastana döndü...

Könüllər cəlb edən bu xoş mənzərə
Söyüqünə atırın seirə, qazala.
Çatıdakı vətonum, elim nəzərə
Təbiət də mənə heyran göründü,
Heyran göründü...

Xəzər dənizlət eşqimla cosdum,
Xülyərlər içinde sənki bılışdım.
Vəton arzuşuya nəğmələr şəfəf,
Tufanlı qardaşda dastan göründü,
Dastana döndü...

YARADICI TƏTBİQETMƏ

3 Əlibaba Məmmədovun şair Əlibaba Vahidin şeirinə yazdığı "Xudayar təsnifi" mahnısı sözlərlə öyrəndilir. Mahnının ritmi, tempi, melodiyası araşdırılır və onlar haqqında fikir söylənilir.

Tapşırıq: “Mahnılarımızda bütün dünyaya sülh arzusu” mövzusunda küçük esse hazırlayın.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretsi qoyn.

- 1. "Sühl uğrunda" simfonik poemasının müəllifi kimdir?**
a) Q.Qarayev b) C.Hacıyev c) Ü.Hacıbəyli

2. Təsnifə nə zamandan etibarən "Xudayar təsnifi" adı verilmişdir?
a) I Qarabağ müharibəsi b) 44 günlük müharibə c) II Dünya müharibəsi

32. MİGEL DE SERVANTESİN VƏ QARA QARAYEVİN EYNİADLI “DON KIXOT” ƏSƏRLƏRİNİN DRAMATURGIYASI

MƏQSƏD: 1. Bəstəkarın ritm, temp və dinamik nüanslardan müxtəlif variantlardan istifadə etməklə yaratdığı obrazlara münasibət bildirir.
2. Mahnının melodiyasını sözləri ilə birlikdə kollektiv tərkibində oxuyur.

Bu mövzunu aydınlaşdırmaq üçün beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə etmək tövsiyə olunur.

1

Müəllim Qara Qarayevin “Don Kixot” bədii filminə yazdığı musiqinin yaranma tarixi ilə əlaqədar qısa məlumat verir. Burada şagirdlərə ispan yazıçısı M.Servantes, film rejissoru Q.Kozintsev haqqında da məlumatlar verilir. Bundan sonra tədqiqat suali kimi “*M.Servantes, Q.Qarayev və Q.Kozintsev kimi sənətkarlar arasında hansı əlaqə mövcud idi?*” – verilə bilər.

Şagirdlər kinorejissor Q.Kozintsevin Migel de Servantesin eyniadlı əsəri əsasında “Don Kixot” filmini çəkdiyini, Qara Qarayevin isə bu filmə musiqi bəstələdiyi qənaətinə gəlirlər.

2

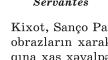
Q.Qarayevin “Don Kixot” simfonik qravüründən “Aldonsa” dinlənilir və notla ifa edilir.

MÖVZU 29

MİGEL DE SERVANTESİN VƏ QARA QARAYEVİN EYNİADLI “DON KIXOT” ƏSƏRLƏRİNİN DRAMATURGIYASI

Migel de
Servantes

Kara Qarayev

İspan yazıçısı Migel de Servantesin “Don Kixot” əsəri əsasında rus kinorejissor Q.Kozintsevin çəkdiyi eyniadlı bədii filmin müstəşkiləri Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayev yazılmışdır. Sonradan Qara Qarayev bu filmi musiqisinə əsasında “Don Kixot” simfonik qravürlerini yaradır.

Romanda Don Kixot mürşəkkəb və təzadlı xarakterli qəhrəman kimi göstərilir. Don Kixot bir torfdan yel dayırmamı ilə vuruşan səhərparəst, digər torfdan mübariz humanist kimi təqdim edilir. Romandaki obrazlara diqqət yetirək: Don Kixot, Sanço Pansa, Dulsineya. Bu obrazların xarakterində ispan xalqına xas xöyalporəstlik nəzəri çarprı.

Qara Qarayevin əsərindən da biz üç obrazla rastlaşıq: Don Kixot, Sanço Pansa və Aldonsa obrazları. Qara Qarayevin “Don Kixot”unda komizm yoxdur. O, ədalət uğrunda mübarizə aparan, ozaq çəkan, etiraz edən və sonda mahy olan bir insandır. “Don Kixot” simfonik qravürleri “Soyahət”, “Aldonsa”, “Sanço Pansa”, “Pavana”, “Kavalikada”dan ibarət simfonik silsilədir. Simfonik silsilə “Don Kixotun ölümü” qravürü ilə başa çatır. Bir qravür bir növ silsilənin yekunudur.

Boris İvanov.
“Don Kixot”

Musiqi dinləyək

Qara Qarayev.

“Don Kixot” simfonik qravürlərindən “Aldonsa”

58

DİFERENSİAL TƏLİM

Dinlədiyi musiqinin melodiyasını oxuyur.
Dinlədiyi musiqi haqqında sərbəst fikir söyləyir.

1. Dinlədiyi musiqiyə ritmik müşayiət yaradır.
2. Mövzuya uyğun şəkil çəkir.

Dinlənilmiş musiqi ilə əlaqədar fikir mübadiləsi və müzakirə aparılır.

Şagirdlər belə bir nəticəyə gəlirlər ki, “Don Kixot” filminin dramaturgiyasını yaratmaq üçün kinorejissor, libretto müəllifi, bəstəkar, həm də quruluşçu rəssamın iştirakı vacibdir.

MÖVZU 29

BUNU DA BİLİN

Migel de Servantesin dünyaca məşhur “Don Kixot” əsərinin baş qəhrəmanının adı, əslində, heç də Don Kixot Lamançki deyil. Onun əsl adı Alonso Kixanodur. Don Kixot isə sadəcə onun təxəllüsüdür.

Yeni mahni öyrənək

SEVİNC MAHNISI

Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Zeynal Cabbarzadəninidir.

I
Xalqının günləri
No gözlə, necə şən keçir.
Hər sırın arzular
Üzüyindən keçir.
Ah!
Çələ-çələ min zəfər
Hər nəşər yurdumuzda,
Abad olur el-oba,
Kond, şəhər yurdumuzda.

II
Gözəldir, a dostlar,
Vatanın toyu, bayramı.
Bu azad mahnmı
Qoy söyləsin hamı.
Ah!
Çələ-çələ min zəfər
Hər nəşər yurdumuzda,
Abad olur el-oba,
Kond, şəhər yurdumuzda.

Nəqarət:
Ağ-ağ güllərimiz,
Yaşa-yşa əllərimiz,
Daşa-daşa sellərimiz,
Günərlərimiz var!

SUAL VƏ TAPŞIRIQLAR

- Migel de Servantesin “Don Kixot” əsərində əsas obrazlar hansılardır?
- Qara Qarayevin “Don Kixot” simfonik qrvavürləri hansı hissələrdən ibarətdir?
- “Don Kixot” simfonik qrvavürləri silsiləsi hansı hissə ilə bitir?

59

3

4

YARADICI TƏTBİQETMƏ

4

Bəstəkar Tofiq Quliyevin şair Zeynal Cabbarzadənin sözlərinə bəstələdiyi “Sevinc mahnısı” öyrəndilir. Mahnının xarakteri, tempi, ritmi, melodik xüsusiyyətləri aydınlaşdırılır.

Tapşırıq 1. Dinlədiyiniz mahnının xarakteri haqqında danışın.

Tapşırıq 2. “Sevinc mahnısı”nın melodik xüsusiyyətlərini sadalayın.

Mahnı müəllifləri ilə əlaqədar məlumatlar müxtəlif cür verilə bilər:

- Müəllimin internet materiallarından istifadə edərək hazırladığı şifahi təqdimat şəklinde.
- Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işaretisi qoynun.

1. “Don Kixot” filminə yazılmış musiqinin müəllifi kimdir?

- a) A.Məlikov b) Ş.Axundova c) Q.Qarayev

2. “Sevinc mahnısı” hansı tempdə yazılmışdır?

- a) ağır b) cəld c) orta

33. MUSİQİDƏ BAYRAM MÖVZUSU

MƏQSƏD: 1. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onlarının əsərləri haqqında biliklərini izah edir.

2. Mahnını ikisəslə kollektiv şəklində oxuyur.

Bu mövzunu aydınlaşdırmaq üçün beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə kimi iş üsullarından istifadə olunması tövsiyə olunur.

1

Müəllim Azərbaycanda hər il qeyd olunan Müstəqillik Günü bayramının tarixi ilə əlaqədar məlumat verdikdən sonra Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni ayaq üstündə dinlənilir.

2

Tədqiqat suali kimi “*Dövlət Himnini dinlədikdə nəyə görə hamayağa qalxır?*” – verilə bilər. Bunuyla əlaqədar müəllim tərəfindən hər bir dövlətin bayraq, gerb və himn kimi rəmzləri olması haqqında da məlumat verilir.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin dinlənilməsi qaydaları haqqında danışılır.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin xarakteri, tempi, sözləri ilə musiqisi arasında əlaqəsi ətrafında sual-cavab üsulu ilə dialoq aparılır.

MÖVZU 30

MUSİQİDƏ BAYRAM MÖVZUSU

28 may 1918-ci il müsəlman Şərqində ilk döyüvi demokratik dövlət olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yarandığı gündür. 1990-ci ildən 28 may Respublika Günü — dövlət müstəqilliyyəti bayramı kimi qeyd edilir.

Mohammed Əmin Rəsulzadə tərəfindən əsas qoyulan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti türk və islam dünyasında ilk parlamentli respublika və ilk demokratik, hüquqi və diniyəvi dövlət nümunəsi idi.

Azərbaycan Demokratik Respublikası gərgin və mürakəb ictimai-siyasi sərafdə canlı 23 ay fealiyyət göstərə bildi. Təsəssüflər olsun ki, müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyəti bolşeviklərin hücumuna moruz qaldı, Sovetlər Birliyi Azərbaycanı mecburi suradı öz tərkibinə daxil etdi. İlər ötdü... Xalqın azadlıq arzusu sənmədi. İstiqlal idəyası yenilindi və 1991-ci ildə Sovet İmparialisminin dağılması ilə Azərbaycan bir dəha öz müstəqilliyyini elan etdi.

Məhz bundan sonra xalqımız hər il 28 mayı Müstəqillik Günü kimi bayram edir.

Musiqi diniyyək

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT HIMNI

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözleri Əhməd Cəvadlıdır.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni Azərbaycan dövlətinin, onun müstəqilliyyinə və əməyinə rəmziidir. Himminizə dərin ehtiram baslamak hər bir vatandaşın mütqaddes borcudur.

Har birimiz Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himmini ayaq üstə dinləməli və oxumalıq.

60

DİFERENSİAL TƏLİM

Dinlənilən musiqinin melodiyasını oxuyur.
Dinlədiyi musiqi haqqında fikrini söyləyir.

1. Musiqinin məzmununa uyğun şəkil çəkir.
2. Musiqinin ritminə uyğun əl çalır.

Dinlənilmiş musiqi ilə əlaqədar fikir mübadiləsi və müzakirə təşkil olunur.

Şagirdlər müəllimin köməyi ilə belə bir nəticəyə gəlirlər ki, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni xaraktercə təntənəlidir və onun sözlərinin məzmunu musiqisi ilə uzlaşır.

MÖVZU 30

Yeni mahni öyrənək

MÜBARƏK

Musiqisi Əfsər Cavanşirovun,
sözləri Hikmət Ziyanndır.

I

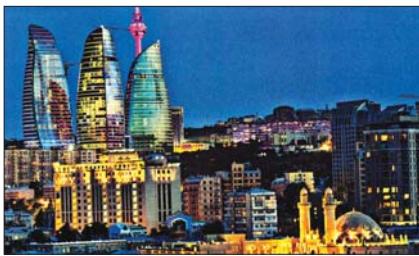
Azərbaycan, bu bayram
Sənə neçə yarası.
Nağmə devir Kür, Araz,
Göy Xəzər coşub-dəşər.

II

Oğlun, qızın hünerdən
Çələnglər hörür bu gün,
Dostları Bakıuzun
Alınandan öpür bu gün.

Nəqarət:

Gülür əllerin, gülür göllərin
Ağ günlərintək, sonin vüqarlı,
Nurlu, baharlı yaşın mübərək!

Sən, oynaq melodiyyaya, cəld tempə malik olan bu mahnını ikisəslə ifa etmək lazımdır.

SUAL VƏ TAPŞIRIOLAR

1. Azərbaycan XX osrda neçə dəfə müstəqillik eldə edib?
2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin müstəqilliliyi kimdir?
3. Azərbaycanın müstəqilliliyi ilə əlaqədar şifahi təqdimat edin.

61

YARADICI TƏTBİQETMƏ

3

Bəstəkar Əfsər Cavanşirovun şair Hikmət Ziyanın sözlərinə yazdığı “Mübarək” mahnısının melodiyası ikisəsli şəklində ifa olunur, onun xarakteri, tempi, ritmi aydınlaşdırılır.

Tapşırıq: “Müstəqillik günü” haqqında qısa şifahi təqdimat edin.

Mahnının müəllifi haqqında məlumat müxtəlif cür verilə bilər:

1. İnternet materiallarında istifadə etməklə müəllimin şifahi təqdimatı şəklində.
2. Şagirdlər fərdi şəkildə.

MÖVZU ÜZRƏ TESTLƏR

Düzgün cavabın qarşısına (+) işarəsi qoynun.

1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin bəstəkarı kimdir?

- a) S.Rüstəmov b) T.Quliyev c) Ü.Hacıbəyli

2. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin sözlərini kim yazmışdır?

- a) S.Rüstəm b) B.Vahabzadə c) Ə.Cavad

34. KİÇİK SUMMATİV QİYMƏTLƏNDİRİMƏ

61

MAHNI REPERTUARI

QAÇAQ NƏBİ

Azərbaycan xalq mahnisi

Moderato

1. Boz-at, se-ni ser töv-le-de bağ-la-ram,
and I-çl-rem; se-ni mex-mer çul-la-ram, ay Boz-at,
ir
çul-la-ram. Boz-at, me-ni bu-da-va-dan
qur-tar-san, qı-zıl-dan, gü-müş-den se-ni
gliss. *tr*
nal-la-ram, ay Boz-at, nel-la-ram.
Qoy-me-ne-de-sin-ler; ay na-dan Ne-bl,
di-va-ni ye-rin-den oy-na-dan Ne-bl, ay ba-lam,
tr *tr*
can Ne-bl.
Pen-ce-re-den gö-rü-nür Go-su-nun da-
-ğı ah çek-mek-den e-ri-yib ü-rey-min ya-
-ğı, ü-rey-min ya-ğı. A-yaq-da qan-

QIZIL PAYIZ

*Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadənindir.*

Andante *mp* E_m

1. Pa - yız gə - lib, ə - sir
kü - lək, dü - şür ye - rə
qı - zıl yar - paq, yar - paq.
Xə - zəl o - lur hər gül -
çi - çək

ANAM AZƏRBAYCANIM

*Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
sözləri Adil Babayevindir.*

Allegro moderato *f*

Men - en - sən - ki hə - mi - şə a - nam de - mi -
bü - rü - yər ü - rə - yi - mi

2

şəm
 qəm

ül - fə - tin
 si - rin - dir

nə - fe - sin i - liq.
 e - gər a - ra - mi - za

düş - so ay - ri - liq.
 A - nam meh - ri - ba - nim
 Son - suz mo - həb - bə - tim

A - zər - bay - ca - num
 sö - züm das - ta - num

Düş - mə - rəm bir an - da
 Ya - ra - mbə - bo - di

sən - dan ay - ri - mon.
 mə - həb - bo - tim -

dən.

QIZLARIN XORU
Musiqisi və sözləri Üzeyir Hacıbəylinindir.

Xor
 Chorus
 Soprano

C

Ar - şın - mal - çı, mal gös - tər,
 Bir - bir ye - rə sal, gös - tər.
 Gös - tər, gös - tər hər nə var,
 Qız - lar, bə - zən - mək is - tər.
 Ah nə gö - zəl par - çə - dır, gül - lə - ri də qön - çə - dir,
 Toy bə - zə - yi xon - çə - dır, xon - çə, xon - çə!
 çə! On - dan bir pal - tar -lıq tik - dir - səy
 dim, Oy - nar - dım mən do - yun -
 ca, do - yun - ca! Ca!

SUMQAYIT

*Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Nəsib Cəfəroğlunundur.*

Tempo di marcia

Can - la - nir hər qa - riş çöl Sum - qa - yit - da,
Xa - ri - qə - lər ya - ra - dir el Sum - qa - yit - da!
Boy a - tir za - vod - lar, səs - lə - nir zə - fər,
A - xır bol me - tal - dan sel Sum - qa - yit - da.

Nəqərat:

Can - la - nir hər qa - riş çöl Sum - qa - yit - da,
Xa - ri - qə - lər ya - ra - dir el Sum - qa - yit - da.

GƏNCLİK MAHNISI

*Musiqisi Qara Qarayevin,
sözləri Yevgeni Dolmatovskinindir.*

Orta tempdə

Dal - ğa - li Xə - zər - də biz sal - diq, İlk qeh - rə - man bir şə -
her. Bu şə - her - dən, bu yer - dən Gör - mə - yib heç be - şər.
Bir vü - qar - la, if - ti - xar - la Du - rur şöh - ret
a - da - si. Bu - ruq - la - rin dal - ğa - lar - la
Qov - ğa - si var, qov - ğa - si.

ÇAL-OYNA
(Azərbaycan xalq mahni-rəqsi)

Andante

Dost ba - ğın - da a - çı - lib gül - lər,
 Sa - nı - lib gül - lə - rə sa - nı bül - bül - lər.
 Qız - lar dü - züb te - li - nə gül - lər,
 Gü - lür - lər naz - la-na - naz - la - na.

Nəqərat:

Allegretto

Meh - ri - ba-nim meh - ri-ban, Dur oy - na, çal - oy - na.
 Yax - sı oğ - lan, qə - şəng qız, çal - oy - na.
 Gö - zəl oğ - lan, gö - zəl qız, çal - oy - na.

LAYLA

*Musiqisi Fikrət Əmirovun,
 sözləri Nəbi Xəzrinindir.*

Andante cantabile

p
 Ge - cə ke - çər, Ü - zün gü - lər,
 A - nan qur - ban, ca - nim qur - ban,
 ca - num qur - ban! Se - hər

AZƏRBAYCANA GƏLSİN

*Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Süleyman Rüstəmindir.*

Andantino

Və - tə - ni - min sey - ri - nə çə - ğı - ri - ram el - lə - ri,
 Sər - vət gör - mək is - tə - yən A - zər - bay - ca - na gal -
 sin. Bə - zə - nib baş - dan - ba - şə, şə - hər - lə - ri,
 kənd - lə - ri, Cən - nət gör - mək is - tə - yən A - zər - bay - ca -
 1. na gal - sin!
 2. na gal - sin!
 - sin! Gü - lüm, A - zər - bay - ca - na gal - sin!

DOĞMA DİYAR

*Musiqisi Ramiz Mirişlinin,
sözləri Məmməd Arazindır.*

1. İs-tə-yi nur, ar-zu-su nur,
Hər qa - ya - si Ko - roğ - lu - dur.

12 is - tə - yi Ko-roğ-lu-dur Qəh-rə-man -
- lar nər oğ - lu - dur, bu tor-pa -

- ġın, bu di - ya - rın, bu di - ya - rın. Bu tor-pa -

Nəqərat
- ġın, bu di - ya - rın, bu di - ya - rın. *f* Nəğ - mə - li -

dir qı - şı, ya - zi, Ar - pa - çा -

- yı, Xan A - ra - zi. nəğ - mə - li -

2 xan A - ra - zi. Ta-le - yi - ni Gü - nəş ya -

LALƏLƏR

*Musiqisi Telman Haciyevin,
sözləri Aslan Aslanovundur.*

Oxumaq

Musical score for the song 'LALƏLƏR'. The score consists of ten staves of music in G major, 2/4 time. The lyrics are written below each staff.

Ya - zın or - ta - sın - da,
 Gən - cə çö - lün - də çı - xıb - lar ye - nə də
 di - zə la - lə - lər, di - zə la - lə - lər.
 Yu - yub tel - lə - ri - ni ma - ral gö - lün - də.
 Gə - lib - lər Göy - gö - lə tə - zə la - lə - lər,
 tə - zə la - lə - lər. La - lə - lər.
 la - lə - lər, ay gü - lüm, la - lə - lər. la - lə -
 - lər. - lər. la - lə - lər.

ƏSGƏR QARDAŞLAR

*Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Zəminə Xinalinindir.*

S. A. Mə-tin ad-dim-la-rın dö-yün-tü-sün-dən, Lər-zə-yə dü-şüb-dür

S. A. 7. Nəqərat:
düş-mən or-tu-su. -su. Ge-ri-yə yol yox-dur,

S. A. 12. yal-nız i-ra-li, A-çı-lan sa-bah-lar göz-lə-yir bi-zı. Se-vib
siz qəl-bi-mi-zı, Ya-şa-yın, var o-lun əs-gər qar-daş-

S. A. 18. 2. -lar. A-na-lar fəxr e-dər, ba-ci-lar se-vər, si-zin qəd-ri-ni-zı bü-tün
el-bi-lər. Se-vinc-dən xal-qum da göz-ya-şın si-lər, se-vi-nin, şad

S. A. 29. o-lun əs-gər qar-daş-lar.

ŞİRİN DİL

*Musiqisi Emin Sabitoglu'nun,
sözləri Kərkük bayatılarıdır.*

Allegretto

Şi-rin dil, Şi-rin dil, Şi-rin dil, Şi-rin dil,

Al bağ - ri - mi şı- rin dil. Şı- rin dil. Şı- rin dil.
 A - na di - lim, şı- rin dil, Şı- rin dil, Şı- rin dil,

 Al bağ - ri - mi şı- rin dil, Nə de-yir - sə yad_ de - sin,
 A - na di - lim şı- rin dil, Həm te-bib-di həm məl - həm,

 öz di-lim - di şı - rin dil. Nə de - yir - sə yad de - sin,
 şı - rin söh - bet, şı - rin dil. Həm te - bib - di, həm məl - həm.

 Öz di - lim - di şı - rin dil. Şı-rin dü - şər, Zülf ü - zə şı -
 Şı - rin söh - bet, şı - rin dil.

 -rin dü - şər. Şı-rin dü - şər, Zülf ü - zə şı - rin dü - şər.

 Fər - had qa - ya ça - pan - da Ya-dı - na Şı -

 -rin dü - şər, Fər - had qa - ya ça - pan - da,

 Ya - dı - na Şı - rin dü - şər, Şı - rin dü - şər.

BAKİ MAHNISI

*Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Ənvər Əlibəylinindir.*

Ba - kı, ə - ziz şə-hər, meh - ri - ban di - yar,

Si-nən-də boy a-tib ol - dum bəx - ti - yar.

Sən-də ilk eş - qı - min ya - di - ga - ri vař.

Nəqərat

Sən mə-nim söh - bə - tim, Şə-rə-fim, şöh - rə - tim,

tü-kən-məz döv - lə - tim, ə - zi - zim - sən,

-sən, Gö - zəl Ba - ki.

1.

2.

§

ki. E -

- hey!

“GÖRÜŞ” FİLMİNDƏN VALS

Musiqisi Tofiq Quliyevindir

J=200

Piano accompaniment in 3/4 time, featuring eighth-note chords.

Vocal part in 2/4 time, featuring eighth-note patterns and sustained notes.

1.

2.

The musical score consists of three staves of music. Staff 1 (treble clef) starts with a 2-measure phrase ending with a repeat sign. Staff 2 (bass clef) follows with a single measure. Staff 3 (bass clef) starts with a 2-measure phrase. Measure 19 ends with a repeat sign. Measure 27 begins with a dynamic 'fff'. Measure 36 ends with a dynamic 'ff'. The score concludes with the instruction 'a tempo'.

AZƏRBAYCAN

*Musiqisi Emin Sabitoğlunun,
sözləri Bəxtiyar Vahabzadənindir.*

Moderato

The musical score consists of eight staves of music. The lyrics are as follows:

A-zər-bay-can, sən-sən mə-nim Ül-viy - yə-tim, şan- şoh - rə - tim!
A-din mə-nim öz a-dim - dir, Sən-siz mə-nim nə qiy - mə -
tim, A-din mə-nim öz a - dim - dir, Sən-siz mə-nim nə qiy - mə -
tim, A-zər - bay-can, A-zər-bay - can! A - zər-bay-can, A-zər-bay -
can! Biz ta - ri-xə si-ğın-ma-dıq, Dü-nən var-dıq, bu gün va - rıq.
Biz dost-lu-ğə gü-və- nə - rək Gə - lə - cə-yə ad - dim - la -

—riq, —riq, A - zər - bay - cán, A - zər - bay -
 —can! A - zər - bay - can, A - zər - bay - can!

“SEVİL” OPERASINDAN “ATAKİŞİNİN KUPLETLƏRİ”

Musiqisi Fikrət Əmirovundur

(səhnə arxasından)

Allegretto scherzando

Ay, sə - nə qur - ban i - nək - lər, Ba - lam nə vaxt
 i - mək - lər?! Sə - nə qur - ban i - nək - lər,

ODLAR ÖLKƏSİ

*Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.*

Təntənəli

Qəlbi ni u - calt - müş gö - yə mə - şəl - tək, Ba - kı - dir kök -
 sün - də dö - yü - nən ü - rək. Gü - lür göz - lə - rin - də bö - yük gə - lə -
 cək. E - şit - sin o - ba - lar, el - lər bu sə - si, Bu gün bay -
 ram e - dir Od - lar ölkə - si. Bu gün bay - ram e - dir Od - lar
 ölkə - si.

VƏTƏN ƏMANƏTİ

Musiqisi və sözləri Şahin Musaoğlunundur.

Allegro moderato

10

mf

Canto

The musical score consists of four staves of music for voice (Canto) and piano (Nəqərat). The vocal part is in 4/4 time, while the piano part includes sections in 2/4 and 3/4 time. The vocal line starts with a sustained note followed by eighth-note patterns. The piano accompaniment features rhythmic patterns with eighth and sixteenth notes. The lyrics are written below the vocal line, corresponding to the musical phrases. The vocal part begins with 'Dö - yüş-lər -' and continues through several lines of text, ending with 'ti!' at the end of the page. The piano part begins with a forte dynamic (f) and continues with eighth-note chords.

1. Dö - yüş-lər -
 -də bər - ki - ya - cək son sö - zü -
 -nü de - mək ü - çün. Haqq yo - lun - dan dön - mə - yə -
 -cək a - zad - lı - ğa yet - mək ü - çün. Haqq yo - lun -
 -dan dön - mə - yə - cək a - zad - lı - ğa yet - mək ü -
 -çün. Əs - gər! Və - tən ə - ma - nə - ti, yurd ə - ma - nə - ti!
 Əs - gər! O - caq ə - ma - nə - ti, od ə - ma - nə - ti!

VƏTƏN YAXŞIDIR (Xudayar təsnifi)

Musiqisi Əlibaba Məmmədovun,
sözləri Əliağa Vahidindir.

Allegretto $\text{♩} = 105$

Du-man-lı dağ-la-rın ba-şın-da dur-dum,
Du-man - dan ö - zü-mə bir xey-mə qur - dum. Du-man-lı dağ-la-rın
ba-şın-da dur-dum, Du-man - dan ö - zü-mə bir xey-mə qur - dum.
Keç-di xə - ya - lim-dan öz gö-zəl yur - dum, Du-man-lar ba - şın-da
du-man gö - rün - dü, du-man gö - rün - dü. Keç-di xə - ya - lim - dan
öz gö-zəl yur - dum, Du - man-lar ba - şın - da du-man gö - rün - dü

SEVİNC MAHNISI

Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Zeynal Cabbarzadəninindir.

Allegretto

Xal - qı - min gün - lə - ri

Nə gó - zəl, ne - cə şən ke - çir. Hər şı - rin ar - zu - lar
Nəqərat
 ü - ra - yim - dən ke - çir, Hey! Ça - la - ça - la
 min zə - fər hər nə - fər, yur - du - muz - da. A - bad o - lur
 el - o - ba, kənd, şə - hər Yur - du - muz - da, Yur - dum -
 - da, Yur - dum - da. A - çə - a - çə

MÜBARƏK

*Musiqisi Əfsər Cavanşirovun,
sözləri Hikmət Ziyanındır.*

Allegro

A - zər - bay - can, bu bay - ram   Sə - nə ne - cə ya - ra - şır,
sə - nə ne - cə ya - ra - şır.
Nəğ- mə de - yir Kür, A - raz,
Göy Xə - zər co - şub - da - şır,   göy Xə - zər co - şub - da - şır
Nəqərat:
Gü - lür el - lə - rin, gü - lur çöl - lə - rin   Ağ gün - lə - rin -
tək,   sə - nin vü - qar - li, Nur - lu, ba - har - li
ya - şın mü - ba - rək!   Ya - şın mü - ba - rək!

SİNİF VƏ MƏKTƏB KONSERTLƏRİNDƏ İSTİFADƏ ETMƏK ÜÇÜN ƏLAVƏ REPERTUAR

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNI

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.

(Uşaq xoru üçün tərtib edəni — Rəşid Şəfəq)

Maestoso

A - zər - bay - can! A - zər - bay - can! Ey qəh - rə - man öv - la - din
şan - li Və - tə - ni! Sən-dən öt - rü can ver - mə - yə cüm - lə ha - zi - niz!
Sən - dən öt - rü qan tök - mə - yə cüm - lə qa - di - riz! Üç - rəng - li bay - ra - ğın - la
mə - sud ya - şa! Üç - rəng - li bay - ra - ğın - la mə - sud ya - şa!
Min - lər - lə can qur - ban ol - du, si - nən hər - bə mey - dan ol - du, hü - qu - qun - dan ke - çən əs - gər
hə - rə bir qəh - rə - man ol - du! Sən o - la - san gü - lüs - tan, sə - nə hər an can qur - ban,
sə - nə min bir mə - həb - bət, si - nəm - də tut - muş mə - kan!

Na - mu - su - nu hifz et - mə - ya, bay - ra - ğı - ni yük - səlt - mə - ya,
CODA
 Cüm - lə gənc - lar müş - taq - dir! Şan - li Və - tən! Şan - li Və - tən!
 A - zər - bay - can! A - zər - bay - can! A - zər - bay - can!
 A - zər - bay - can!

Azərbaycan! Azərbaycan!
 Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
 Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırlız!
 Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadiriz!
 Üçrəngli bayraqınla məsud yaşal!

Minlərlə can qurban oldu!
 Sinən hərbə meydan oldu!
 Hüququndan keçən əsgər,
 Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
 Sənə hər an can qurban!
 Sənə min bir məhəbbət
 Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
 Bayraqını yüksəltməyə
 Cümlə gənclər müştəqdir!
 Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
 Azərbaycan! Azərbaycan!

NOVRUZ BAYRAMI

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Sabir Mustafanındır.*

Oynaq, şən

Sə-mə-ni-ni   gə-ti-rın   gə-ti-rın,
 Miz üs-tü-nə   qo-yun, hey,   qo-yun, hey.
 Kos-ko-sa-nı   baş-la-yaq,   baş-la-yaq
 Gö-zəl-dir bu   o-yun, hey,   o-yun, hey.
 Gö-zəl-dir bu   o-yun, hey,   o-yun, hey.
 Yaz coş-du-rur a - da - mı,   gə - lir Novruz
 bay-ra-mı!

I

Səmənini gətirin
 Miz üstünə qoyun, hey!
 Kos-kosanı başlayaq,
 Gözəldir bu oyun, hey!

Nəqərat:

Yaz coşdurur adamı,
 Gəlir Novruz bayramı!

II

Bir nimçəyə düzülsün
 Yeddi löyün şirniyyat:
 Qoğal, qovut, paxlava,
 İydə, badam, qoz, nabat.

III

Tonqal çataq həyətdə,
 Könül açsin məşəllər.
 Öz bəxtini sınasın
 Türfə, qönçə gözəllər.

MƏKTƏBLİNİN YÜRÜŞ MAHNISI

*Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri Ənvər Əlibəylinindir.*

Moderato

Yol - lar - da aç - diq biz sə - hə - ri, Min kən - di
gəz - dik, min şə - hə - ri. Sanc - diq dağ - la - ra şan - li zə - fər
bay - ra - ğı, Hər yer - dən gö - zəl - dir bi - zim Və - tən tor - pa - ğı,
Nəqərat:
Sə - fər vax - ti ge - niş düz - lər, göy tə - pə - lər, Coş - qun də - niz
keç - dik. Keç - di şən dəs - tə - mis. Yo - rul - ma - diq əs - la biz.
Yo - rul - ma - di qo - lu - muz, i - rə - li - dir yo - lu - muz.

I

Yollarda açdıq biz səhəri.
Min kəndi gəzdik, min səhəri.
Sancdıq dağlara şanlı zəfər
    bayraqı,
Hər yerdən gözəldir bizim Vətən
    torpağı.

Nəqərat:

Səfər vaxtı geniş düzlər, göy
    təpələr,
Coşqun dəniz keçdik.
Keçdi şən dəstəmiz,
Yorulmadıq əsla biz.
Yorulmadı qolumuz,
İrəlidir yolumuz.

QARABAĞ

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Ələmdar Quluzadənindir.*

Allegretto

Ça-yım səndə, da-ğım səndə, Ya-ğış o-

lum, ya-ğım səndə, Ça-yım səndə, da-ğım səndə, Ya-ğış o-lum, ya-ğım səndə.

Göy üzün-də şim-şə-yim-sən, yer üz-zün-də ü-rə-yim-sən, Gə-rə-yim-sən, kü-rə-yim-sən, ay Qa-ra-bağ, ba-ğım səndə.

Nəqərat: Mən ya-nan
od-la-ra, Yan-ma, Qa-ra-bağ!
Sı-na-nır

Qa-ra-bağ, Sı-na, Qa-ra-bağ! // -bağ!

I

Çayım səndə, dağım səndə,
Yağış olum yağım səndə.
Göy üzündə şimşəyimsən,
Yer üzündə ürəyimsən,
Gərəyimsən, kürəyimsən,
Ay Qarabağ, bağım səndə.

Nəqərat:
Mən yanın odlara
Yanma, Qarabağ!
Sinanır Qarabağ,
Sinma, Qarabağ!

BAKİ HAQQINDA MAHNI

*Musiqisi Cavanşir Quliyevin,
sözləri Feyruz Məmmədovundur.*

Moderato

Nə xoş-bəx-təm, do-ğul-mu-şam
Mən Bakının qucağında.
Nəqərat:
Azad quş-tək boy atmişam
Şən Bakının qucağında.

I

Nə xoşbəxtəm, doğulmuşam
Mən Bakının qucağında.

Nəqərat:
Azad quş-tək boy atmişam
Şən Bakının qucağında.

II

Azərbaycan Vətənimdir,
Doğma Bakı şan-şöhrətim.
Bu torpaqdan güc almışdır
Mənim dünya məhəbbətim.

III

Ulduzların gözlərilə
Gülümşəyir şəhər mənə.
Öz mehriban anam kimi,
Layla çalışır Xəzər mənə.

IV

Vüqarımızdır Qız qalası,
Bərkimişəm küləklərdə.
Arzum budur bu nəğməmlə
Yuva qurum ürəklərdə.

ŞƏNLİK MAHNISI

*Musiqisi Musa Mirzəyevin,
sözləri Hikmət Ziyənindür.*

Allegretto

Gəlin, gəlin, u-saq-lar, Şənlik e-dək biz-ye-nə.

Şi-rin nəg-mə o-xu-yaq Bu se-vim-li Və-tə-nə,

bu-se vim-li Və-tə-nə!

Nəqərat: f

bu - se vim - li Və - tə - nə! Gö - rün ne - cə bəx - ti - yar,

Gö - zəl gün - lə - ri - miz var! Gö - rün ne - cə

bəx - ti - yar, gö - zəl gün - lə - ri - miz var!

I

Gəlin, gəlin, uşaqlar,
Şənlik edək biz yenə.
Şirin nəgmə oxuyaq
Bu sevimli Vətənə.

III

Bu gün əziz bayramdır,
Uşaqların bayramı.
Bu gün əziz bayramdır,
Qoy şənlik etsin hamı.

Nəqərat:

Görün necə bəxtiyar,
Gözəl günlərimiz var.

IV

Süfrəmizdə qoy olsun
Təbiətin neməti.
Min illərlə yaşasın
Azərbaycan milləti!

II

Qarmon səsi çağırır
Bu gün bizi şənliyə.
Təzə mahnı oxuyaq,
Olsun sizə hədiyyə.

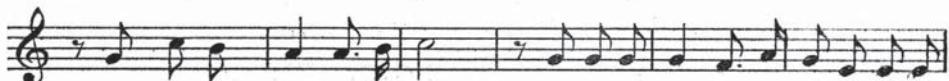
MÜƏLLİM

*Musiqisi Şəfiqə Axundovanın,
sözləri Hüseyin Abbaszadəninindir.*

Maestozo

Əl - də qə - ləm tut - ma - ğı Bi - zə sən öy - rət - mi - sən.

Möh - kəm ad - dım at - ma - ğı Bi - zə sən öy - rət - mi - sən, bi - zə sən

öy - rət - mi - sən, bi - zə sən öy - rət - mi - sən!

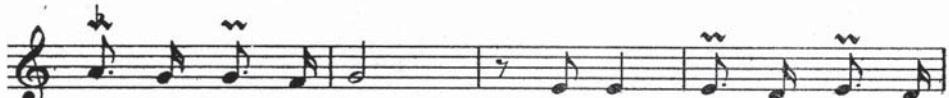
Nəqərat:

Heç za - man u - nut - ma - riq bö - yük ə - mə - yi - ni biz, ey meh - ri - ban

dos - tu - muz, ə - ziz mü - el - li - mi - Miz! A___ Θ - ziz

mü - el - li - mi - Miz! Θ - ziz mü - el - li - mi -

miz! Θ - ziz mü - el - li - mi - Miz!

I

Əldə qələm tutmağı
Bizə sən öyrətmisən.
Möhkəm addım atmağı
Bizə sən öyrətmisən.

Ey mehriban dostumuz,
Əziz müəllimimiz.

II

Gəlib doğma məktəbə
Biz səndən dərs alırıq.
Alışırıq zəhmətə,
Boy atıb, ucalırıq.

Nəqərat:

Heç zaman unutmarıq
Böyük əməyini biz.

ƏZİZ SİNİF RƏHBƏRİ

*Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Hüseyin Abbaszadənindir.*

Presto

Eye meh - ri - ban mü - əl - lim, Ə - ziz si - nif
rəh - bə - ri, Se - vir - sən öz ba - lan - tək Sən bü - tün şə -
Nəqərat:
gird - lə - ri. Məsləhə - tin qiy - mət - li, Ə - ziz si - nif
rəh - bə - ri, Xoş rəftar - li, hör - mət - li Ə - ziz si - nif
rəh - bə - ri! Ə - ziz si - nif rəh - bə - ri!

I

Ey mehriban müəllim,
Əziz sinif rəhbəri,
Sevirsən öz balantək
Sən bütün şagirdləri.

II

Hər sözündə məna var,
Söhbətlərində işıq.
Xoş rəftarlı, hörmətli,
Əziz sinif rəhbəri.

Nəqərat:

Məsləhətin qiymətli,
Əziz sinif rəhbəri.
Xoş rəftarlı, hörmətli,
Əziz sinif rəhbəri.

III

Biz dərsdən “5” alanda
Gözün fərəhlə dolur.
Tənbəl şagird görəndə
Ürəyin məyus olur.

BİZ VƏTƏN ƏSGƏRİYİK

*Musiqisi Elnarə Dadaşovanın,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.*

Tempo di marcia

Ba - la - ca əs - gə - rik biz, Hü - nər gös - tə - ri - rik biz.
 Və - tə - nin ke - şı - yin - də A - yıq da - ya -
Nəqərat:
 m - rıq biz! E - hey, çöl - lə - ri o - yat,
 Öy - rən hər - bir o - yu - nu! Qo - ru, qo - ru
 Və - tə - ni - nin gül - ci - çək - li qoy - nu - nu!

I

Balaca əsgərik biz,
Hünər göstəririk biz!
Vətənin keşiyində
Ayıq dayanırıq biz!

II

Geydik əsgər paltarı,
Geydik əsgər çəkməsi.
Sülhdür bizim nəğməmiz,
Hər sözü, hər kəlməsi!

Nəqərat:

E hey, çölləri oyat,
Öyrən hər bir oyunu!
Qoru, qoru Vətəninin
Gül-çiçəkli qoynunu!

III

Sahibiyik bu yurdun,
Bu dənizin, bu çayın,
Bu Günəşin, bu Ayın,
Ellər bizə arxayıñ!

SÜLH GÖYƏRÇİNİYİK BİZ!

*Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Zahid Xəlilindir.*

Allegro-vivo

Gö - yər - ci - nik biz, Sühl qu - şu - yuq
Solo Solo Xor *f* (Əl çalınır)
 biz. Gülsün gül ki - mi, Gül ki - mi,
Solo Xor *f* (Əl çalınır)
 Ü - zü el - lə - rin, El - lə - rin.
Solo
 Gülsün hər oğ - lu, Qızı el - lə - rin!
Xor *mf* Gülsün hər oğ - lu, Qızı el - lə - rin! §

Xor: Goyərçinik biz,
Sühl quşuyuq biz.

Solo: Gülsün gül kimi,

Xor: Göl kimi

Solo: Üzü ellərin,

Xor: Ellərin.

Gülsün hər oğlu,

Qızı ellərin!

Xor: Goyərçinik biz,
Sühl quşuyuq biz.

Solo: Hərbən dadını,

Xor: Dadını

Solo: Ellər görməsin,

Xor: Görməsin,

Hərbən odunu

Çöllər görməsin.

BAHAR NƏĞMƏSİ

Musiqisi və sözləri Üzeyir Hacıbəylinindir.

Moderato

The musical score consists of eight staves of music in G major, 6/8 time. The vocal line is accompanied by a piano or guitar part. The lyrics are written below each staff in a cursive script. The vocal range is mostly in the soprano and alto voices.

Qa-nad çal çə - mən - lər - də, süz, ba-har, qa-nad çal,
çə - mən - lər - də, süz, ba-har! El - lə-rə gəl, in - ci - lər
düz, ba-har, el - lə-rə gəl, in - ci - lər düz, ba-har! Bül - bül
ö - püb gül - lə - ri, dost de - sin, bül - bül ö - püb
gül - lə - ri, dost de - sin, Gül qı - zart - sin bu - sə - dən
üz, ba - har, gül qı - zart - sin bu - sə - dən üz, ba - har!
Gəz, do - lan gü - lüs - ta - ni yel ki - mi, Da - niş -
- dir kö - nül - lə - ri tel ki - mi. Se - vinc ver, se - vinc

Qanad çal çəmənlərdə, süz, bahar!
 Ellərə gəl, incilər düz, bahar!
 Bülbül öpüb gülləri, dost desin,
 Gül qızartsın busədən üz, bahar.

Gəz, dolan gülüstanı yel kimi,
 Danışdır könülləri tel kimi.
 Sevinc ver, sevinc gətir hər elə.
 Sevinsin aləm bu şən el kimi!

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. **F.Bədəlbəyli, O.Rəcəbov, G.Abdullazadə, F.Hidayətova.** Azərbaycan bəstəkarlarının uşaq mahniları antologiyası. I— VI cildlər. Bakı, “Mütərcim”, 2008–2013.
2. **F.Bədəlbəyli, O.Rəcəbov, Ş.Həsənova, G.Abdullazadə.** Azərbaycan bəstəkarlarının həyat və yaradıcılığı. I cild. Bakı, “Mütərcim”, 2012.
3. **F.Əliyeva, N.Kazımov, T.Babayeva.** VII sinif “Musiqi” dərsliyi. Bakı, “Kövsər”, 2007.
4. **F.Bədəlbəyli, O.Rəcəbov, G.Abdullazadə.** “Azərbaycan xalq rəqsłəri”. Bakı, “Mütərcim”, 2011.
5. **O.Rəcəbov, F.Hidayətova.** Ümumtəhsil məktəblərində musiqi tədrisi metodikası. Bakı, “Mütərcim”, 2013.
6. **O.Rəcəbov.** I—VIII siniflər üçün “Musiqi” proqramları. Bakı, “Kövsər” nəşriyyatı, 2006.
7. **O.Rəcəbov, S.Rzayeva.** V—IX siniflərdə “Musiqi kurikulumu”. Bakı, “Mütərcim”, 2013.
8. **O.Rəcəbov.** “Azərbaycan xalq musiqisi və müəllim hazırlığı”. Bakı, “Mütərcim”, 2012.
9. Ümumtəhsil məktəblərinin fənn kurikulumları. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2012.
10. Под редакцией Д.В.Кабалевского. Программа по “Музыке”. Москва. “Просвещение”, 1988 г.

BURAXILIŞ MƏLUMATI

MUSİQİ 7

*Ümumi təhsil müəssisələrinin 7-ci sinifləri üçün
musiqi fənni üzrə dərsliyin (qrif nömrəsi: 2022-035)
METODİK VƏSAITİ*

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər

**Oqtay Məmmədağa oğlu Rəcəbov
Nazim Kazım oğlu Kazimov
Aytən Rauf qızı Babayeva**

Redaktor

Sevinc Nuruqızı

Bədii və texniki redaktor

Abdulla Ələkbərov

Dizayner

Səadət Quluzadə

Üz qabığı

Firuzə İbrahimova

Korrektor

Ceyran Abbasova

© Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 6,2. Fiziki çap vərəqi 6,0. Formatı 70x100^{1/16}.

Kəsimdən sonra ölçüsü: 165x240. Səhifə sayı 96.

Şriftin adı və ölçüsü: jurnal qarnituru, 10-12 pt. Ofset kağızı. Ofset çapı.

Sifariş . Tiraj 8100. Pulsuz. Bakı–2022.

Əlyazmanın yiğima verildiyi və çapa imzalandığı tarix: 29.08.2022

Çap məhsulunu nəşr edən:

“Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya” MMC

(Bakı, AZ 1052, F.Xoyski küç., 121a (149))

Çap məhsulunu istehsal edən:

PULSUZ